

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Krištof, Gregor. Razkošje v glavi : predsednik Zveze slovenskih pregnancev Gregej Krištof / Gregej Krištof ;** [pogovarjala se je] Ana Grilc.- Predsednik Zveze slovenskih pregnancev Gregej Krištof govori o travmah koroških Slovencev, svoji pozni ljubezni do branja in o plesu kot usklajevanju telesa in možganov.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 2-3
- **Sandrieser, Sabina. Kakovost pouka ne merimo s prijavi : Sabina Sandrieser, šolska nadzornica / Sabina Sandrieser ;** [pogovarjal se je] Bojan Wakounig.- Dvojezično izobraževanje ostaja atraktivno, treba pa je zagotoviti kontinuiteto pri prehodu iz vrtcev v šole.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 4
- **Kulmesch, Janko. Črno-modra koalicija tudi na Koroškem? : ob državnozbornih volitvah / Janko Kulmesch.-** Politični analitik Peter Plaikner v pogovoru z Novicami: "Nevarnost črno-modre koalicije na Koroškem vsekakor obstaja." Sele so edina občina na Koroškem z absolutno večino SPÖ.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 5
- **Detela, Lev. Protestantizem včeraj, danes in jutri : predstavitev zbornika na Slovenskem inštitutu / Lev Detela.-** Dunaj. Na Slovenskem inštitutu na Dunaju je Franc Kuzmič 10. oktobra predstavil zbornik Protestantizem včeraj, danes in jutri. ki je na 391 straneh izšel ob petstoletnici reformacije v Murški Soboti. Izdala ga je Dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci s sodelovanjem Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar iz Ljubljane in Pomurske akademske znanstvene unije v Murški Soboti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 7
- **Wakounig, Franc. Vrtec Jaz in ti se je predstavil v Celju : Civilna družba in šolski sistem / Franc Wakounig.-** Celje. V Celju je potekal dvodnevni mednarodni strokovni simpozij Civilna družba in šolski sistem. Beatriks Verdel je predstavila zasebni boroveljski dvojezični vrtec "Jaz in ti".- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 7
- **Wakounig, Bojan. Kupljena, prodana za dva pičila dolarja : Shiva šiva - koncert pesmi o delu / Bojan Wakounig.-** Šentjakob. Na koncertu, uprizorjenem s štikarjansko silovitostjo, je ženski zbor Rož osvetlil marsikatero grenkost pri delu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 12
- **Wakounig, Bojan. Barve jeseni in pisanost kulture : lutkovni festival Cikli Caki / Bojan Wakounig.-** Šmihel. "Ko jesen potopi deželo pod Peco v svoje zlatorumene barve, se v Šmihelu zberejo lutkarji iz cele Evrope" - tako poetično ubesedeno je spregovorila predsednica Katoliškega društva Šmihel Micka Opetnik v sredo, 18. oktobra ob odprtju lutkovnega festivala Cikli Caki na občinskem uradu v Šmihelu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 12
- **Primorski dnevi na Koroškem : čezmejna kulturna izmenjava med Slovenci.-** Celovec. Krščanska kulturna zveza s partnerskimi organizacijami Slovencev v Italiji prireja bienalne kulturne dneve - eno leto so Koroški dnevi na Primorskem, drugo leto Primorski kulturni dnevi na Koroškem, ki tokrat potekajo med 20. in 28. Oktobrom.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.-** Št. 40 (20. okt. 2017), str. 12
- **Wakounig, Bojan. Radovedni slonček ali: od kod slonu dolgi rilec? : premiera v Celovcu / Bojan Wakounig.-** Celovec. Nova lutkovna skupina Mali Celovčani je v četrtek, 19. oktobra odlično uprizorila 50. lutkovno premiero Slovenskega kulturnega društva Celovec.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 13
- **Wakounig, Bojan. Dnevnikovanje dveh umetnikov pri Šikoronji : Mirko Malle in Barbara Amrusch - Rapp / Bojan Wakounig.-** Rožek. Mirko Malle in Barbara Amrusch - Rapp v galeriji Šikoronja dajeta vpogled v svoj ustvarjalni proces.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 13
- **Julijan Smid na čelu pokala : smučarski skoki.-** Bischofshofen. Za zaključek poletne sezone so se konec tedna mladi avstrijski skakalci pomerili v Bischofshofnu. V kategoriji šolarji 2 je bil član Športnega društva Zahomec Julijan Smid ponovno močnejši od vrstnikov in je tako prepričljivo zmagal. S tem si je utrdil tudi vodstvo v skupnem seštevku avstrijskega pokala.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec.** - Št. 40 (20. okt. 2017), str. 14

Primorski dnevnik, Trst

- Ivan Žerjal. Za obogatitev knjižnega fonda zbirajo tudi knjige v slovenščini: S. Ivan – 1. decembra bodo v oratoriju odprli obnovljeno rajonsko knjižnico. Primorski dnevnik, št. 245, 20. 10. 2017, str. 6

- Raziskovalni projekti, informativna in tudi izobraževalna dejavnost: SLORI – pester jesenski program. Slovenska narodna skupnost v Italiji se trenutno nahaja pred številnimi izzivi, ki zahtevajo ustrezno strokovno obravnavo. Primorski dnevnik, št. 245, 20. 10. 2017, str. 18
- (ide) Zaupanje čez mejo ostaja cilj: Gorica – vizija in vloga Darka Bratine med družbo in politiko. Primorski dnevnik, št. 246, 21. 10. 2017, str. 15
- "Slovenci na Videmskem že imajo svoj inštitut" : FJK - Gabrovec odgovarja Novelliju. Primorski dnevnik, št. 249 (25. okt. 2017), str. 3
- Tence, Sandor. Dobre prakse Trenta in Bocna zgled za vse italijanske dežele : Italija - soočenje po nedeljskih posvetovalnih referendumih. Primorski dnevnik, št. 249 (25. okt. 2017), str. 3
- Sara Sternad. Brez sogovornika, brez energije in perspektiv: Opčine – Kmečka zveza o perspektivah razvoja kmetijstva na zaščitenih območjih. Primorski dnevnik, št. 249, 25. 10. 2017, str. 7
- »Manjšina naj izkoristi pozitivno vzdušje med Italijo in Slovenijo«: Trst – generalni konzul Vojko Volk gost SSO. Primorski dnevnik, št. 249, 25. 10. 2017, str. 18
- Tence, Sandor. Neizkoriščeni denar za dvojezičnost namenili obnovi slovenskih domov : Trst - dokončna zelena luč deželne sveta. Primorski dnevnik, št. 249 (25. okt. 2017), str. 3
- Volk, Vojko (Sandor Tence). "Pozabite na čase, ko so bili konzuli nekakšni komisarji" : Trst - intervju z generalnim konzulom Slovenije Vojkom Volkom : "vzdušje v Trstu in FJK se je v zadnjih letih zelo spremenilo". Primorski dnevnik, št. 250 (26. okt. 2017), str. 5
- Matej Caharija. »Med obmejnimi Slovenci je meja še zelo občutena«: Trst – na srečanju Slorija govorili o čezmejni izmenjavi na kulturnem področju. Na predstavitvi so nastopile Martina Kafol, Norina Bogatec, Nina Ukmar in Ana Toroš. Primorski dnevnik, št. 250, 26. 10. 2017, str. 9
- (mch) Anatomija političnega zločina leto pozneje: Trst – Martin Brecelj v DSI o delu o trojnem umoru v Ulici Rossetti. Primorski dnevnik, št. 250, 26. 10. 2017, str. 10

Primorske novice, Koper

- Jana Krebelj. Primorska je živela s Tigrom: jutri bo v Ajdovščini akademija v počastitev 90. letnice ustanovitve organizacije Tigr. Primorske novice, št. 248, 25. 10. 2017, str. 3

Delo, Ljubljana

- **Španski ultimatum Barceloni se je iztekel. Mimi Podkrižnik. Delo, 20.10.2017, str. 20**

155. člen ustave Jutri izredna seja španske vlade in demonstracije v Barceloni

Španski ultimatum Barceloni se je včeraj iztekel, jasnega odgovora na vprašanje, ali je Katalonija že razglasila neodvisnost ali je ni, pa niso dobili. Za soboto je zato sklicana izredna seja španske vlade, ko naj bi začeli uveljavljati 155. člen ustave in posegli v katalonsko avtonomijo.

Katalonski predsednik Carles Puigdemont je v včerajšnjem pismu španskemu premieru Marianu Rajoyu, ne le med vrsticami, a v dvoumni dikciji zapisal, da »bi katalonski parlament, ki 10. oktobra še ni glasoval o neodvisnosti, to lahko storil, če bo nacionalna vlada še naprej preprečevala dialog in nadaljevala represijo«. To pomeni, da naprej prosijo za dialog ...

Za soboto so v Barceloni napovedana množična zborovanja zagovornikov neodvisnosti. Napetosti in pritiskov je veliko, trenutek je zgodovinski, veliko je strahu, kaj bo prevladalo. La Vanguardia je v zadnjem trenutku pisala, kako »ni v kolektivnem samomoru nič častnega, sploh če ga zagreši en človek, trpijo pa vsi«. Nekateri verjamejo, da bi bile prava pot predčasne volitve v Kataloniji, kar je v sredo predlagala španska vlada. Puigdemont vztraja pri viziji neodvisne Katalonije. Kako utegne Madrid uveljavljati 155. člen, ni jasno. Evropski voditelji še naprej podpirajo Rajoja.

- **Največja naložba v romsko naselje. Bojan Rajšek. Delo, 20.10.2017, str. 4**

Žabjak – Brezje. Nameravajo komunalno urediti 140 stanovanj in pet objektov za družbene dejavnosti

Novo mesto – V novomeški občini so z zadovoljstvom sprejeli odločitev vlade, ki namerava za ureditev največjega nelegalnega romskega naselja v državi do leta 2020 prispevati veliko finančnih sredstev. V Regijski civilni iniciativi (RCI) za reševanje romske problematike se s takim načinom urejanja Žabjaka - Brezij ne strinjajo.

Z državnim denarjem in občino kot nosilko projekta prostorske in komunalne ureditve romskega naselja Žabjak - Brezje je predvidena izdelava prostorskega načrta, s katerim bo na območju zdaj komunalno neurejenega naselja zrastle povsem nove in človeka vredne bivalne okolje. Urediti nameravajo javni vodovod, kanalizacijo, javno razsvetljavo in javne površine ter 140 primernih stanovanj in pet lokacij za objekte družbene infrastrukture. »Menim, da z umestitvijo tega projekta v načrt razvojnih programov uresničujemo naše obljube, da bomo romski skupnosti pomagali vzpostaviti boljše življenjske pogoje,« je dejal državni sekretar na ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo Aleš Cantarutti. V načrtovanje naselja bodo vključeni tako prebivalci naselja kot tudi okoliško prebivalstvo.

Ureditev bo zagotavljala komunalne pogoje tudi za krepitev zaposlitvenih možnosti Romov, je prepričana vlada. K tej vladni odločitvi je najbrž pripomogel tudi obisk visokega predstavnika malteškega viteškega reda, odgovornega za Rome, dr.

Franza Salm-Reifferscheidta aprila lani, ki si je s sodelavci ogledal Žabjak - Brezje in bil nad razmerami v naselju zgrožen.

Takrat je obljubil, da bo malteški viteški red v sodelovanju z občino in Cerkvijo zgradil večnamenski objekt za Rome, v katerem bodo sanitarije, manjša ambulanta, otroški vrtec in igrišče. Nekateri Romi so včeraj za Delo izrazili pomisleke, saj se bo prihodnje leto vlada zamenjala, projekt pa bi lahko ostal v predalih. Novomeški župan Gregor Macedoni je povedal, da je država soodgovorna za nelegalne gradnje, ki so pretežno na njenih zemljiščih, in podprl njeno odločitev, da je končno pokazala pripravljenost za usklajeno reševanje problemov naselja Žabjak - Brezje. Po njegovem mnenju je nerealno pričakovati preselitev Romov drugam, prostorsko urejanje naselja pa da »ne pomeni njegove legalizacije v sedanji obliki,

ampak ureditev naselja na lokaciji sedanjega v omejenem obsegu, kar bo preprečilo njegovo nadaljnje širjenje«. V okoliških naseljih pa bodo uredili javno razsvetljavo in pločnike.

V Bučni vasi bo bučno

Predsednik sveta krajevne skupnosti Bučna vas Andrej Redek je izrazil presenečenje, da se država in občina na opozorila o nevdržnih bivanjskih razmerah krajanov nikoli nista odzvali, saj večinsko prebivalstvo Romi terorizirajo, zdaj pa so našli denar za ljudi, ki ne plačujejo dajatev in živijo le na račun socialnih transferjev. »Marsikaj bi lahko naredili s svojim denarjem. To, kar je storila vlada, je sramotno in ponižujoče za naše krajane,« je dejal Redek in opozoril, da bodo zadnje besede imeli krajani pri javni razgrnitvi spremembe občinskega prostorskega načrta.

Po prepričanju predsednika RCI Silva Mesojedca slovenska politika vidi edino rešitev v getoizaciji Romov, čemur odločno nasprotujejo. Leta 1984 je bilo od dvesto Romov v Žabjaku - Brezjah vsaj nekaj zaposlenih, zdaj od 700 prebivalcev ni zaposlen skoraj nihče.

»Pričakujemo enako pomoč tudi za socialno ogroženo večinsko prebivalstvo, ki so zaposleni, a s svojo plačo ne morejo preživeti družin,« je opozoril Mesojedec in napovedal nove proteste, podobne septembrskemu, ko so protestniki ovirali promet v dveh novomeških krožiščih.

- **Salto mortale. Mimi Podkrižnik o katalonsko-španski igri z ognjem. Delo, 20.10.2017, str. 5**

Ultimat je ultimat, v njem ni prostora za odtenke. Nič več.

V špansko-katalonski krizi je problem to, da za Madrid možnih nians ali potencialnega medprostora po katalonsko nikoli ni bilo: ne vsa ta leta, ko se v Barceloni krepi osamosvojitveno gibanje, ne zdaj, ko je videti, da bodo v soboto začeli proti Kataloniji postopek uveljavljanja 155. člena španske ustave. Nihče ne ve, kaj natančno pomeni, saj se k tako drastičnemu ukrepu niso zatekli še nikdar v moderni španski državi.

Mogoče ima tudi katalonska independentistična politika nekatere »skrivnosti«, morda prav tako finančne, saj svet še zdaleč ni črno-bel. A eno drži in je kot izvorni greh: Barcelona že leta prosi Madrid za spremembe, dialog, pogovor – in govori zidu. Ob zapleteni zgodovinski prtljagi, v kateri išče »lastno slovensko pot«, se poskuša tudi v teh ultimativnih dneh ne izneveriti svoji deklarativni demokratičnosti, miru in nenasilju. Prav zato se katalonski predsednik Carles Puigdemont niansirano izmika, da bi politično rekel bobu bob, a hkrati s svojim mučnim stopicanjem na mestu – ko španski vladi noče jasno povedati, ali je razglasil neodvisnost ali je ni – peha v utrudljivo nevdržnost ne le razklano Katalonijo in vse manj potrpežljivo politično Španijo, ampak tudi širše evropsko okolje ... Škoda, ki nastaja, je ogromna ne le zaradi ekonomskega bežanja podjetij, ampak zaradi negotovosti, ali bosta Rajoy in Puigdemont morda zaigrala usodo milijonov ljudi. Samo zato, ker ni bilo primerne komunikacije, ker se Španec ni hotel pogovarjati s Kataloncem.

Še nekaj drži, to pa zdaj priznava celo nacionalni vladi naklonjeni El País: španska stran, njena diplomacija, v vseh teh letih o katalonskem vprašanju ni primerno komunicirala niti z mednarodno javnostjo. Ne da ni znala ali ni bila izzvana, sploh ni hotela. Po navodilih se je zbudila komaj zdaj. Nekateri tuji novinarji smo se med pokrivanjem referendumov v Barceloni strinjali, da je (bilo) eno priti do kakšnega katalonskega ministra in nekaj drugega dobiti intervju španskega diplomata. Pa bi moral biti interes, da se objektivno sliši, kaj se dogaja, že leta obojestranski. Potem bi bilo tudi zdaj manj medijske čustvenosti in bi bila manj idealizirana občutja – denimo med evropsko javnostjo, zgroženo nad špansko nasilnostjo ob katalonskem referendumu –, da je politika v Barceloni, ker pač moleduje za vrednote, kot so dialog, pogovor, mednarodna pozornost, posredovanje, demokratično odprta, prožno poliglotska in svetovljanska, medtem ko je v Madridu arogantno zaprta, enojezična in pretoga za čas, v katerem živimo. In niti potrjena pričevanja o pritiskih na različnih ravneh, organizacijah in družbah Madridu ne morejo biti v čast ... Kaj ni zdaj španskega zunanjskega ministra še na glas zaskrbelo pred kolegom Erjavcem, da bi lahko Slovenija sprejela odločitve, ki bi bile zunaj zakonskih okvirov Španije?

Seveda je nekaj naivno zaupanje množic, da ni demokracije nikoli dovolj in ni nikdar zadosti demokratična, druga pesem pa je politična realnost. A če bi bil Rajoy moder, bi s Katalonci že zdavnaj sedel za mizo – kot moderen zgled Evropi. A ni. Zato mora biti 155. člen tudi njegov salto mortale.

- **Nezadovoljiv odgovor – zato 155. člen. Mimi Podkrižnik. Delo, 20.10.2017, str. 6**

Katalonsko osamosvajanje. Madrid in Barcelona nadaljujeta »vojno« tolmačenja demokracije

Ne, nobene vmesne poti ni, vse ali nič. Španska vlada je do izteka ultimatov, prvega v ponedeljek in drugega včeraj, hotela slišati, ali je Barcelona že razglasila neodvisnost ali je ni. Dialog in mediacija zunaj obstoječe zakonodaje je ne zanimata. A je Barcelona v ponedeljek ponudila prav to: dva meseca za pogovor in posredovanje, včeraj pa tudi ni dovolj jasno rekla da ali ne. Zato bo Madrid v soboto, ko je sklicana izredna seja vlade, storil, kar se v moderni Španiji še ni zgodilo: začel proceduro za uveljavitev 155. člena ustave.

V odgovor naj bi prav tako v soboto, popoldne, Katalonci protestno preplavili ulice ...

Za zakonitost v Kataloniji

Še drugi španski ultimat Kataloniji se je iztekel včeraj dopoldne, ko je katalonski predsednik Carles Puigdemont v pismu premieru Marianu Rajoyu zapisal, da je 10. oktobra na zasedanju katalonskega parlamenta začasno odložil učinke ljudskega mandata. /.../ Če pa bo nacionalna vlada še naprej preprečevala dialog in nadaljevala represijo, bi lahko katalonski parlament, če se bo zdelo primerno, glasoval o uradni deklaraciji neodvisnosti, česar 10. oktobra ni storil. Španska vlada je v komunikaciji odgovorila, kako bo nadaljevala postopke, ki jih narekuje 155. člen ustave, da bi vzpostavila zakonitost v avtonomni Kataloniji ...

Nesorazmernost

V tej vojni španskega vse ali nič ter katalonskega previdnega napredovanja in malone moledovanja za pogovor so katalonski politiki tisti, ki tvegajo – vse. Za zapahi sta, denimo, Jordi Sánchez in Jordi Cuixart, vodji katalonskih civilnodružbenih organizacij Katalonske narodne skupščine (ANC) in Òmnium cultural – in to z bremenom vstajništva (po množičnih miroljubnih protestih 20. in 21. septembra, ki so se začeli po španski aretaciji 14 katalonskih uslužbencev) in brez možnosti plačila varščine. Obe organizaciji sta zagovornici osamosvojitvenega gibanja (v sedanjem valu je vzniknilo med ljudmi in se nato razširilo tudi politično); Òmnium cultural, denimo, šteje več kot 70.000 članov in ima 56-letno zgodovino.

Dan pred referendumom 1. oktobra je Jordi Cuixart v Barceloni, v Mednarodnem novinarskem centru, dejal za Delo, da se pri osamosvajanju zgledujejo po Sloveniji in da spuščanje glasovnic v skrinjice ne more biti zločin, takrat tudi ni verjel, da bi lahko referendum, ki so ga v katalonskem parlamentu potrdili, lahko bil vzrok za nasilnost španske policije, saj smo »vendarle vsi ljudje«, čeprav se je malce tudi bal ... Zdaj je očitno, da so bili strahovi, da bi lahko Madrid segel po najradikalnejših ukrepih, osnovanih na ustavi, utemeljeni. Ne kaže izključiti, da »mirna revolucija«, kakor je osamosvojitveno gibanje označil Cuixart, ne bo stala prostosti še drugih, sploh katalonskih politikov. Kot je v sredo dopoldne izjavil katalonski zunanji minister Raül Romeva, lahko zapor čaka tudi predsednika Carlesa Puigdemonta, prav tako njega samega in še druge člane vlade.

Romeva je za zdaj ovrgeel možnost predčasnih volitev, o čemer pa je – tudi zaradi velike razdeljenosti Kataloncev – vse več govora in bi mogoče lahko pomenilo določen preobrat v katalonsko-španski krizi. V medijski in propagandni vojni, ki poteka na obeh straneh in vključuje nemalo čustev, je tudi po špansko brati, da gre najbolj gorečim independentistom, političnim in civilnodruženim, tako skrajni ukrep, kot je 155. člen, v resnici na roko, saj jih utrjuje v »poziciji žrtve«. Odposlanec španske vlade v Kataloniji Enric Millo je za pariški Le Monde dejal, da katalonski politiki hočejo, da bi bile izredne odločitve Španije v svetu videti kot »nesorazmeren odgovor«. »Zato pa bomo 155. člen, če bomo morali to storiti, uveljavljali inteligentno, umirjeno, sorazmerno in previdno.«

Za mir, ne za vojno

Nepopuščanje španske vlade je sploh po tem, ko je špansko sodišče za zapaha postavilo Jordija Sáncheza in Jordija Cuixarta, povzročilo vznemirjenje tudi v parlamentu v Madridu, kjer se je proti tako zelo radikalni potezi postavilo več deset poslancev. Kamere so pokazale, da so – vodja Podemosa Pablo Iglesias je bil med njimi – v rokah držali napise s slogani: »Osvobodite politične zapornike.« To so v tork zvečer s svečami v rokah zahtevali tudi Katalonci, ki so množično stopili na ulice Barcelone ... Protesti so za zdaj mirni, a ni malo strahu, da bi lahko v čedalje bolj napetih razmerah prerasli v nasilje, zato je vzniknila pobuda En Peu de Pau, v okviru katere promovirajo kulturo miru. S sloganom Pripravljeni na mir, ki je namig na znano frazo »en peu de guerra« – pripravljeni na vojno, Katalonci pošiljajo sporočila sebi in svetu, da so proti nasilju. A vprašanj, kaj sledi, je veliko: bo Madrid, potem ko bo zgornji dom parlamenta, senat, potrdil 155. člen, v Barceloni poskrbel za vlado po svoji meri, kaj bo s katalonskim izobraževalnim sistemom, z javnimi mediji, z vsemi gorečimi independentisti ..., je tudi mogoče pričakovati, da se bodo zagovorniki neodvisnosti in njeni nasprotniki še naprej samo mirno ter ločeni drug od drugega povezovali na ulicah?

- **Brezmejno pričkanje na bruseljskem odru. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 20.10.2017, str. 6**

Ob robu vrha EU. Če v slovensko-hrvaški arbitražni sagi kmalu ne bo preboja, bo edina pot vodila na sodišče EU Bruselj – Hrvaška in Slovenija pred iztekom polletnega roka za izvajanje arbitražne odločitve o meji poskušata svojo plat zgodbe čim bolj učinkovito predstaviti na evropskem odru.

Hrvaški premier Andrej Plenković je že pred objavo arbitražne sodbe okreplil lobiranje v krogih desnosredinske Evropske ljudske stranke (EPP), ki je najmočnejša politična skupina v EU. Predvsem v njihovem štabu v evropskem parlamentu, kjer je Plenković prej sedel, se je uveljavila hrvaška razlaga, da je meja dvostranska zadeva, v katero se Unija ne bi smela vpletati. Četudi je na njenem čelu politik iz EPP, Jean-Claude Juncker, je evropska komisija v uradnem odzivu izrazila pričakovanje, da bosta državi izvajali arbitražno razsodbo. Sama komisija je pripravljena prispevati k temu procesu.

Tudi njena pravna služba je ugotovila, da ima razsodba učinek na pravo EU, in s tem je povezana tudi jurisdikcija Unija za zadevo. Vse članice Unije sicer niso enako nedvoumno kot Nemčija ali Beneluks pozvale k izvajanju razsodbe, a nobena ni podprla hrvaškega tolmačenja o njeni neveljavnosti. Plenković se je pred vrhom EU ob robu zasedanja voditeljev iz EPP srečal z Junckerjem. Od njegovih stališč je poudaril podporo dialogu. Plenković še noče govoriti o posredovanju evropske komisije med Slovenijo in Hrvaško. Tudi sam vrh da se v času velikih izzivov EU ne ukvarja s takšnimi temami.

Plenkovičev odgovor je sprenevedanje

Slovenska stran opozarja, da dialog vodi, a od abstraktnih vabil, ki prihajajo iz Zagreba, bi morali preiti h konkretnemu ravnanju. Tako da se je hrvaška vlada pripravljena pogovarjati o vseh drugih temah, le o izvrševanju arbitražne sodbe kot najpomembnejši ne. Slovenski premier Miro Cerar je pred vrhom izrazil nezadovoljstvo z vsebino Plenkovičevega odgovora na njegovo pismo, saj da je »veliki meri sprenevedanje«. V Cerarjevih očeh Hrvaška poskuša predstaviti Slovenijo kot državo, ki noče dialoga. Zagreb se, denimo, ni odzval na Cerarjevo pobudo za ustanovitev komisije za demarkacijo meje. Cerar je že pred dvema tednoma v telefonskem pogovoru predlagal Junckerju, naj se s Plenkovičem pogovori o izvrševanju arbitražne razsodbe. Za slovensko diplomacijo položaj ostaja povsem nedvoumen in julijsko stališče evropske komisije je jasno. V diplomatskih krogih sicer še vedno upajo na hrvaški premik v prihodnjih dveh mesecih. A tak scenarij je čedalje manj realističen. Če bo Hrvaška še naprej zavračala izvrševanje sodbe, bodo po izteku roka stekli novi postopki. Pred sodiščem EU lahko Hrvaško toži evropska komisija ali sama Slovenija (kar je veliko verjetneje).

Slovenija se je na vrhu ukvarjala z vprašanjem nadzora na notranjih schengenskih mejah. V osnutku sklepov evropski svet sicer izraža namero za čimprejšnjo vrnitev k schengnu (kakršen je bil pred begunsko krizo), a po drugi strani naj bi popolnoma upoštevali sorazmerne varnostne interese držav članic. Slovenija je bila s predlogom le zmerno zadovoljna, saj bi upoštevanje varnostnih interesov utegnilo pomeniti, da bodo države članice še podaljševale nadzor brez posebno trdnih utemeljitev.

Cerar: Primera Katalonije in Slovenija sta različna

»Ne moremo biti zadovoljni, dokler Avstrija ohranja nadzor,« je povedal Cerar. Prepričan je, da na Dunaju nimajo nobenega razloga za nadaljevanje nadzora. Avstrija je prejšnji teden obvestila evropsko komisijo, da bo nadzor podaljšala še za šest mesecev. Takoj ko bo mogoče, bo Cerar vzpostavil stik z verjetnim prihodnjim kanclerjem Sebastianom Kurzem.

Po tolmačenjih kritikov se pri podaljševanju nadzora brez pravih utemeljitev zanemarja negativen učinek ukrepov na celoten schengenski red, članice, ki ga izvajajo, pa da imajo pred očmi notranjepolitične razloge. Po zadnjem predlogu evropske komisije naj bi schengenski zakonik reformirali, da bi nadzor iz varnostnih razlogov namesto največ enega leta lahko trajal tri leta.

Katalonsko vprašanje uradno ni bilo tema vrha, a voditelji se mu v svojih razpravah niso mogli ogniti. Podpore Kataloncem ni bilo slišati. Oporo za svoje ravnanje je dobil španski premier Mariano Rajoy. Nemška kanclerka Angela Merkel je, denimo, poudarila, da bi morali doseči rešitev na temelju španske ustave. Premier Cerar pa je zavrnil primerjave Katalonije z osamosvajanjem Slovenije, saj da je položaj povsem različen. Slovenija da se je odločila za neodvisnost, ko je Jugoslavija že razpadala; hotela je usmeritev v Evropo pa tudi postati demokratična država in spoštovati človekove pravice.

- **Avstrijska nagrada Elif Shafak. Delo, 20.10.2017, str. 28**

Svet so ljudje

Rodila se je leta 1971 v Strasbourgu, otroštvo preživela večinoma v Španiji, malo v Bostonu, Kölnu in drugod, študirala na univerzi v Ankari, živi v Londonu. Čeprav se je pred leti odločila pisati v angleščini, poleg nobelovca Orhana Pamuka velja za eno najbolj znanih, uglednih, prevajanih in prodajanih sodobnih turških pisateljskih imen. To je Elif Shafak, pisateljica, predavateljica, kolumnistka, ki se ji je Avstrijsko glavno združenje knjigotržcev odločilo podeliti letošnjo častno nagrado za tolerantnost in mišljenje.

Avtorica, ki je do svojega 30. leta prejela vse pomembnejše turške literarne nagrade ter se uveljavila tudi kot angažirana intelektuala in aktivistka, o sebi pravi, da rada pripoveduje zgodbe, sicer pa se najraje vidi kot nomadka. Dodaja, da je nekdanja anarhopacifistka in feministka, zdaj pač post-feministka z doktoratom iz mednarodnih odnosov, vsekakor pa se ne izogiba vsakršnim neliterarnostim. Tednik Der Spiegel jo je označil za »čustveni glas razdeljene dežele«, londonski Independent v njenem opusu vidi »glas turške literature«, New York Times pa je o njej pisal kot o »najuglednejšem feminističnem turškem literarnem imenu«. Elif Shafak ima 1,76 milijona sledilcev na twitterju, »del mene je izrazito asocialen«, je dodala pred časom, ko je v pogovoru za založniško revijo Bookseller razložila, da ji tak stik na daljavo zelo ustreza. Lepo število sledilcev ni nič presenetljivega za državo, ki premore odlično založniško-knjigotrško prizorišče, predvsem pa je turško prebivalstvo, polovica je mlajšega od 29 let, tretji največji uporabnik družbenega omrežja twitter in četrti največji uporabnik facebooka na svetu. Po drugi plati država, ki ji trdo vlada Recep Tayyip Erdoğan, pozna cenzuro, ki jo je Elif Shafak izkusila na svoji koži: s 301. členom turškega kazenskega zakonika, ki je kriminaliziral »razžalitev turškosti«, pozneje pa so to spremenili v razžalitev turškega naroda, so se je oblasti lotile pred desetletjem, ob izdaji romana Pankrt iz Istanbula, »zgodbe o armenskem genocidu, o zgodovinski amneziji, turškem nacionalizmu in položaju žensk«, češ da je z njim nameravala »razkrajati turško nacionalno identiteto«. Sodišče je primer zavrglo. Z istim členom, ki pisateljem, novinarjem in založnikom grozi s triletno zaporno kaznijo, so se lotili tudi Orhana Pamuka.

Dela Elif Shafak so prevedena v več kot štirideset jezikov, v slovenščino romani Čast, Boljšja palača, Pankrt iz Istanbula in Štirideset pravil ljubezni. Častno nagrado za tolerantnost in mišljenje v vrednosti deset tisoč evrov podeljujejo od leta 1990, avtorici jo bo na soareji v programu Evropskih dnevov literature v Spitzu na Donavi sredi novembra podelil predsednik združenja Benedikt Föger. Nazadnje je pred dvema letoma nagrado dobil izraelsko-avstrijski pisatelj Doron Rabinovici.

- **Ogrevanje Plenkovića in Cerarja. Z. P. Delo, 21.10.2017, str. 2**

Ljubljana – Stiki med premieroma Slovenije Mirom Cerarjem in Hrvaške Andrejem Plenkovićem so se v Bruslju nadaljevali tudi včeraj, ko je potekal evropski vrh. Plenković je za hrvaški radio dejal, da sta se s Cerarjem dobila ob robu dogodka in se dogovorila, da se na strokovni ravni nadaljujejo priprave na njuno srečanje. »Dogovorili smo se, da se bodo naši strokovnjaki, ki se ukvarjajo s to temo, v prihodnjih tednih diskretno pogovorili o kakovostni pripravi srečanj, potem pa bomo določili njegov [Cerarjev] obisk v Zagrebu,« je poročal hrvaški radio.

Hrvaški premier je v pogovoru še pojasnil, da Hrvaško in Slovenijo veliko več stvari družijo, kot razdvaja, zato ne dvomi, da bosta državi našli pot do normalnega dialoga. K temu je na začetku tedna pozival tudi Miro Cerar, ki je v pismu hrvaškemu kolegu zapisal, da se pogovori lahko nadaljujejo le v okviru posebne strokovne komisije, ki bi začela demarkacijo meje.

- **Desno od desnega. Damijan Slabe. Delo, 21.10.2017, str. 6**

Proti-slovja

Še bolj na desno, prosim, nemško kanclerko Angela Merkel (CDU) v pogajanjih o sestavljanju povoliilne koalicije rotijo in silijo iz sestrskeske bavarske Krščanskosocialne unije (CSU). Krščanskima strankama je treba povrniti njuno žlahtno politično barvo, trdijo v Münchnu in Merklovi očitajo, češ da je na zvezni ravni sestrsko navezo obeh strank (CDU/CSU) v veliki koaliciji s socialdemokrati (SPD) v zadnjih štirih letih do te mere utopila, da je ne prepoznajo več niti tradicionalno njuni volivci.

To potrjujejo tudi analize volitev, na katerih je število volivcev upadlo predvsem velikim parlamentarnim strankam, v zvezni parlament pa se je prvič kot tretja najmočnejša politična sila s skoraj sto poslanci prebila skrajnodesničarska Alternativa za Nemčijo (AfD). Pri večini volivcev, tudi v Nemčiji (kaj šele na Bavarskem), očitno še vedno najbolj »vžgejo« begunci, zaprte meje in strašenje pred prišleki, so prepričani v tradicionalno močno konservativni CSU.

Kanclerka je bila zato prisiljena v koalicijskih pogajanjih z Bavarci dokončno pogoltniti svoj »Zmogli bomo« in pod pritiskom Münchna privoliti v begunske kvote. Ki se jim uradno tako sicer ne sme reči, čeprav je 200.000, glede na število prebivalstva, povsem primerljivo z avstrijsko »kvoto« in zapiranjem meja.

Kako to gre, kadar se politika iz strahu pred uspehi skrajnih desničarjev pomakne še bolj desno, je minulo nedeljo še lepše in še bolj nazorno demonstriral avstrijski »čudežni deček« Sebastian Kurz. Svobodnjake (FPÖ), ki veljajo za avstrijske skrajne desničarje, je v evropskem »super volilnem letu«, ki je od majskega francoskega obračuna z Marine le Pen potekalo v strahu pred različnimi evropskimi nacionalisti in populistami, preprosto premagal tako, da jim je ukradel volilne teme. Kajti tudi takrat, ko je s svojo mladostno »ambicioznostjo in svežino« v imenu povsem prenovljene ljudske stranke (ÖVP) govoril o davkih ali izobraževanju, je v resnici govoril o beguncih. Kurz je integracijske probleme, čeprav je bil v vladi sam odgovoren za integracijo, zelo spretno zaostрил in škandaliziral, pravijo analitiki, sebe pa prikazal kot močnega politika, ki bi bruseljskim birokratom in Angeli Merkel že pokazal, kako se zapro meje.

Svobodnjake (FPÖ), ki so pred desetletjem zaradi vstopa v zvezno koalicijo Avstriji nakopali celo evropsko ignoriranje (takrat je bilo to še mogoče), je s tem resda premagal, a če se v vladi do zdaj najmlajšega avstrijskega kanclerja Sebastiana Kurza kot podkancler in celo kot zunanji minister (kar ni nemogoče) pojavi nekdanji neonacist iz FPÖ Heinz-Christian Strache, bo

najbrž težko govoriti o zmagi. Kaj šele o tem, da Avstrija ni skrenila krepko na desno. Politični diskurz se bo korenito spremenil, tako kot se zaradi paktiranja s populistami že spreminja na skandinavskem severu Evrope in kot se bo zaradi AfD prej ali slej tudi v Nemčiji.

Rezime evropskega volilnega leta bi se torej lahko glasil, da se je populizem vseh vrst, ki večino energije usmerjajo proti etablirani evropski politiki, marsikje že uspelo etablirati v evropski politiki. Pri tem jim je na veliko pomagala brezidejna evropska politika, ki je iz strahu za svoj (volilni) obstoj začela nekritično posvajati njihove ekstremistične ideje in Evropo tudi sama potiskati še bolj desno od že tako desnega.

- **Bosni in Hercegovini grozi kaos. Vili Einspieler. Delo, 21.10.2017, str. 6**

Diskriminatorna volilna zakonodaja. Če upoštevamo odnose med vladajočimi politikami, bo zelo težko doseči kompromis in dogovor

Po odločitvi ustavnega sodišča, ki je delno ugodilo prizivu Bože Ljubića, se je BiH znašla v položaju, ko nima zakonske podlage za oblikovanje doma naroda po prihodnjih volitvah. Brez doma narodov ni mogoče sestaviti oblasti niti v FBiH niti na državni ravni.

Ker je ustavno sodišče naložilo parlamentarni skupščini BiH, da mora v pol leta uskladiti volilni zakon z ustavo, se je BiH začel iztekati čas, kajti volitve bodo že prihodnje leto. Volilni zakon lahko spremeni parlament, po drugi opciji pa lahko to naredi centralna volilna komisija. Ta je prepričana, da je volilni zakon diskriminatoren in da je skrajni čas, da ga uskladijo z mednarodnimi standardi.

Reševanje statusa Hrvatov

Če upoštevamo politične in medčloveške odnose med vladajočimi politikami, ki se ne morejo več niti gledati, kaj šele da bi se dogovorili o čemer koli, bo težko doseči kompromis in dogovor. To bi pomenilo, da bi volitve bile, ker jih je centralna volilna komisija po zakonu dolžna razpisati, po njih pa bi, če se volilni zakon ne bo spremenil, sledila kaos in brezvladje. Največji boj poteka med hrvaškimi in bošnjaškimi politikami, ker hrvaški poskušajo rešiti vprašanje statusa Hrvatov, Bošnjaki pa tega ne bi dopustili.

Če primerjamo originalno daytonsko ureditev BiH, ko je imela dve ali tri ministrstva na državni ravni, z današnjo BiH, je opaziti drastične razlike. Zasluge za spremembe gredo mednarodni skupnosti in njenim intervencijam, ki so jih večinoma sprejeli tudi lokalni voditelji oziroma tedanje entitetske vlade. Najpomembnejša je bila vezana za spremembo ustave, ki jo je vsilil visoki predstavnik Wolfgang Petritsch leta 2002. Uvedla je pojem konstitutivnosti narodov v entitetske ustave, kar je vplivalo na strukturo oblasti v tedanjih entitetah. Do takrat je bila vlada v Republiki Srbski (RS) skoraj izključno sestavljena iz etničnih Srbov, v Federaciji BiH (FBiH) pa so celotno vlado tvorili Bošnjaki in Hrvati.

Federacija kantonov ali narodov

Uvedena sta bila sedanja modela, po katerih vlado RS sestavlja osem Srbov, pet Bošnjakov in trije Hrvati, v FBiH pa osem Bošnjakov, pet Hrvatov in trije Srbi. Po mnenju hrvaških politikov je ta sprememba povzročila slabitev Hrvatov v FBiH, kjer so imeli prej popolno pariteto. Nova ureditev je leta 2006 na volitvah pripeljala do tega, da so hrvaške nacionalne stranke, predvsem HDZ, izgubile svojega predstavnika v predsedstvu BiH. To je HDZ najbolj problematizirala leta 2010, ko je število glasov, ki so jih dobili zmagovalci Željko Komšić in nacionalne stranke, presežalo število Hrvatov v BiH. HDZ si od takrat prizadeva za spremembo ustave in volilnega zakona, da bi se znova okrepil položaj Hrvatov v FBiH.

Po sedanjih določbah volilnega zakona se je iz vsakega kantona izbiral najmanj po en kandidat iz vseh konstitutivnih narodov, ne glede na njihovo zastopanost v tem kantonu. Po mnenju Bože Ljubića in Hrvaškega narodnega sabora (HNS) določba omogoča drugim konstitutivnim narodom, da izbirajo hrvaške predstavnike v domu narodov parlamenta FBiH. V prizivu Ljubić še poudarja, da odločitve doma naroda niso veljavne, ker ni konstituiran skladno z ustavo. Za neskladje z ustavo FBiH je zaslužen urad visokega predstavnika za BiH (OHR), ki je volilnemu zakonu dodal stavek, po katerem imajo vsi konstitutivni narodi pravico do enega delegata v vseh kantonih. Temu zdaj ustavno sodišče nasprotuje, kar posega v koncept FBiH in postavlja vprašanje, ali gre za federacijo kantonov ali federacijo narodov, ki živijo v FBiH.

Krepitev hercegovske linije

Zaradi odločitve ustavnega sodišča je nastalo tudi nasprotje med dvema konceptoma oblikovanja zakonodajne oblasti v FBiH, in sicer načela proporcionalnosti v predstavnikiškem domu in načela paritete v domu narodov parlamenta FBiH. Glede na to, da se mešata načeli proporcionalnosti in teritorialnosti, si z rešitvijo tega vprašanja razbijajo glavo tako v OHR kot v parlamentarni skupščini BiH. Po mnenju nekaterih je ta odločitev zgodovinskega pomena, ker je sedanja volilna zakonodaja nepravilna, nevzdržna in nefunkcionalna.

V HDZ BiH poudarjajo, da bo odločitev ustavnega sodišča preprečila diskriminacijo Hrvatov v FBiH in jim povrnila pravico, da izbirajo svoje predstavnike na oblasti. Profesor ustavnega prava Kasim Trnka opozarja, da bodo nove rešitve ustrezale le eni strukturi znotraj hrvaškega naroda v BiH. Čeprav je res, da ima 24 Hrvatov, ki po popisu iz leta 2013 živijo v bosansko-podrinjskem kantonu, tako kot 40.000 Hrvatov v posavskem kantonu, svojega predstavnika v domu narodov, bodo, če bo uveljavljen Ljubićev predlog, v boljšem položaju predvsem Hrvati iz Hercegovine. Tudi če predstavnike Hrvatov izbirajo Bošnjaki, bo to v resnici pomenilo le krepitev hercegovske linije v HDZ BiH, ki jo podpira matična država.

Kot pojasnjuje Trnka, Hrvati navijajo za koncept načela konsociacije, po katerem vsak nacionalni korpus izbira svoje predstavnike, kar da jim daje reprezentativnost in legitimnost. Na drugi strani je koncept večnacionalne skupnosti, kar pomeni, da morajo nekemu, ki je izbran v eni nacionalni skupnosti, zaupati tudi v drugih nacionalnih skupnostih. Hrvatom je uspelo prepričati tudi evropski parlament, da morajo samo Hrvati izbirati Hrvate. Postavlja se vprašanje, ali živijo narodi skupaj ali ločeno in ali želijo v BiH konsociacijo ali multietnično državo.

- **Načrti Madrida o volitvah v Kataloniji. Z. R. Delo, 21.10.2017, str. 7**

Španija. Načrti nasprotnikov neodvisnosti

Madrid – Španski premier Mariano Rajoy se je na srečanju z vodjo opozicijskih socialdemokratov Pedrom Sanchezem dogovoril, da bi januarja v Kataloniji izvedli regionalne volitve. To naj bi bil del izrednih ukrepov, ki naj bi jih španska vlada

uvedla ob načrtovani začasni odpravi avtonomije Katalonije. Cilj teh ukrepov mora biti »ponovna vzpostavitev normalnosti, pravne države in samouprave«, sta se po poročanju španskega časnika El Diario strinjala Rajoy in Sanchez. Dogovor o predčasnih volitvah v Kataloniji je za špansko nacionalno televizijo potrdila tudi predstavnica socialistov Carmen Calvo. Španska vlada bo predvidoma danes na izrednem zasedanju odločila, s kakšnimi konkretnimi ukrepi namerava ustaviti načrte katalonskih oblasti za razglasitev neodvisnosti. Gre za ukrepanje v skladu s 155. členom ustave, po katerem se je vlada odločila poseči, ker katalonska regionalna vlada Carlesa Puigdemonta ob izteku postavljenega ultimata ni privolila v končanje prizadevanj za neodvisnost. Konkretne ukrepe mora potrditi še senat, v katerem ima Rajoyeva ljudska stranka večino.

• **Katalonija ima pravico, da sama odloča o svoji usodi. Intervju: Pablo Bustinduy, filozof in poslanec Podemosa Pogovarjal se je: Branko Soban, Strasbourg. Delo, Sobotna priloga, 21.10.2017, str. 4-6**

Pablo Bustinduy

Filozof, profesor in poslanec Podemosa, mlade levičarske stranke, ki je tretja najmočnejša v Španiji. Po očetovi strani je Bask, ki prihaja iz industrijskega Eibarja, kjer ima še vedno precej sorodnikov. V politiki je bila že njegova mama Ángeles Amador; bila je ministrica za zdravje v zadnji socialistični vladi Felipeja Gonzáleza. V Podemosu skrbi za mednarodne odnose stranke.

Pablo Bustinduy, 34, je študiral filozofijo in politične vede. Doktorat je pripravil na New School v New Yorku, kjer so se nekoč šolali in predavali mnogi znani profesorji in teoretiki. Med njimi Hannah Arendt pa Erich Fromm, Max Wertheimer, Aron Gurwitsch in mnogi drugi. Iz ZDA se je vrnil zato, da bi skupaj s Podemosom, ki bo januarja prihodnje leto star šele štiri leta, začel to svojo novo politično avanturo, kot pravi. V španskem parlamentu predstavlja Madrid, kjer je bil tudi rojen. Zdaj je tudi član španske delegacije v parlamentarni skupščini Sveta Evrope v Strasbourg. Stranka Podemos ne odobrava katalonske poti v samostojnost, je pa zato velika zagovornica pravice Kataloncev, da sami odločajo o svoji usodi. **Položaj v Kataloniji je vse bolj zapleten. V tej dramatični zgodbi pravzaprav sploh ne gre več samo za Katalonijo, ampak predvsem za resno špansko politično krizo. Prišlo je celo do aretacij nekaterih vidnih katalonskih aktivistov, ki se zavzemajo za neodvisnost. Kako v Podemosu ocenjujete zdajšnja dogajanja v Barceloni in Madridu?** Španija se je v resnici znašla v hudi politični krizi. V krizi demokracije, ki je posredno povzročila tudi teritorialno in ustavno krizo. Vlada Mariana Rajoya iz desničarske ljudske stranke je na dogodke v Barceloni reagirala izjemno surovo. Kakor da so se v njej prebudili stari avtoritarni instinkti. Varnostne sile so vdirale na volišča, na sedeže političnih strank, v medijske hiše. Vlada je s tovrstnimi potezami resno ogrozila temeljne pravice in svoboščine Kataloncev in s tem tudi vseh Špancev. To je bil grob napad na demokracijo v državi.

Podemos, ki je tretja najmočnejša politična stranka v Španiji, neodvisnosti Katalonije sicer ne podpira?

Katalonska zgodba ima dolgo zgodovino. Neodvisnost so v Kataloniji razglasili že sredi tridesetih let, vendar je bila takrat grobo zatrta. Nekaj podobnega se ponavlja danes. Naša stranka v resnici ne podpira neodvisnosti, pravimo pa, da je skrajni čas, da vlada v Madridu prizna politično realnost našega časa. Da prizna dejstvo, da Španija ni unitarna država, ampak da je sestavljena iz različnih narodov in skupnosti. Ki so brez pravih političnih pravic. Kataloncem je preprosto treba priznati pravico, da sami odločajo o svoji usodi. Edina rešitev je zato pravi, legalni referendum, ki ga bo priznal ves svet. Na takšnem referendumu bo Podemos seveda glasoval proti. Toda to ne bo nekakšen statični ne. Hočemo namreč reformirati Španijo. Politično, socialno, ekonomsko, institucionalno. Katalonija je politični problem in ga zato ni mogoče reševati z nasiljem, zakonodajo, sodniki, policijo, ampak izključno po demokratični poti, kakor se za demokratično državo tudi spodobi.

In seveda z dialogom?

Absolutno. Katalonska vlada se je pripravljena pogovarjati, vlada v Madridu pa zavrača dialog. Kar je seveda velika napaka. Obe strani preprosto morata sestiti za skupno mizo. V demokratični družbi je vse politične probleme mogoče reševati le s pogajanjem. Tudi z mediacijo, če je ta potrebna. Oblast preprosto mora prisluhniti ljudem, ki hočejo povedati svoje mnenje. Gibanja za neodvisnost so namreč miroljubna in demokratična gibanja. Odgovor nanja zato ne more biti uporaba in zloraba sile, kot se je to zgodilo v Barceloni.

Problem je, da vlada v Madridu ne govori ne katalonskega in ne baskovskega jezika, zato pa izvrstno obvlada jezik nasilja. Jezikovno vprašanje je v Španiji zelo pomembna tema. Ker za časa Francove fašistične diktature štirideset let ni bilo dovoljeno govoriti v jezikih narodov, ki sestavljajo Španijo. Španščina je bila edini dovoljeni jezik. Drugi jeziki, ki so zagotovo veliko bogastvo vsake države, niso bili priznani. Madrid takrat ni priznaval te različnosti. V Podemosu smo seveda ponosni na tovrstno bogastvo in različnost naše države. Zato hočemo, da se to kaže in zrcali tudi v politiki. Hočemo unijo različnih narodov in ljudi, ki hočejo živeti skupaj po svoji volji. Ne na silo in ne na način, ki zanika identiteto tistih, s katerimi bi se bilo treba pogovarjati. In prav to zdaj počne Rajoyeva vlada.

Prav neverjetno je, da demokratična Španija ne priznava različnosti v svoji državi! Kakor da bi bil duh generala Franca še vedno živ.

Zdajšnja ustava, ki jo je bilo v resnici težko sestaviti in napisati, to so priznali vsi, ki so sodelovali v tem procesu, ima veliko napak in slabih formulacij. Toda kljub temu je prinesla stabilnost in demokracijo. In zanimivo je, da ta ustava, kljub vsem pomankljivostim, priznava obstoje zgodovinskih narodnosti, kot so Katalonci, Baski, Galicijci in Andaluzijci.

To je zapisano v zdajšnji ustavi?

Da. Dejstvo je, da je imela Katalonija nekaj avtonomije in ustanov samoodločanja, ki jih hoče vlada zdaj ukiniti, že pred sprejetjem zdajšnje ustave. Legitimiteta torej prihaja že od prej, še iz časov pred diktaturo. Te pravice so Kataloncem priznavali še pred Francos in torej niso posledica ustave, sprejete po njegovi smrti. Katalonci in vsi drugi narodi v državi imajo pravico do svojega mnenja. To je temelj vsake demokracije. In zanikati to realnost je čista neumnost, še zlasti če to počneš z uporabo sile. Kratkoročno sicer lahko zatreš ideje o neodvisnosti, na dolgi rok pa to ne deluje. Ker ljudje preprosto ne bodo več hoteli živeti v takšni skupnosti. In bodo hoteli na svoje.

Aktivisti Podemosa v Kataloniji so se v zdajšnji zgodbi nekako nehote znašli med kladivom in nakovalom. Stranka je proti neodvisnosti Katalonije, Katalonci, torej tudi vaši člani, pa so za?

Katalonija ima zelo močno gibanje za neodvisnost. Ves čas jo podpira med 40 do 50 odstotkov prebivalstva. Toda hkrati kar 80 odstotkov Kataloncev hoče referendum, na katerem seveda lahko rečejo tudi ne. Podemos se zavzema za referendum, ki bo zavezujoč, podoben tistemu na Škotskem ali v Quebecu. Dvakrat zapored smo dobili volitve v Kataloniji. Naše stališče torej odmeva in tudi prevladuje. In ponuja pot iz krize, ki jo je mogoče rešiti samo po demokratični poti.

Zdajšnja ustava je že kar precej stara. Morda Španija potrebuje novo?

Smo za spremembo ustave in hkrati z njo je seveda treba reformirati tudi vso Španijo. Ne le teritorialno, ampak tudi politično, institucionalno, ekonomsko. Španija po Francovi smrti uživa že skoraj 45 let stabilnosti. V tem času je dosegla velik napredek. Toda zdaj ustava caplja za dogodki v družbi, ki je postala zrela in razvita. Zato potrebujemo proces, v katerem bi morali inštitucije države in ustavo prilagoditi novi realnosti. Nekatere države imajo ustavo že stoletja, nekatere je sploh nimajo. Španija nima prav bogate ustavne zgodovine. Iz različnih vzrokov. Imeli smo diktaturo, državne udare, vojne in podobno. Toda danes je španska družba dovolj zrela za demokratično razpravo o tem, kakšno prihodnost hočemo. Naša ideja je priznati obstoj več narodnosti in se dogovoriti o skupni prihodnosti, ki bo temeljila na spoštovanju pravic in kajpak različnosti.

Kdo je pravzaprav pisal zdajšnjo ustavo? Sprejeta je bila leta 1978, pičila tri leta po Francovi smrti. Režim se je tedaj spremenil le površinsko. Fašisti so bili še vedno na oblasti, saj so nekateri med njimi zgolj zamenjali barvo.

Ustava je bila dogovor med različnimi političnimi silami z vseh strani. Sodelovali so vsi razen Baskov. Katalonci so takrat bili zraven. Komunistično partijo sta zastopala Santiago Carrillo in Dolores Ibarruri. Svojo besedo so imeli tudi socialisti, republikanci in frankisti. Veliko stvari je seveda ostalo zunaj ustave. Toda pomembno je, da so celo nekateri najbolj trdi zagovorniki diktature v državni upravi, vojski, sodstvu, policiji privolili v tranzicijo v demokracijo. Res pa je, da nikoli ni bilo zares temeljite razprave o preteklosti. In nikoli ni bilo dovolj poskrbljeno za pravice za ljudi, ki so trpeli zaradi fašizma, mučenj, eksekucij. Republikanska Španija ni nikoli več zaživela. Težko je bilo takrat. Potrebni so bili trdi kompromisi z vseh strani, še zlasti tistih, ki so bili žrtve režima. Toda naš namen ni gledati nazaj, ampak naprej, kakšno državo hočemo v prihodnosti.

Razprave o spravi med fašisti in njihovimi nasprotniki torej ne obremenjujejo več današnje Španije?

Ne več. Nihče se ne razglasa za dediča frankizma. Nihče ne brani nekdanje diktature. To je dokaz demokratičnega napredka Španije kot celote. Celotna desnica, ki ima avtoritarne instinkte in vse manj spoštuje demokratična pravila igre, noče načenjati te teme in opravičevati tega, kar se je dogajalo pod Francom. Nihče ne odobrava takratnih antidemokratičnih potez. Zato je prav neverjetno in skrb zbujajoče, da je vlada tako divje reagirala v Kataloniji in ogrozila demokracijo, ki je bila tako težko pridobljena v preteklosti.

Zakaj Baski niso sodelovali pri pisanju ustave?

Trdili so, da dosežen ustavni dogovor ni dovolj širok. Še zlasti ne, ko gre za priznanje nacionalnih pravic. Zgodovina baskovskega vprašanja je zelo zapletena. Bili so med prvimi, ki so krenili v oborožen boj s Francovim režimom. Ta je potem trajal desetletja, tudi s terorističnimi metodami. Toda baskovska družba je šla naprej in uspešno premagala najtežje trenutke v zgodovini. Baski zdaj priznavajo, da je vse politične spremembe in projekte mogoče uresničiti le po mirni poti. Položaj v Baskiji je zato danes popolnoma drugačen, kot je bil še pred kakšnim desetletjem. Ogromna večina podpira Katalonijo in obsoja ravnanje Rajoyeve vlade. Toda v neodvisnost hočejo po demokratični poti. V pogajanjih z vlado, ki jim je doslej dala več avtonomije kakor pa Kataloniji. Zlasti ko gre za finančno avtonomijo.

V zdajšnji ustavi ni pravice do samoodločbe. Bi to morali zapisati v novo ustavo?

Te pravice res ni v ustavi, je pa zato priznanje obstoja zgodovinskih narodov. Mnogi ustavni eksperti pravijo, da zaradi tega celo zdajšnja ustava daje prostor za pripravo referenduma o tej temi. Jasno je, da teritorialnih in zgodovinskih problemov, ki pretresajo Španijo, ne bo mogoče rešiti brez temeljitih sprememb ustave. To zdaj priznavajo v vsej Španiji. Uporaba sile namreč ni prava pot do reform.

Vladajoča ljudska stranka, ki se je zatekla k nasilju, je zelo konservativna stranka?

Vedno bolj. Krizo v Kataloniji vidi kot priložnost za radikalizacijo svoje baze, za okrepitev španskega nacionalizma, ki izključuje zelo mnogo ljudi. Tiste, ki so bili rojeni drugje. Tiste, ki so se priselili iz Afrike ali arabskega sveta. Izključuje ženske. Manjšine, kot so denimo istospolni. Gradi na konfrontaciji z drugimi. In govori, denimo, da so Katalonci slabi ljudje ...

... neljalni Španci, kot je v svojem sramotnem govoru denimo dejal kralj Filip VI.?

To je drugačna Španija. To ni Španija, za katero se mi borimo. Smo za drugačne koncepte. Za odprtost, za demokracijo brez uniformnosti in poslušnosti. To moramo braniti, kajti Španija ni desničarska država. Vlada misli, da samo ona predstavlja Španijo. Zato povsod išče sovražnike.

To pomeni, da ima zelo slabo strategijo?

Na dolgi rok se to zanesljivo ne bo obneslo. Takšna strategija namreč samo množi probleme. To velja tudi za kraljev nastop. Kralj, ki Špancem govori, da niso lojalni državljani, ne more biti moj kralj. In če bi bil Katalonec, če bi imel tam družino, svojce, bi se v hipu obrnil proti njemu. Takšen odnos do sodržavljanov ustvarja jezo in ljudi preprosto sili v to, da nočejo več živeti v takšni državi. To je zanesljivo zelo slaba strategija, ki je Madridu le v sramoto.

Kraljevina v državi, ki prisega na demokracijo! Ali ni to svojevrsten anahronizem?

To je absolutno anahronizem brez primere. Hočem živeti v političnem sistemu, kjer so vsi politični predstavniki voljeni. V času tranzicije je opozicija privolila v veliko kompromisov, tudi v ohranitev monarhije, kot si jo je zamislil Franco. Vse te koncesije so bile nujne zato, da bi tranzicija delovala. Kralj bi moral biti predvsem neodvisen razsodnik. Toda s svojim govorom je popolnoma uničil to pozicijo in s tem tudi svojo legitimnost. Postavil se je namreč na stran vlade, ne na stran ljudi. Uporabil je zelo trd besednjak. To je bila neresna poteza. S tem je pokončal nevtralnost, ki jo je imel. Kot nekakšen element stabilnosti. Brez večjega vmešavanja v politiko. To je bila velika napaka. Namesto da bi vlado pozval k razumu, pogajanjem in strpnosti, je s svojimi besedami zgolj prilival olje na ogenj.

Je monarhijo v Španiji mogoče ukiniti?

Zelo težko. To bi morali narediti po demokratični poti. Z referendumom. Upam, da bom doživel dan, ko bodo vsi politiki v državi voljeni. Ne potrebujemo voditeljev, ki so na oblasti zato, ker pripadajo neki dinastiji. To ne sodi v 21. stoletje.

Kaj se bo zdaj zgodilo v Kataloniji? Premier Carles Puigdemont je začasno zamrznil neodvisnost, oblast pa zapira aktiviste?

Zamrznitev je bila modra poteza. Da se ublaži konflikt in da se dobi čas in prostor za dialog. Vlada v Madridu bi morala sprejeti to roko. Če jo ne bo in bo še naprej zlorabljala svojo moč in uporabljala nasilje, bo to velika napaka. Vlada mora slišati ta klic in se s Katalonci usesti za skupno mizo. Tudi španski zavezniki in prijatelji v Evropi bi morali pomagati v tem dialogu.

Baskija, ki je vsa preplavljena s katalonskimi in baskovskimi zastavami, kot sem se prepričal pred dnevi, pa medtem čaka, kaj se bo zgodilo?

Veliko bo odvisno od tega, kaj se bo zgodilo v Kataloniji. Sodobna demokratična država ne more iz krize v krizo. Zato Španija nujno potrebuje demokratični proces in nekakšen recept, ki bo ustrezal vsem in ki bo ponujal rešitev za več desetletij naprej. Če tega ne bo, se bodo problemi samo še množili.

Kako močen je danes Podemos?

Smo tretja politična sila v državi. V španskem parlamentu imamo 71 poslancev. Podpira nas skoraj petina Špancev. Obvladujemo največja mesta v državi ...

Katera?

Madrid, Barcelono, Valencio, Zaragozo, Cádiz, Santiago ... Dobro nam gre. Leta 2019 bodo nove lokalne, regionalne in evropske volitve, leto kasneje še parlamentarne. Naš cilj je obdržati pozicije, ki jih imamo, in ljudsko stranko spodrinuti z oblasti. Kot edina prava alternativa za drugačno, bolj odprto in demokratično Španijo. Če bi socialistična stranka sodelovala z nami, bi v parlamentu že zdaj imeli večino. Toda iz čiste sebičnosti se niso odločili za ta korak. Zdaj še vedno podpirajo desnico.

Zakaj nočejo sodelovati s Podemosom?

Zdaj imajo novega starega generalnega sekretarja. To je Pedro Sánchez. Najprej so ga odstranili, potem pa znova izvolili. Zmagal je z obljubo, da bo sodeloval z nami. In tako poskrbel za alternativo. Za zdaj še ne ravna v skladu s svojimi izjavami. Upamo, da se bo to kmalu zgodilo. Mi smo odprti za sodelovanje.

Kaj je glavna razlika med vami?

Največja ovira je njihov odnos do Katalonije, ker podpirajo vlado v njenem ravnanju. Upam, da bodo spremenili mnenje, tudi zaradi zdajšnjih dogodkov. Upam, da bodo dovolj pogumni, da bomo skupaj oblikovali novo vlado. Mi jim nenehno ponujamo roko.

Toda socialisti iz leta v leto izgublajo podporo volivcev?

Ne le v Španiji, po vsej Evropi. Na zadnjih volitvah so nas prehiteli le za odstotek. Upam, da bo nova generacija socialistov, skupaj s staro gardo, razumela, da je sodelovanje z nami edina možnost za progresivno vlado. Med nami seveda so razlike. Mi se zelo hitro vzpenjamo. Stranka je bila namreč ustanovljena šele pred dobrimi tremi leti. Zaradi tega jim je neudobno. Poskušajo obraniti stare pozicije stranke, ki je dolgo vladala Španiji. A to so bili drugi časi. Razumeti morajo, da brez povezav z nami ne bo nič z njimi.

Kako ocenjujete stanje v Evropski uniji? Bruselj je v katalonski zgodbi reagiral neverjetno sramotno. Podprl je vlado, torej politično elito, in ne ljudi, ki hočejo demokracijo?

Odgovor Bruslja je bil v resnici zelo trd. Vlada Mariana Rajoya zvesto sledi politiki Evropske unije in sprejema vse, kar rečeta Bruselj in Angela Merkel. Strategija se je splačala. Reakcija na dogodke v Barceloni je bila v resnici sramotna. Unija bi morala ponuditi svoje posredovanje, pozvati k dialogu in obsoditi državno nasilje nad mirnim prebivalstvom. Namesto tega se je še enkrat postavila na stran ene najmočnejših članic. In torej ne na stran demokracije in človekovih pravic. Unija je v globoki krizi. Oddaljuje se od ljudi in beži od obljub o vladavini zakonov, državi blaginje, socialni pravičnosti, spoštovanju drugačnih. Tudi begunec. Ne zna pravilno reagirati na dogodke na Madžarskem, Poljskem, v Španiji. Vse to kaže, da Bruselj pravzaprav sploh ne spoštuje več vrednot, na katerih temelji Evropska unija.

Ki tudi zato nezadržno izgublja stik z realnostjo?

Absolutno. In zaradi tega nikoli ne krivi sebe, ampak so za vse krivi ljudje. Volivci. Ki da so neumni, neracionalni in fašisti. Resnica je seveda povsem drugačna. Evropska unija brani predvsem interese finančnih in političnih elit, tistim spodaj pa vsiljuje popolnoma zgrešeno politiko zategovanja pasu, s katero sama uničuje socialne pravice in enakost med ljudmi. A tega seveda noče videti in za vse zgrešene poteze vselej krivi druge. Toda resnica je, da je za vse napake in zmote kriva izključno Unija sama.

- **Vse o njeni materi. Janez Markeš. Delo, Sobotna priloga, 21.10.2017, str. 7**

Po sledih Evrope

Začeti kaže z debato, ki je v Sloveniji ob predsedniških predstavitev manjkala. V tujem tisku smo lahko zasledili oceno, da je v zvezi z brexitom razpoloženje v Veliki Britaniji zelo zamorjeno, pogajanja pa ne kažejo pravih rezultatov. Govoriti o prenovi Evropske unije je torej utemeljeno. Volitve na Avstrijskem, ki so podale žogo mlademu vodji ljudske stranke Sebastianu Kurzu, so dokaz z evropskega juga. Še južneje sta Slovenija in Hrvaška in problem vladavine prava pri implementaciji arbitražne sodbe, ki je ta teden s slovenske strani dobila prve konkretne obrise. In končno je tu Katalonija v razmerju do Madrida, ki je ves teden zelo jasno grozil, da bo španska oblast aktivirala 155. člen in Kataloniji odvzela avtonomijo. Rdeča nit dogajanja po Evropi so svetovni konteksti, ki ne le ogrožajo stari kontinent, temveč mu potihoma sugerirajo, naj se raje poenoti, kot zdrobi. Toda ali so omenjena dogajanja res pravi odgovor na ta poziv?

Kaj Britancem ne gre od rok

Razumeti je, kot da so se vodje t. i. evropskih članic višegradske skupine po sredini večerji z Jean-Claudom Junckerjem začeli nekoliko mehčati, kajti bržkone so dojeli, da bodo kmalu potrebne dolgoročneje pomembne odločitve. Predsednik evropskega sveta Donald Tusk je voditeljem držav članic predlagal načrt dela za prihodnji dve leti, v obravnavi naj bi bile

tako migracije kot širjenje in krepitev evrskega območja. Na drugi strani se je Tusk ukvarjal s pripravami na pogajanja glede prehodnega obdobja v zadevi brexit, ki Britancem ne gre najbolje od rok. Tu je kombinacija dveh stvarnosti, povezovanja oziroma razvezovanja EU na eni strani ter brexita oziroma ideje zapustitve EU na drugi strani. Prav v perspektivi potrebe po močni in veliki EU, se zdi, so nekoliko potihnile debate o Evropi dveh hitrosti, toda to je ena plat medalje. Druga je, da o veliki in enotni EU ni več mogoče govoriti že v tistem hipu, ko se države članice odpovedo temeljnim načelom človekovih pravic in meddržavni solidarnosti. Tuskova ambicija pri predstavljanju načrta je smiselna, bila pa je tudi mestoma slikovita. Teza je bila preprosta: spoprijeti se je treba tudi s temami, ki sicer članice EU lahko delijo. Kjer ni mogoče prebiti fronte, je dejal, se je treba zateči k t. i. okrepljenemu sodelovanju, to pa oblikuje koalicijo držav, ki gredo same »naprej«. Tu se ena proti drugi lahko postavit ambicioznost in enotnost. Prva, je rekel, ne sme biti razlog za delitve in druga ne sme biti razlog za stagnacijo.

V resnici v pobritanski EU utegne iti za novo soočenje med (post)liberalnim in (post)socialističnim konceptom konkretnih držav članic EU. Paradoks niti ni tako majhen. Za najbolj liberalen, izrazito ekonomsko pogojen pretok ljudi, vendar enosmernega tipa, se zavzemajo t. i. višegrajske države (na primer Poljska). Ta formula neha delovati, ko gre za neekonomski pretok ljudi, na primer beguncev. Na drugi strani se države visokega kapitalizma, na primer Nemčija, zavzemajo za meddržavno solidarnost prav na področju begunstva. Verjetno gre za bolj kompleksne razloge in ni mogoče potegniti povsem jasne razločnice med nekdanjimi državami uradnega socializma oziroma komunizma in liberalno-kapitalističnimi državami, toda razlika v družbenih državah in ekonomiji predsodkov med njimi je očitna in vidna s prostim očesom.

Skratka, gospod Kurz

Ko si predočimo izide zadnjih volitev v Avstriji in se nakazuje koalicija med t. i. svobodnjaki in ljudsko stranko Sebastiana Kurza, se zdi, kot bi se znašli na presečišču med omenjenima dvema tipoma Evrope. To je družbeni tip in vzorec politične kulture, ki s krakom seže tudi v Slovenijo in na Hrvaško. V Avstriji je do desnega preboja brez dvoma prišlo zato, ker je Kurz sistematično obdeloval in končno unovčil protibegunske in protimigracijske strahove. Celotna EU na ravni svoje strategije kaže tudi znake zapiranja oziroma obrambe proti na primer nizkocenovni mednarodni produkciji dobrin. Carine na izdelke daljnouazijskih proizvajalcev in držav, zlasti Kitajske, postajajo del realnih debat. Pravo vprašanje torej je, do kje zapiranje pred »zunanjim« ljudje razumemo kot upravičeno in od kje naprej velja za ksenofobno.

Nemara najboljši primer dileme je prav Velika Britanija in njeno trenutno stopicanje na mestu zaradi pogajalskih blokad okrog brexita. Več kot očitno postaja, da se je razpoloženje med Britanci glede teh vprašanj začelo precej spreminjati, tuji komentatorji odprto pišejo, kako so se glede tega razdelili tudi v vladajoči konservativni stranki Therese May. Ni čudno, pišejo, da so pogajanja z EU glede brexita skorajda povsem zastala. V takem tempu, pravijo, bo nemogoče doseči uspešno izpogajanje izstopa marca 2019. Tudi na vrhu voditeljev članic EU ta teden so menda uradno ugotovili, da v pogajanjih ni bil storjen zadosten napredek. Pojavljajo se raziskave javnega mnenja, ki ugotavljajo, da se je razpoloženje ljudi do brexita že obrnilo in bi danes, če bi referendum ponovili, zmagali tisti, ki so bili za evropsko Veliko Britanijo. Ekonomski strokovnjaki ugotavljajo, da si Velika Britanija od položaja, v katerega se je spravila z brexitom, ne more obetati gospodarskega razcveta, lahko pa se boji kaskade ekonomskih in političnih nepredvidljivosti. V seriji nacionalnih želja tega tipa se bodo zdaj znašle tudi legitimne »osamosvojitvene« ideje Škotov in Ircev. Tu pa smo zaradi osamosvojitvenih rezultatov v Kataloniji – tudi pred štirioglato kroglo evropske demokracije. Na ta način so namreč nastale tudi Slovenija pa Hrvaška, Slovaška, Litva, Latvija in Estonija. Na ta način so se Madžarska, Poljska in Češka otresele uradnega komunizma in se prelevile v meščansko demokracijo. Kdo v imenu Evrope lahko Kataloncem prepove pot v samobitnost, je vprašanje z ene strani, toda na drugi stoji drugo: koliko od Evrope bo še ostalo, če zmagajo nacionalizmi, če in ko se ti ogradijo z bodečimi ogradami in v svoje politične drže vgradijo zapoved ksenofobije.

Ko Evropa ni Kitajska

Velika Britanija je dober primer, kam in v kakšno negotovost potuje država, ki se izloča in se ograjuje. Vzpodbuja natanko to, kar je s sobivanjem s Škotsko in Irsko vedno zanikovala. Katalonija je razumela namig. Na drugi strani je Španija, ki se je po letu 2008 komajda izvlekla iz velike gospodarske krize. V maniri ultimativ in groženj, pendrekov, prepovedi in sankcij pač ni mogoče graditi sodobne Evrope. Zgodovine razpadanja velikih imperijev ali večnacionalnih držav, na primer Avstro-Ogrske, kažejo, da represija večinskega nad manjšinskimi narodi praviloma pomeni začetek njihovega konca. Povrh Katalonci ne želijo izstopiti iz EU, z njo želijo le stopiti v neposredni stik.

Nobenega dvoma ni, da živimo v pomembnem in dinamičnem času, in pred politične voditelje tako EU kot nacionalnih držav so postavljeni doslej nepoznani izzivi. Bržkone rešitve po bližnjicah niso mogoče in bržkone inovacija ne bo mogla iti mimo pomembne stalnice, ta pa je, da ima Evropa svoje razsvetlensko in družbeno-kulturno poreklo, brez katerega ne bi bila to, kar je, in brez katerega ni mogoče misliti njene produktivne prihodnosti. Naj se vrnemo samo k razmerju med Slovenijo in Hrvaško po izreku arbitražne sodbe: izven moderne evropske vrednote in doktrine vladavine prava problem tako rekoč ni rešljiv. Če gremo k Avstriji, se spomnimo, kako jo je Evropa ustavila, ko je svoje ksenofobne ideje na raven države pripeljal Jörg Haider. Mogoče je, da se bodo takšne okoliščine ponovile. Podobno je mogoče razmišljati na primeru Madžarske in posebej na primeru Poljske, kjer so predmoderne prakse že dodobra posegle v model moderne demokracije.

Seveda pa je najbolj občutljiv prav primer Katalonije. Prihodnost Evrope, pozitivna prihodnost, so zapisali v francoskem časopisu LaCroix, bo grajena na osnovi inteligentnih povezav, na različnih ravneh pripadnosti, lokalnih, nacionalnih in evropski. Izolacionistično prelamljanje vezi nima prihodnosti. Slovenci imamo glede tega drugačno mnenje, saj Slovenije kot države brez tega momenta ne bi bilo. Toda obstaja še ena, nemara v evropskem kontekstu bistvenjša resnica, ki vzpodbuja načelo subordinarnosti: centralna, bodisi nacionalna bodisi evropska oblast bi morala lokalnim ali narodnim enotam pustiti maksimum politične, gospodarske in vsakršne avtonomije. Toliko, kolikor je le mogoče. To je koncept Evrope; na drugi strani je ta teden svojega postavil veliki kongres kitajske komunistične partije.

- **Že razprava o uvedbi davka na dediščino in darila bi bil pravi politični samomor. Intervju: Marian Wakounig, strokovnjak za davke. Pogovarjala se je: Suzana Kos. Delo, Sobotna priloga, 21.10.2017, str. 8-9**

Marian Wakounig, strokovnjak za davke

Je najvišje pozicionirani Slovenec v avstrijski javni upravi. V družini z dvanajstimi otroki se je rodil leta 1957. To leto je menda bilo dober letnik za rdeča vina, se pošali. Glede svojega položaja pa komentira, da je tako visoko težko priti, treba je imeti tudi precej sreče. Predava podjetniško davčno pravo na dunajski univerzi. Je predsednik nadzornega odbora Mohorjeve družbe v Celovcu in podpredsednik uprave Posojilnice Bank.

Regionalni direktor za davke in carine na avstrijskem zveznem ministrstvu za finance zanika govornice, da je bil soavtor gospodarskega dela volilnega programa NSi. Pisanje programov za politične stranke me ne zanima, ne v Avstriji, še manj pa v drugih državah, pravi. Evropska komisija ga je skupaj z irskim kolegom izbrala za člana neodvisne komisije za izbiro vodstva grške finančne uprave. Nemci za Grke zaradi zgodovinskih razlogov niso sprejemljivi, pojasnjuje, Avstrijci pa, zanimivo, so, čeprav prav tako kot Nemci govorijo nemško.

Minulo nedeljo ste v Avstriji imeli izredne volitve. Kaj zmaga Sebastiana Kurza pomeni za slovensko manjšino? Pred volitvami se niste hoteli opredeliti in niste odgovarjali na novinarska vprašanja, koga naj vaši rojaki volijo, češ da je to stvar osebne izbire. V enem od intervjujev ste dejali, da ste koroški Slovenci v dosedanji zgodovini podpirali že vse, razen svobodnjakov. Ste volili za tistega, ki so mu zadnje ankete nakazovale največ možnosti za zmago?

Vem, da ste mediji radovedni in bi radi vedeli, koga je kdo volil. V Avstriji velja stroga volilna tajnost in zaradi tega tudi ne bom povedal, koga sem volil. V vseh razpravah pa sem zastopal mnenje, da potrebujemo v državi spremembo, nov veter, politiko, ki ima reformatorski pristop do izzivov, ki čakajo na Avstrijo. Prav tako je zame voljiva samo stranka, ki se jasno opredeli za članstvu v EU, drugače povedano, stranke, ki se poigravajo z izstopom Avstrije iz EU, tako imenovanim öxitom, zame ne pridejo v poštev.

Pred volitvami sem napovedal, da bodo postale v Avstriji mlajše generacije odločilnejše pri izidu volitev, ker je to volilno telo precej bolj fleksibilno kot starejše generacije. Zato so zmagovalne tiste stranke, ki so lažje nagovorile mlajše generacije, ker so znale »komunicirati« v njihovem jeziku. In to prednost je znal fenomenalno izrabiti šef ljudske stranke Sebastian Kurz. Uspelo se mu je, pa čeprav je že osem let v profesionalni politiki, predstavljati kot moderen, svež, vizionarski, reformatorski, evropsko orientirani kandidat. Ne smemo pa pozabiti, da je ljudska stranka aprila letos po javnomnenjskih raziskavah padla že na 20 odstotkov. Kurz je dal stranki povsem novo podobo, novo ime Lista Sebastiana Kurza, Nova ljudska stranka, nov logotip. Nov program si je pustil »požegnati« na strankarski skupščini, na kateri je bil deležen skoraj popolne podpore. Tako 31-letni Kurz lahko sam odloča o sestavi vodilnih kadrov, o ministrih itd. Nemški Bild je po volitvah pisal: »Zakaj pa mi v Nemčiji nimamo tipa, kot je Kurz?« Dosedanja strategija se mu je obrestovala, bomo pa videli, kako bo sestavil vlado. Ta hip ni jasno, katere karte kdo drži v rokah.

Avstrija se je obrnila v desno, čeprav niso bile v ospredju volilnega boja le teme, kot so migranti oziroma priseljenci in njihova integracija.

Veliko je bilo govora tudi o davčnih razbremenitvah, socialni varnosti, reformi v javni upravi, a vse skupaj je bilo ovenčano z za Avstrije nepričakovano umazanim volilnim bojem in medsebojnim blatenjem. Osebnost sem bil seveda razočaran, da nobena od parlamentarnih strank ni imela tudi kakšne programske točke za narodnostne skupnosti, priznane v Avstriji, za nobeno skupnost ne, niti za koroške Slovence ne. A ker sem politični realist, mi je jasno, da je volilno telo narodnostnih skupnosti v Avstriji premajhno, da bi bilo v fokusu pozornosti političnih strank.

Zakaj po vašem volivci ne prisegajo več na tradicionalne stranke, temveč so očitno v modi politiki, ki nimajo konkretnega stališča do številnih pomembnih reči?

Tega za Avstrijo sploh ne morem potrditi. V volilnem boju so kandidati posameznih strank izražali konkretna strankarska stališča. V dvostranskih razpravah nisem zaznal »dunajske šole«, bilo je veliko medsebojnega obračunavanja. Nemški volilni boj je bil v primerjavi z našim prav uspavajoč. Če pa analiziram še boj za mesto državnega predsednika pred dobrim letom, sta se takrat edina preostala kandidata, desni Norbert Hofer in levi Alexander Van der Bellen, razlikovala kot noč in dan. Imela sta povsem različna stališča, in to na vseh področjih. Za Avstrijo ne morem reči, da politiki ne bi imeli konkretnih stališč do pomembnih reči. Vprašanje je samo, ali so nam njihova stališča všeč ali ne.

Rekli ste, da je bilo v predvolilnem boju govora tudi o davčnih razbremenitvah. Avstrija ni spremenila davčnih stopenj skoraj 30 let. Kako obdavčen je pri vas na primer kruh?

Nobena stranka seveda ni napovedala zvišanja DDV. Le socialdemokrati in zeleni oziroma lista Pilz so načrtovali uvedbo davka na dediščine in darila, če bodo prišli v vlado. Zeleni so izpadli iz parlamenta, Pilzova lista pa je prešibka za uvedbo tega davka. Prepričan pa sem, da bodo socialdemokrati, če bodo prišli v vlado, zahtevali uvedbo davka na dediščine in darila. Vlado lahko socialdemokrati sestavijo samo z ljudsko stranko ali s svobodnjaško stranko in ti dve sta odločno proti uvedbi novih davkov. Kruh je, kot vsa druga živila, obdavčen z 10-odstotno stopnjo DDV. Imamo pa tri stopnje DDV, še 13- in 20-odstotno. Avstrija je pri premoženjskih davkih še vedno zelo atraktivna, ker ne pozna tega davka niti ne obdavčuje dediščin in daril. In tako bo ostalo tudi v prihodnje.

Zakaj menite tako, bi bil to politični samomor za vlado, ki bi to uvedla?

V celotni predvolilni kampanji je konservativni politični tabor odklanjal uvedbo davkov na premoženje in dediščino in zdaj kaže, da bodo vlado sestavljale konservativne stranke. Absolutno bi bila že razprava o uvedbi davka na dediščino in darila pravi politični samomor.

Po vašem osebnem mnenju je dvigovanje davkov, ki zadevajo širok krog zavezancev, dejanje ultima ratio, ki se ga uporabi, ko ne preostane nič drugega. V Sloveniji smo v času krize začasno dvignili stopnji DDV (z 8,5 na 9,5 odstotka in z 20 na 22 odstotkov), potem pa je ta začasnost postala stalnica pod ministrom Dušanom Mramorjem. Menite, da bi bilo pametneje davek znova znižati in tudi s tem spodbuditi potrošnjo prebivalstva?

Na to vprašanje je težko odgovoriti z da ali ne. Zavedati se moramo, da ima vsako znižanje davkov tudi populističen priokus. Ker nisem politik, je zame možno znižanje DDV odvisno od tega, ali trenutni gospodarski in proračunski kazalniki tako znižanje dopuščajo. Osebnost sem naklonjen trajnim, ne samo kratkoročnim učinkom. Če torej teh učinkov ni pričakovati,

davka ne bi znižal, kajti nastalo luknjo moraš zapolniti z neko drugo davščino. In še nekaj: moje izkušnje kažejo, da postanejo enkrat uvedene davčne stopnje stalnica. In to povsod.

Z DDV se ukvarjate že 33 let, leta 2012 ste s kolegom napisali publikacijo o davčni goljufiji od A do Ž. Je bila razprodana ali pa se je, veljate pač za zelo urejeno državo, zaprašila na policah?

Publikacija je bila zelo uspešna, ker je bila prva tovrstna v Avstriji, ki se je vsebinsko podrobno ukvarjala s tematiko pranja denarja, transferja dobička v davčne oaze, davčnimi vrtljaki glede DDV in podobnim. Avtorji se zdaj ukvarjamo z novo izdajo, saj se modeli davčne goljufije nenehno spreminjajo.

Vaše ministrstvo za finance je ustanovilo posebno komisijo off shore leaks za preučevanje davčnih oaz in njihovega pomena za avstrijske davčne zavezance, ki poslujejo v davčno ugodnih državah. Kaj je ugotovila komisija?

Največji del postopkov je v teku. Iz off shore leakov so nastali panamski dokumenti. Problem pri teh kompleksnih primerih je, da je, preden se primer zaključi, potrebna obširna dokumentacija, da se ugotovi, kako je sploh prišlo do davčne utaje. Ta poizvedovanja o dejanskem stanju so, ker so primeri močno povezani s tujino in zaradi tega potrebujemo tudi pomoč tujih organov, dokaj dolgotrajna in se vlečejo kot jara kača.

V Sloveniji postajajo realnost tako imenovane namenske družbe oziroma poštni nabiralniki iz davčnih oaz, ki jih v prodajnih transakcijah uporabljajo finančni skladi. Kakšno je vaše stališče do tovrstnih družb?

Glede dogajanja v Sloveniji se ne bom vrednostno opredeljeval, povedal bom svoje načelno mnenje. Vsako konstrukcijo, s katero se nekdo izogne davčni zavezanosti, načelno odklanjam. Zakaj? Davčna utaja oziroma strateško minimiranje davčne obveznosti dolgoročno ogroža socialni mir. Vsi hočemo najboljše zdravstvo, najboljšo izobrazbo, urejeno infrastrukturo, državo, ki ni zadolžena, varne pokojnine ... A vse to morajo zagotavljati s prispevki v državno blagajno vsi posamezniki, če tega ne bo, si te blaginje ne moremo privoščiti. Zato menim, da mora država že načeloma odklanjati vse modele, ne glede na to, kako premeteno so narejeni, in ne glede na to, da so morda v neki drugi državi priznani, saj sušijo samo državno blagajno. In to na račun tisočih davčnih zavezancev, ki si takih modelov ne morejo privoščiti. Pri tem je moje stališče neizprosno. Poleg tega takšne konstrukcije niso narejene samo za utajo davkov, temveč je pogosto v ozadju tudi financiranje korupcije, terorizma in drugih hudih kriminalnih dejanj.

Naj spomnim, da je Slovenija konec oktobra leta 2014 podpisala sporazum o avtomatični izmenjavi informacij oziroma se je obvezala glede avtomatične izmenjave podatkov na področju obdavčenja. Osebnost od te izmenjave podatkov pričakujem precej pri razkrivanju ozadij transakcij.

Ali je mogoče, da bi se kdaj poenotila davčna pravila za podjetja, ki poslujejo v več kot eni državi članici? Tako bi preprečili agresivno davčno načrtovanje znotraj EU, predvsem čezmejno delujočih koncernov.

Slabo kaže, da se bo to zgodilo v naslednjih letih. A vendar opažam, da se je na tem področju marsikaj začelo premikati. Morda pa bodo Avstrijci, ki bodo prevzeli predsedstvo EU v drugem polletju leta 2018, sprožili proces za nadaljnjo harmonizacijo davčnih sistemov (smeh).

V začetku minulega meseca so v Estoniji finančni ministri EU razglabljali o uvedbi tako imenovanega digitalnega davka. Konkretno naj bi ta davek zajel dobičke internetnih velikanov s področja elektronskih storitev. Logika je, da se dobiček obdavči tam, kjer je bil ustvarjen.

V zvezi s tem podpiram stališče našega ministra Schellinga. Avstrijski predlog je, da se v prehodni fazi, ki bi na primer lahko trajala tri leta, na DDV na digitalne storitve »nabije« še digitalni davek, ki bi lahko znašal do šest odstotkov. Seveda mora biti prej sploh jasno, kaj je digitalna poslovna enota. Avstrija trenutno ne pozna definicije digitalne poslovne enote, ki bi lahko zajela delovanje takih koncernov. Davek od dohodka pravnih oseb, ki se v Avstriji imenuje korporacijski davek, bi se moral v vseh teh državah, kjer so taki digitalni koncerni aktivni, kumulirati in nato porazdeliti na posamezne države, in sicer po nekem ključu, ki bi upošteval tudi ustvarjeno vrednost tega globalnega davčnega zavezanca v posamezni državi.

V krogih slovenske vlade je nastal predlog za uvedbo obveznega prispevka od dohodkov iz kapitala: dividend, najemnin, obresti in dobička od kapitala. Dejansko bodo tako recimo moji prihranki obdavčeni kar trikrat: pri dohodnini, cedularnem davku na obresti in še prek tega prispevka.

Osebnost sem proti temu, da se dividende, najemnine, obresti, dobički iz kapitala obremenjujejo s socialnimi prispevki. V končnem efektu namreč to povzroča narastek dodatnih stroškov in naredi državo za investitorja srednjeročno neatraktivno. Podobne trende opažamo tudi v Avstriji. Verjetno ni najpametneje, da se vsaka težava države skuša rešiti z uvedbo novih davščin. Država mora biti vitka, a kljub temu maksimalno učinkovita in servisno orientirana za davkoplačevalce. Zato so potrebne permanentne reforme znotraj državnih struktur, ki naj bi šle v dobro državljanom. Že Heraklit je spoznal: Edina konstanta v vesolju je sprememba.

Kako ste šli skozi krizo? Leta 2012 ste sprejeli tako imenovani pakt stabilnosti, ki je do leta 2016 predvideval varčevalne ukrepe v vrednosti skoraj 28 milijard evrov. Ni bilo ne uvedbe premoženjskega davka ne davka na dediščino in darila, čeprav so nekateri od vlade zahtevali prav to. Vlada se ni odločila niti za višji DDV.

Da vlada ni povišala DDV niti ni uvedla novih davkov, je povsem razumljivo. V Avstriji imamo že danes eno najvišjih dajatvenih kvot v EU, ta znaša 43 odstotkov. Že pred leti je bil cilj avstrijske politike to obremenitveno kvoto znižati za tri odstotne točke. Ni bilo uspešno. Kaj bi torej prineslo Avstrijcem, če bi jim natrpali še več davščin? Nič. Zato menim, da je pametneje, da nadaljujemo naše reforme v javnem sektorju in na ta način davkoplačevalce učinkovito in predvsem dolgotrajno razbremenimo za milijarde evrov. Ne vem, ali se v Sloveniji sploh ve, da imamo v Avstriji kar 21 socialnih zavarovalnic. Torej zavarovalnice, ki so pristojne za pokojnine, bolniške in nezgodna zavarovanja ... Verjetno bi bilo dovolj, če bi jih imeli največ pet v prehodnem obdobju, v prihodnosti pa le eno socialno zavarovalnico, ki bi bila pristojna za vse državljanke. Tako bi lahko privarčevali tudi pri stroških birokracije.

Ste se pa v Avstriji pri dohodnini odločili pet let za solidarnostno dajatev za bolj premožne?

Solidarnostna dajatev velja pri dohodnini, in sicer za obdobje od 2016 do 2020. Ta dajatev se pobira samo pri davčnih zavezancih, če preseže njihov letni dohodek milijon evrov. Zato Avstrijci to dohodnino imenujejo tudi davek milijonarjev.

Plača se 55-odstotna dohodnina za tiste dele dohodka, ki, kot rečeno, presežejo milijon evrov. Ta davek zajame približno 500 Avstrijcev. Kurz, če bo sestavil vlado, bo po vsej verjetnosti veljavnost tega davka podaljšal.

Davčni prihodki so v Avstriji v prvem polletju letos pomembno narasli. Nasplih je v državni blagajni opaziti trend, da prihodki naraščajo in izdatki padajo. Kako vladi uspe klestenje porabe?

Drži, da javni prihodki naraščajo. Konjunktura dobro teče. Vsako leto pri nas naraščajo tudi plače javnih uslužbencev. Spominjam se, da so pred leti javni uslužbenci izjemoma sprejeli kompromis, da se jim za eno leto plače ne povišajo. To je bil takrat prispevek javnih uslužbencev k varčevalnemu paketu. Nikoli pa v moji poklicni karieri nisem doživel, da bi se javnim uslužbencem plače znižale. Za Avstrijo je taka poteza skoraj nepredstavljava.

Pa vendar se zdite uspešni, saj so vam davčni prilivi rasli tudi v krizi.

Verjetno je razlog za to tudi visoka plačilna morala Avstrijcev, da se predpisani davki pravočasno plačujejo. Tako ravna okoli 98 odstotkov zavezancev. To olajšuje državi funkcioniranje v krizi in je pomembno za vzdrževanje socialnega skrbstva.

Kako pa je z davkom na prihodke od najemnin za nepremičnine, koliko je znašal najvišji odmerjeni davek pri vas?

Avstrijska dohodnina pozna sedem različnih zvrsti dohodkov, eden od teh virov se glasi »dohodki iz dajanja v najem in zakup« in ga imamo v davčni zakonodaji že desetletja. Imamo tisoče davčnih zavezancev, ki finančni upravi vsako leto prijavljajo dohodke iz najema nepremičnin. Delež tistih, ki teh dohodkov ne prijavlja, je absolutno marginalen. Ker velja v Avstriji zelo stroga davčna tajnost, ki so si jo davčni zavezanci izborili pred dobrimi petdesetimi leti, o konkretnih podatkih, ki se nanašajo na vsoto odmerjenih davkov pri posameznih davčnih zavezancih, ne morem govoriti.

Nekje sem prebrala tale stavek: Premoženje je lahko vir zadovoljstva, a velikokrat je to povsem enako veliko kot breme odgovornosti, ki ga prinaša premoženje. Meni je nerazumljiv, kaj pa vam?

Meni osebno je ta stavek razumljiv. Povedal vam bom, zakaj. Odraščal sem v veliki družini, bilo nas je 12 otrok, v ospredju vzgoje je bila izobrazba, nikoli pa neko neprijetno, egoistično prizadevanje, stremljenje po ustvarjanju premoženja. Pozneje sem v svoji funkciji kot davčnik videl, kolikokrat sta premoženje in denar prinesla razdor v družine, v prijateljstva. Zato sem ponosen, da moji starši v ospredju vzgoje niso postavili premoženja in bogastva, temveč učenje in izobrazbo. Nemci rečejo: denar omogoča izvedbo marsikaterega dobrega dejanja, a z denarjem se gradijo tudi človeški zidovi.

Avstrija je sprejela zakon o prepovedi nošenja burk in nikabov v javnosti, policija pa se je izvajanja nove zakonodaje lotila z vsem žarom. Morda celo s preveč žara; mediji so poročali, da so dunajski varuhi reda in miru oglobili moškega, preoblečenega v morskega psa, ki je reklamiral verigo računalniških trgovin McShark. Kakšno je vaše stališče do te prepovedi?

Sem privrženec odkritih obrazov in nasmehov pa tudi odprte komunikacije. Zame osebno je ena od značilnosti komunikacije tudi ta, da mi gre za moje osebno izpostavljanje, tudi za izražanje mojih občutkov, ki nastanejo, če vstopam v odnos z drugo osebo. Za to, vsaj jaz, v tej medosebni komunikaciji potrebujem obraz, ki ni zakrit.

- **Zrcalo zgodovine. Tekst: Saša Vidmajer. Delo, Sobotna priloga, 21.10.2017, str. 10-11**

Po parlamentarnih volitvah

Evropa je lani strahoma opazovala avstrijske predsedniške volitve, vendar kandidat stranke, ki so jo ustanovili bivši nacisti v petdesetih letih, ni zmagal. Na parlamentarnih volitvah preteklo nedeljo je slavila konservativna lista Sebastiana Kurza, skupaj s svobodnjaki je dobila 60 odstotkov glasov. Avstrija se je pomaknila desno, pravzaprav zelo desno. Gledamo odblesk zgodovine v volitvah?

Po volitvah na Nizozemskem in v Franciji v začetku leta je prevladal vtis, da zagon skrajne desnice pojema. Minuli mesec pa je v bundestag prišla skrajno desna Alternativa za Nemčijo, zastopana bo s 94 poslanci. Preteklo nedeljo je v Avstriji zmagal Sebastian Kurz, ki je močno zbližal konservativce z ekstremisti. Kljub rosnii mladosti ne prinaša svežine, temveč politično agendo, ki se napaja z nacionalističnimi sentimentimi in kulturnimi strahovi. Je konservativec in nacionalist, v Evropi se krepi blok nacionalkonservativizma, ki ga predstavlja višegrajska skupina.

Labirint zgodovine

»Na mirovni konferenci v Parizu po drugi svetovni vojni, ko je Alcide De Gasperi – z izjemnim dostojanstvom – govoril o občutku, da je vse proti njemu, ki je bil predstavnik Italije, je bila Avstrija počaščena kot žrtev nacizma in anšlusa, priključitve Nemčiji.« Claudio Magris je te dni, ob odločnem zasuku Avstrije v desno, v Corriere della Sera obudil spomin na zgodovino.

De Gasperi, ob Robertu Schumanu, Jeanu Monnetu, Konradu Adenauerju, Altieru Spinelliju eden od ustanovnih očetov Evropske unije in politično najbolj dolgoživih predsednikov italijanskih vlad, je na lastne oči videl, kako zlahka se je izmazala Avstrija. In Giulio Andreotti je pomnil množice, ki so se radovale marca leta 1938, njihovo hrupno veselje ob vstopu Adolfa Hitlerja na Dunaj. Toda Avstrija je bila izvzeta. V skladu z zavezniškim sporazumom leta 1943 je bila uradno razglašena za Hitlerjevo »prvo žrtev« in zato po vojni deležna drugačne obravnave od Nemčije.

In vendar bi Avstrijo stežka obravnavali kot še eno okupirano državo. V državi z manj kot sedmimi milijoni prebivalcev je bilo 700.000 članov fašistične Nacionalsocialistične nemške delavske stranke NSDAP, piše Tony Judt v Povojni zgodovini Evrope.

»Ob koncu vojne je bilo v Avstriji še vedno registriranih 536.000 nacistov; 1,2 milijona Avstrijcev je med vojno služilo v nemških enotah. Avstrijci so bili neporocionalno zastopani v enotah SS in v administraciji koncentracijskih taborišč.

Avstrijsko javno življenje in visoka kultura sta bila prežeta s simpatizerji nacizma – 45 od 117 članov Dunajskega filharmoničnega orkestra je bilo nacistov (medtem ko je bilo med berlinskimi filharmoniki, med 110 glasbeniki, samo osem članov nacistične stranke).«

To je dvojnost »male, ljubke Avstrije«, protislovja alpske države, ki so tako očitna, nacionalizem in fašizem, rane zgodovine. Pomnimo večnacionalni imperij, Habsburžani so bili najdalgotrajnejša monarhija na kontinentu, in veliko kulturo. Po vojni, v avstrijski republiki, je blestela konsenzualna demokracija, politični sistem, ki je temeljil na socialnem partnerstvu, znotraj Evropske unije je izstopala z zavidanja vredno socialno zaščito.

Po drugi strani je simptomatično, da Avstrija ni nikoli opravila obračuna z zgodovino in razčistila svoje vloge v drugi svetovni vojni. Tudi zato ima tako močno skrajno desnico in to velja za vse obdobje od Jörga Haiderja naprej. Pisatelj Thomas Bernhard, posebej kritičen do avstrijske države in njene nacistične preteklosti, se je loteval polpretekle zgodovine, kopal je

po drobovju Avstrije in njenih temnin, pisal o tabujih, ukoreninjenem problemu avtoritarnosti, šovinizma, oziranju v preteklost, pomanjkanju odgovornosti. Napadal je stvari, ki so Avstrijcem svete, in tiste, za katere so postali neobčutljivi. Danes Heinz-Christiana Stracheja, voditelja svobodnjaške stranke, ki se je v mladosti udeleževal mitingov neonacistov, avstrijska javnosti niti ne problematizira več.

»Mala država«

Omenjeni Magris govori o »mali državi« in »nezacelejenih ranah«, razmerah po letu 1918 in razpadu imperija, amputirani glavi in razmajani politični fiziognomiji, o avstrofašističnem kanclerju Engelbertu Dollfussu ... Vse to je pustilo brazgotine in strupene ostaline, podobno kot tudi v drugih državah. Zdaj Avstrijo »kvari to isto zlo, obstaja tveganje, da naš svet ne bo več naš svet«. »Zdajšnji zmagovalci niso protagonisti, so pojav, vročica, vrnitev najslabše preteklosti, ki jo hrani najbolj dramatično zlo sedanjosti. To je naše zrcalo in v njem naš obraz ni prijeten.«

Italijanski pisatelj, ki vse življenje živi v Trstu, problematizira reči, ki jih zelo dobro poznamo. Kdo bi vedel več od Slovencev, Avstrija kot državna entiteta obstaja na ozemlju, nekoč pretežno poseljenem z našimi predniki, pa vendar še vedno niso uveljavljene vse pravice slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem, kot jih zagotavlja avstrijska državna pogodba. In to počne država, ki je za lastno manjšino na Južnem Tirolskem dosegla najpopolnejšo zaščito v Evropi; matica Avstrija jo brezpogojno podpira, Južni Tirolci so zanjo bistveni element presoje celote odnosov z Italijo. Medtem ko si Slovenija ves čas po osamosvojitvi zaradi bojazni pred sosednjo državo ne upa notificirati nasledstva ADP, njen sedmi člen zagotavlja absolutno, neprimerno višjo raven zaščite od evropskega manjšinskega varstva.

Pogodba, ki so jo z Avstrijo leta 1955 podpisale štiri zavezniške velesile – Združeno kraljestvo Velike Britanije, Francija, Združene države Amerike in Sovjetska zveza –, ni običajna mirovna pogodba, ampak dokument o demokratični obnovi, deset let po končani drugi svetovni vojni in vojaški zasedbi so na ta način uredili status Avstrije kot svobodne, samostojne demokratične države. Nedolžnost »žrtve nacizma« je v preambuli zrelativizirana, pogodba vsebuje tudi člene, ki govorijo o soodgovornosti za vojno; eno od določil ji prepoveduje poskus novega anšlusa z Nemčijo, posebna denacificacijska klavzula ji nalaga dolžnost razpustitve nacističnih organizacij in prepoveduje obnavljanje nacizma; tedanji Federativni ljudski republiki Jugoslaviji je bilo kot pridruženi sili izrecno priznано, da lahko zapleni in likvidira avstrijsko premoženje na jugoslovanskih tleh. Zgodovinsko in politično povezana z vsem tem je tudi avstrijska nevtralnost. Mednarodni pravniki vedo, in to priznava tudi avstrijska stroka, da je državna pogodba oprta na model povojnih mirovnih pogodb s premaganimi »nemškimi sateliti«.

Ob povedanem ni težko razumeti, zakaj je Avstriji državna pogodba odveč, čemu jo razglaša za »obsoletno« oziroma »samo še stvar zgodovine«. Avstrija hoče »normalizirati« svoj mednarodnopravni status, njen *raison d'etat* je vendar prizadet prav z obstojem ADP, je že pred dvema desetletjema pisal diplomat Matjaž Jančar. Bil je osamljen glas v diplomatskih vrstah, v Mladiki prevladuje strah pred Avstrijo, številni slovenski diplomati in veleposlaniki, ki so službovali na Dunaju, so se postavili na avstrijsko stran, notifikaciji nasledstva nasprotujejo tudi nekateri manjšinski predstavniki.

Leta 2011, med obiskom avstrijskega predsednika Heinza Fischerja v Ljubljani, je gost na novinarsko vprašanje odgovoril, da bi uradni Dunaj v primeru slovenske notifikacije nasledstva pogodbe slednje pač »vzel na znanje«. To je bilo tako rekoč povabilo vladi, da akt o notifikaciji predloži državnemu zboru in ga potem pošlje depozitarju v Moskvo, v knjigi *Osamosvojitve Slovenije in ADP: Pogled z Dunaja in Ljubljane*, ki je izšla lani, piše profesor ustavnega prava Ivan Kristan. Skupaj s Francetom Bučarjem in še 313 drugimi je pred dvema letoma podpisal poziv za notifikacijo nasledstva avstrijske državne pogodbe. »Knjiga je nastala kot izraz protesta proti neprofesionalnemu odnosu profesionalnega kadra na zunanjem ministrstvu.« Navaja značilno stališče premnogih diplomatov zunanjega ministrstva, da namreč za notifikacijo nasledstva nikoli ni bilo »pravega trenutka«.

Težko je še verjeti, da bi se to stališče lahko spremenilo. In to je pravzaprav paradigmatično vprašanje slovenske zunanje politike. Pred nekaj dnevi je strokovnjak za jedrsko energijo in nekdanji inšpektor Združenih narodov v Iraku Miroslav Gregorič pripomnil, češ da ne razume, zakaj Slovenija v četrto stoletje ni notificirala nasledstva avstrijske državne pogodbe. »V tej cagavosti seveda tudi ne more pristopiti k pogodbi o prepovedi jedrskega orožja.«

- **Demokracija na hudi preizkušnji. Mimi Podkrižnik. Delo, 23.10.2017, str. 4**

Španija-Katalonija. Madrid naredil radikalno potezo: senat je pozval k aktiviranju 155. člena ustave
Konflikt med Madridom in Barcelono se zaostre, politično in institucionalno, pa tudi na drugih ravneh. Španski premier Mariano Rajoy je v soboto pozval senat k uveljavitvi 155. člena ustave, posledično je katalonski predsednik Carles Puigdemont pozval k urgentnemu zasedanju regionalnega parlamenta. Zagovorniki neodvisne Katalonije so isti dan na ulicah Barcelone opozarjali svet na nedemokratičnost Madrida in s transparenti klicali na pomoč.

Španska vlada je v soboto naredila napovedano potezo – za nekatere je »pritisnila na jedrski gumb« –, s katero hoče preprečiti odcepitev Katalonije in si jo podrediti do predčasnih regionalnih volitev. Uveljavitev 155. člena ustave naj bi v zgornjem domu španskega parlamenta, senatu, kjer bo Puigdemont argumente v kratkem lahko predstavil bodisi osebno bodisi pisno, potrdili že do petka, 27. oktobra. Senatorji, večinoma s konservativnega pola španske politike, naj bi, kot jih je pozval Rajoy, podprli odstavitev katalonskega predsednika in podpredsednika ter drugih ministrov, podreditev katalonskega parlamenta španskemu predsedniku vlade in prav tako premierov razpis predčasnih volitev v Kataloniji najpozneje čez šest mesecev. Delo članov sedanje katalonske vlade naj bi po Rajoyu, »dokler bodo trajale tako izjemne razmere«, opravljali nacionalni ministri. Španski premier – ki so ga pri potezi ob lastnem taboru odločno podprli tako kralj Filip VI. kot tudi socialisti in stranka Državljeni – je poskušal svojo skrajno potezo nekoliko ublažiti z besedami, češ da po tej poti v resnici ne bodo suspendirali »ne katalonske avtonomije ne avtonomnega vodenja regije«; pa tudi če bodo, recimo, posegli v upravo regije in prevzeli nadzor nad katalonsko policijo ter nad javno televizijo in radiem, tudi financami ... »Gre samo za odstavitev ljudi, ki so katalonsko vlado potisnili zunaj zakonskih okvirov.«

Odziv katalonske strani

Katalonski predsednik Puigdemont je v soboto zvečer Rajoyevo potezo označil za »najhujši napad« na regijo po Francovi diktaturi in dejal, da se je Madrid s tem, ko hoče vsiliti vladavino, ki ni po izbiri državljanov, postavil »onkraj vladavine

prava«. A kot ni bilo mogoče prezreti, predsednik v svojem odzivu ni omenil besede »neodvisnost«, kar, kot analizirajo nekateri, naprej kaže na katalonsko previdno napredovanje. Prav tako še niso razglasili neodvisnosti – prejšnji teden je Puigdemont v pismu Rajoyu sicer zapisal, kako bo, če se bo Španija odločila za 155. člen, katalonski parlament potrdil deklaracijo neodvisnosti – je pa takoj v soboto napovedal, da bo sklical zasedanje katalonskega parlamenta, da bi odgovorili Madridu ... V katalonskih medijih je mogoče brati, kako bi kar sam lahko razpustil regionalni parlament in v petek sklical regionalne predčasne volitve; po katalonski zakonodaji bi jih morali organizirati v dveh mesecih. Po tej poti da bi Barcelona z volitvami lahko »prehitela« Madrid in preverila razpoloženje med ljudmi ... V angleščini, da bi ga razumela širša Evropa, »tako politika in še posebno državljani«, je Puigdemont v soboto tudi dejal, kako so zaradi radikalnega koraka Madrida »ogrožene evropske vrednote«. Predsednica katalonskega parlamenta Carme Forcadell pa je potezo označila za »državni udar« proti demokraciji v Evropi 21. stoletja in dejala, kako ne bodo stopili nazaj, saj bodo branili demokracijo: ker je treba politične spore reševati politično. Medtem je slišati, kako špansko tožilstvo pripravlja dosjeje za uvedbo kazenskega postopka proti vodilnim independentistom – zaradi upora. V primeru razglasitve neodvisnosti da čaka Puigdemonta, kakor tudi druge člane vlade in mogoče prav tako nekatere parlamentarce aretacija; in po španski zakonodaji tudi do 30 let zapora.

Katalonci na ulicah

Zaradi ukrepa Madrida se je v soboto popoldne na ulicah Barcelone na poziv civilnodružbenih organizacij Omnium Cultural in Katalonske narodne skupščine (po ocenah lokalne policije) povezalo okoli 450.000 zagovornikov neodvisnosti z vseh koncev Katalonije. Kot vedno s katalonskimi zastavami v rokah so, med drugim, zahtevali izpustitev obeh voditeljev omenjenih organizacij Jordija Cuixarta et Jordija Sancheza, »političnih zapornikov«, ki ju je špansko sodišče prejšnji teden postavilo za zapah. Čeprav se napetosti med Madridom in Barcelono stopnjujejo, so protestniki – med njimi so bili tudi predsednik Puigdemont, predsednica parlamenta Carme Forcadell, županja Ada Colau ... – tudi tokrat ohranili mirno kri in dostojanstvo. Medtem ko so preplavili eno glavnih barcelonskih žil Passeig de Gràcia in z napisi v angleščini prosili svet, naj »pomaga Kataloniji«, »reši Evropo« ..., so jih preletavali policijski helikopterji.

»Vojna na različnih ravneh«

Veliko je vprašanj, kako se bodo na prisilno podrejanje upirali ljudje v Kataloniji. V petek, recimo, jih je bilo videti, kako so množično dvigovali denar z bankomatov: simboličnih 155 evrov (namig na 155. člen ustave) ali 1714 evrov (namig na leto 1714, ko je 11. septembra Španija zavojevala Barcelono); utegne se tudi zgoditi, da v upravnih institucijah in javnih medijih ukazov Madrida v španščini ne bodo ubogali oziroma bodo odgovarjali v katalonščini ... A mnogi se vse bolj sprašujejo, do kdaj bodo solidarni in povezani katalonski independentisti pripravljeni redno preplavljati ulice in kaj bodo prinesle odločitve velikih podjetij, da preselijo sedeže v druge konce Španije. Nekateri pomirjajo, češ da je grožnja pred gospodarskim zlomom manjša, kot si je mogoče predstavljati, saj da je v Kataloniji menda okoli 260.000 malih in srednje velikih podjetij. A hkrati je mogoče brati, denimo v pariškem Le Mondu, kako se v tej »špansko-katalonski vojni« na socialnih omrežjih, kjer je nasploh mogoče čutiti zelo veliko razgretih sentimentov, širijo pozivi k bojkotu katalonskih proizvodov in seganju po španskih različicah.

- **Dolga volilna sezona. S. V. Delo, 23.10.2017, str. 6**

Italija V nedeljo je Severna liga uprizorila glasovanji o regionalni avtonomiji

V Italiji poteka dolga volilna sezona, končala se bo z volitvami, najverjetneje marca. Nova volilna zakonodaja favorizira stranke političnega mainstreama, to pomeni, da zapleta stvari za Gibanje 5 zvezd, ki je na vrhu javnomnenjskih anket.

Italijansko časopisje poroča, da bi predsednik republike Sergio Mattarella lahko razpisal volitve za 4. marec, kar je dobra dva meseca pred iztekom roka, ki je konec maja. Novi volilni zakon spodbuja volilne koalicije in je uperjen proti Gibanju 5 zvezd Beppeja Grilla in Luigija Di Maia, zakon »rosatellum« pomeni, da bi omenjena populistična stranka, ki nastopa proti političnemu establišmentu, zelo težko zmagala na volitvah. Znano je, da Di Maio izključuje možnost koalicije s katerokoli stranko, podobno je niti drugi ne želijo za koalicijsko partnerico. Kandidat za bodočega premiera je kritiziral volilni zakon kot nedemokratičen, italijanske stranke, češ da hočejo s tem poraziti njihovo gibanje.

Javnomnenjske ankete so stabilne in kažejo, da se Demokratska stranka in Gibanje 5 zvezd potegujeta za prevlado, prva ima nekaj več kot 27 odstotkov podpore, stranka Mattea Renzija malenkost manj. Sledita Severna liga z okoli 15 odstotki in stranka Naprej Italija nekdanjega premiera Silvia Berlusconi s približno 14 odstotki. Desna sredina je enotna, blok ima torej skupaj več kakor stranka Grilla-De Maia, čeprav samo relativno večino in ne absolutne. V celoti vzeto pa desna sredina pridobiva podporo, ugotavljajo analitiki javnega mnenja.

Onkraj Padanije

V nedeljo je Severna liga v Lombardiji in Venetu uprizorila glasovanji o regionalni avtonomiji oziroma večji finančni samostojnosti v odnosu do Rima. Lega Nord ima pomembno mesto v italijanski politiki, ki seže onkraj Padanije in onkraj Umberta Bossija. Nekdanji voditelj je dolga leta posebej severnoitalijansko odcepitveno gibanje, z Matteom Salviniem na čelu so se zadeve spremenile, stranko je naredil podobno novim evropskim populističnim gibanjem. Težišče politike se je premaknilo k priseljevanju, naperjeno je proti beguncem, vzor je postala skrajno desna Nacionalna fronta Marine Le Pen v Franciji. Pomenljivo je, da je Severna liga – podobno kot pred kratkim tudi francoska voditeljica FN ter Gibanje 5 zvezd – v zadnjem času razrahljala svoja najostrejša stališča in ne govori več glasno o odhodu iz evrskega območja. Gre za opustitev radikalnih predlogov, v predvolilnem obdobju si vsi prizadevajo privabiti čim širšo paleto potencialnih volivcev.

V času, ko v Evropi gledamo katalonsko prizadevanje za neodvisnost, je bil torej v Italiji referendum o regionalni avtonomiji, razpisala sta ga Roberto Maroni in Luca Zaia; oba sta iz Severne lige in nekdanja ministra v Berlusconijevih vladah. Glasovanje je bilo posvečeno vprašanju, ali naj deželni vladi dobita politični mandat za pogajanja z Rimom o obsežnejši avtonomiji. To niso sanje o neodvisni Padaniji. Salvini je stranko zdavnaj pozicioniral kot nacionalno stranko in jo odmaknil od Bossijevih prizadevanj v devetdesetih letih. Nedeljska referendum je resda uradno podprl, vendar ni dopustil nobenega dvoma, da nasprotuje kakršnikoli odcepitvi severa in da ostaja zagovornik enotnosti italijanske države. Kljub vsemu pa niti

on ne more popolnoma zaobiti dolgo negovanega mita, ki je blizu tradicionalnim podpornikom Severne lige. Potrebuje pač prav vsak volilni glas.

»Zahtevamo več pristojnosti v okviru nacionalne enotnosti, ki je nihče ne postavlja pod vprašaj. To jasno izhaja tudi iz zahteve za razpis referendum,« je vnaprej izjavil predsednik Lombardije Roberto Maroni, zgled so statuti o avtonomiji, na primer na Južnem Tirolskem. Zahteve po širši avtonomiji so povezane predvsem s financami, je v teh dneh poročala avstrijska agencija Apa. Lombardija in Veneto, kjer živi četrtnina vseh prebivalcev Italije, sta najbogatejši italijanski deželi in gospodarski motor države, skupaj z Emilijo - Romanjo ustvarita 40 odstotkov italijanskega bruto domačega produkta. Iz Lombardije se v Rim steče skoraj 58 milijard evrov davkov na leto, iz Veneta malo manj kot 20 milijard. Deželni politiki bi radi dosegli, da bi ostala doma vsaj polovica v deželah pobranih davkov, ki se zdaj zbirajo v državni blagajni, češ da je davčno breme obeh dežel postalo nevzdržno. Ob organizaciji referendumu pa so bile številne kritike tudi na račun stroškov v višini 50 milijonov evrov: za nakup tablic, prek katerih je potekalo elektronsko glasovanje, za številne propagandne spote v vseh različnih lombardijskega dialekta.

Severna liga je zdaj tretja najmočnejša stranka v državi, še nikoli ni bila tako močna, kot je pod Salviniem. Ostareli Bossi se je moral po korupcijskem škandalu leta 2012 posloviti, in ko je vajeti prevzel mladi naslednik, jo je predrugačil v politično silo, ki se zgleduje pri Nacionalni fronti in predvsem nima lokalnega, ampak vseitalijanski značaj. V smislu volitev je zanimivo, da bi Severna liga primeru koalicije z Naprej Italija bila močnejša od Demokratske stranke in Gibanja 5 zvezd. V tem smislu je bilo mogoče razumeti tudi nedeljski referendum o regionalni avtonomiji predvsem kot iskanje podpore pri tradicionalnih volivcih stranke. Referendum je začetek volilne kampanje ambiciozne Salvinijeve stranke.

Ius soli

Italijo pa vzmernirja tudi ius soli, namreč zakon o državljanstvu za otroke priseljencev, ki so v državi zakonito že več kot pet let in o katerem je predsednik senata Pietro Grasso pred kratkim izjavil, da upa, da bi ga potrdili do konca tega parlamentarnega obdobja spomladi. Po njegovem mnenju bi »Italija bila s tem zakonom varnejša«. Tudi predsednik vlade Paolo Gentiloni je prejšnji teden rekel, da si zelo prizadeva za to. A zakonu ne kaže posebno dobro, skrajnodesne in konservativne stranke vodijo ostro kampanjo proti.

- **Lombardija in Veneto »za več avtonomije«. S. V. Delo, 24.10.2017, str. 6**

Italijanska referendum. Ponovno odpirata razkol med severom in jugom, hkrati pomeni upor proti politični eliti Dve najbogatejši deželi severne- Italije, ki ju upravlja Severna- liga, sta v nedeljo podprli »večjo- avtonomijo«. V nezavezujočem referendumu se je več kot 90 odstotkov volivcev v Lombardiji in Venetu izreklo za širše pristojnosti, predvsem pri davčni politiki.

Referendum je bil uspeh, pravzaprav zmago slavje za Veneto, regijo z Benetkami in Verono, kjer se ga je udeležilo približno 60 odstotkov ljudi. Bistveno manj bleščeč je bil rezultat v Lombardiji z Milanom, finančno prestolnico Italije, kjer ni bil dosežen kvorum, volilna udeležba je bila okoli 35-odstotna. Oba referendumu je organizirala desničarska Severna liga, natančneje, deželna predsednika Luca Zaia in Roberto Maroni, tamkajšnji vladi si prizadevata za razširitev pristojnosti oziroma več finančne -samostojnosti.

Referenduma sta ponovno odprla vprašanje italijanskega severa in fiskalnega federalizma, je ob rezultatih glasovanja, ki jim je treba prisluhni, zapisal milanski Corriere della Sera. Gre za temo, ki jo je najprej izgnala levica in potem tudi desnica, vendar je zdaj težko prezreti presenetljivo visoko udeležbo v Venetu in znatno tudi v Lombardiji. Italijanski komentatorji se strinjajo, da je glasovanje – za razliko od katalonskega sta referendumu skladna z ustavo, regiji se nočeta odcepiti od centralne države – v bistvu protest proti političnim elitam.

Milijoni ljudi v obeh severnoitalijanskih deželah, ki ju vodi nekdanje odkrito secesionistična Severna liga, so konec tedna v več kot 90 odstotkih podprli širšo avtonomijo. Stranka je razpisala referendum, da bi si zagotovila boljši mandat v pogajanjih o ugodnejšem finančnem dogovoru z Rimom. Celotna zgodba, čeprav v več vidikih različna od tiste v Kataloniji, je vpeta v aktualni kontekst prizadevanj za več avtonomije v Evropi.

Predsednik deželne vlade Veneta Luca Zaia je izrazil poudarjeno zadovoljstvo z rezultatom glasovanja, komentiral je, da je bilo izrekanje o avtonomiji »zgodovinsko«. Dodal je, da so bili pri preštevanju glasov tudi tarča domnevnega hekerskega napada. Manj briljanten je bil izid v Lombardiji, čeprav je tudi tamkajšnji predsednik Roberto Maroni kazal zadovoljstvo z referendumom, ki so se ga udeležili trije milijoni ljudi. »Zdaj lahko obrnemo nov list: Deželi, ki prosita za več moči, jo bosta tudi dobili,« je lombardijski predsednik povedal novinarjem v Milanu, navaja Reuters. Zadovoljen je bil tudi predsednik Severne lige Matteo Salvini. »Ponosen sem, da milijone volivcev zahteva politiko, ki je konkretna in blizu državljanom in tudi ni razsipna.«

Diferencirani regionalizem

Drugače kakor v primeru katalonskega referendumu o neodvisnosti sta aktualni italijanski glasovanji o avtonomiji potekali v skladu z zakonodajo, pomembna vsebinska razlika je cilj, namreč »diferencirani regionalizem«. »Nismo Katalonija,« je za eno od tiskovnih agencij v nedeljo komentiral Maroni, ki je med vodilnimi člani Severne lige. Lombardija prispeva petino k italijanskemu gospodarstvu, skupaj s turistično destinacijo Benetke pa regiji prispevata 30 odstotkov k nacionalnemu bogastvu Italije. V obeh se ljudje pritožujejo, da pošiljajo v prestolnico veliko za davke, medtem ko je Rim nezmožen dobro poskrbeti za javne storitve in preusmerja velik del denarja v južni del države, Mezzogiorno. »Naše davke je treba porabiti tu, ne na Siciliji,« je pogost severnoitalijanski očitek.

Kritiki menijo, da je bil referendum trošenje časa in denarja, medtem ko politični analitiki opozarjajo, da prizadevanja severnoitalijanskih regij, ki hočejo več denarja od osrednje rimske vlade, neizbežno pomenijo velike probleme za revni jug. V tem smislu referendumski izid oziroma podpora regionalni avtonomiji vnovič povečuje večni razkol med severom in jugom Italije.

Stranka Severna liga je nastala v devetdesetih letih, njen dolgoletni voditelj je bil Umberto Bossi, dolgo se je zavzemala za samostojno državo Padanijo, ki bi obsegala italijanski sever, od Lombardije na zahodu do Veneta na vzhodu. Kasneje je

stranka opustila stremenje k neodvisnosti, pred štirimi leti je desnosredinsko stranko prevzel bistveno mlajši Matteo Salvini. S širšim, vseitalijanskim zamahom je iz nje naredil tretjo politično stranko v državi.

- **Rojevanje nove »modre« vlade. Boris Čibej. Delo, 24.10.2017, str. 6**

Avstrija po volitvah. Doslej vladajoči socialdemokrati so se odločili oditi v opozicijo

Sebastian Kurz, predsednik »nove« ljudske stranke, ki je pred desetimi dnevi prepričljivo zmagala na predčasnih parlamentarnih volitvah, se bo že v naslednjih dnevih začel pogovarjati o sestavi nove vlade, v katero bo najbrž povabil tretjevrščene svobodnjake.

Ko se je včeraj popoldne 31-letni mandatar, ki ima za oblikovanje vlade na voljo 60 dni, srečal s predsednikom države Alexandrom Van der Bellnom, je bil še skrivnosten in ni povedal, koga si je izbral za koalicijskega partnerja. A po njegovih besedah je vprašanje ur oziroma nekaj dni, ko bo jasno, koga bo povabil v vlado, ki da bo do božiča že delala s polno paro. Po včerajšnjih dogodkih je jasno vsaj to, da v njej ne bo socialdemokratov. Čeprav je odhajajoči avstrijski kancler Christian Kern že pred volitvami napovedal, da bo postal voditelj opozicije, če njegova socialdemokratska stranka ne bo zmagala na volitvah, do včeraj še ni bilo jasno, ali bo predsednik stranke, ki se je uvrstila na drugo mesto, res držal besedo.

Najkrajši povabilni pogovor

Nekdanji prvi mož Avstrijskih železnic, ki je šele lani spomladi prevzel vodenje socialdemokratov in zvezne vlade, je sicer izjavil, da namerava v politiki preživeti celo desetletje in da se bo s položaja predsednika stranke umaknil zgolj, če ta ne bo prišla v parlament, a po volitvah se je v avstrijskih medijih pojavilo kar nekaj špekulacij o tem, da je v njegovi stranki precej nesoglasij o tem, ali naj se res umaknejo z oblasti. Tudi iz zmagovite ljudske stranke, ki je bila doslej manjši partner v vladajoči koaliciji, so prihajali signali, da bi z »rdečimi« še sodelovali v vladi, če bi njihovo vodstvo prevzel kdo drug, na primer dosedanji socialdemokratski obrambni minister Hans Peter Doskozil, čigar ostra stališča do pribežniške politike so bila bližje dosedanjemu ministru za zunanje zadeve in integracijo Sebastianu Kurzu, ki se je med predvolilno kampanjo hvalil, kako je malodane lastnoročno zaprl balkansko pot, po kateri so še pred dvema letoma v Avstrijo trumoma prihajali migranti, in napovedal, da bo isto storil s potjo čez Sredozemsko morje, na afriški obali pa dal postaviti zbirne centre.

Da socialdemokrati ne bodo v vladi, če jih bo še vodil dosedanji kancler, je bilo jasno v nedeljo zvečer, ko se je z njim sestal mandatar Kurz, ki je v zadnjih dnevih vodil preliminarne pogovore z vsemi voditelji strank, ki so se prebile v parlament. Srečanje med politikoma, ki med predvolilno kampanjo nista mogla skriti osebnih antipatij, je trajalo tri četrt ure in bilo najkrajše od vseh povabilnih pogovorov novega mandatarja s strankarskimi voditelji. »Jutri se bomo začeli pripravljati na opozicijsko vlogo,« je po srečanju povedal dosedanji kancler. Včeraj ga je podprlo tudi predsedstvo stranke.

Turkizno-modra koalicija

Kern, ki bo odslej v parlamentu vodil socialdemokratske poslance, je strankarskim kolegom povedal, da so razlike v davčni, stanovanjski, socialni in okoljevarstveni politiki med njegovo in ljudsko stranko prevelike, da bi lahko z njimi šli v vlado, ne da bi žrtvovali svoje ideale. Napovedal je, da bodo socialdemokrati odslej delovali kot protiutež »spektaklu kruha in iger« bodoče turkizno-modre koalicije. Turkizno je Kurz obarval prenovljeno ljudsko stranko, katere tradicionalna barva je bila črna, »modri« pa so svobodnjaki, ki se jim obeta, da bodo po 17 letih spet vstopili v avstrijsko zvezno vlado.

Njihov voditelj Heinz-Christian Strache se je z novim mandatarjem srečal že v soboto, po pogovoru pa izjavil, da sta se s Kurzem strinjala o »nujnih in zaželenih« spremembah v vladni politiki in da so »dobre možnosti« za rojstvo skupne koalicije. Sam bo v novi vladi najbrž postal notranji minister, položaju zunanjega ministra, ki si ga je obetal svobodnjaški kandidat na zadnjih predsedniških volitvah Norbert Hofer, pa se bodo po poročanju avstrijskih medijev odpovedali. Konec prejšnjega tedna je eden od urednikov časnika Standard Eric Frey zapisal, da bi bil zunanji minister, ki kometira z Rusijo, Madžarsko in Poljsko, »katastrofa za Avstrijo«. A po mnenju neoliberalnega komentatorja je edina možna nova vladajoča koalicija turkizno-modra, saj je bila takšna odločitev avstrijskih volivcev. »Doslej je bilo redko, da je koalicija dobila tako močno demokratično legitimnost,« je zapisal Frey.

Tudi javnomnenjske raziskave so pokazale, da ima med avstrijskimi volivci turkizno-modra koalicija največ podpornikov, odhajajoči tandem socialdemokratov in ljudske stranke pa ima celo manj privrženecv kot morebitno vladno sodelovanje med socialdemokrati in svobodnjaki. Toda vsi niso navdušeni nad obetajočo se novo izvršno oblastjo. Na Dunaju že nekaj dni potekajo protesti, oster je bil tudi odziv tamkajšnje judovske skupnosti. »Če si nacionalistični volk nadene modro ovčjo obleko, ne spremeni svoje narave, temveč zgolj videz,« je voditelj dunajske izraelske skupnosti Oskar Deutsch v odprtem pismu posvaril pred tem, da bi v vlado prišli svobodnjaki, ki so »sovražni do Evropske unije« in »širijo antisemitske teorije zarote«.

- **Leto 2015 se ne sme ponoviti! Barbara Kramžar, dopisnica. Delo, 24.10.2017, str. 24**

Novi begunski in migrantski valovi? Begunska taborišča v Afriki bi potrebovala več sredstev članic OZN

Berlin – Nemška kanclerka Angela Merkel je kmalu po izbruhu zgodovinske begunske krize izjavila, da se leto 2015 ne sme ponoviti. Bo pomanjkanje sredstev za begunska taborišča v Afriki prineslo nove begunske in migrantske valove, čeprav starih še ni konec?

Ker članice OZN niso nakazale obljubljenih sredstev, so imeli v začetku leta 2015 programi svetovne organizacije za pomoč beguncem tretjino manj sredstev od načrtovanih in prav pomanjkanje hrane in drugega v begunskih taboriščih v Libanonu in Jordaniji, kamor so se zatekali begunci iz sirske državljanske vojne, je več sto tisoč ljudi navedlo na pot proti Evropi. Pridružili so se jim številni migranti z Bližnjega vzhoda, Magreba, Afrike in Azije, ki jih je spodbudilo upanje na boljše življenje, in Evropo ter še zlasti Nemčijo je zajela begunska kriza zgodovinskih razsežnosti. Ta je povzročila resne politične posledice. Dve leti kasneje se tudi v osrednji evropski državi stopnjuje nacionalizem in Alternativa za Nemčijo, ki odločno zavrača priseljevanje iz teh delov sveta, je tretja najmočnejša politična sila v državi.

Tudi Angela Merkel že nekaj časa ponavlja, da se leto 2015 ne sme ponoviti. Krščanskodemokratska prvakinja je tedaj človekoljubno odprla meje svoje države, a se je takoj začela spopadati tudi z njenim omejevanjem. V begunskem dogovoru s Turčijo, sporazumi z afriškimi državami ter varovanju zunanjih meja Evropske unije pa je še vedno veliko lukenj in na nemškem notranjem ministrstvu navajajo, da v državo samo prek balkanske begunske poti vsak mesec še vedno prodre

okrog petnajst tisoč migrantov. Zdaj v organizaciji OZN Svetovni program za prehrano opozarjajo, da za begunska taborišča v Keniji in Ugandi, kamor se je pred državljanskimi vojnami zateklo več kot milijon ljudi, dobivajo le manjši del obljubljenih sredstev, in če bo šlo tako naprej, pričakujejo že konec novembra splošno pomanjkanje. Svarijo pred novimi migrantskimi tokovi v Evropo.

Zavajanje tihotapcev z ljudmi, vse prej kot prijazna dejstva

Nemška vlada je zaskrbljena že zaradi stare migrantske krize, ki se nikakor noče končati, in zdaj na posebni spletni strani »Govorice o Nemčiji, dejstva za migrante« (RumoursAboutGermany.info) zavrača prepričanja, da se v osrednji evropski državi zanje cedita mleko in med. Kot laži posrednikov razkrivajo govornice, da bodo migranti Sredozemsko morje prečkali v veliki ladji z bazenom in kinodvorano, da je v Nemčiji osemsto tisoč mest rezerviranih samo za Afganistance in da bo pot v Evropo stoodstotno legalna in varna. Posredniki v prizadevanju po čim večjem dobičku razglašajo, da nemška podjetja v pomanjkanju delovne sile nujno potrebujejo okrog pet tisoč migrantov na dan, da vsak že ob prihodu prejme dva tisoč evrov, kmalu nato pa še hišo. Če nikakor ne gre v Nemčiji, pa mu dajo vizum za Kanado, tudi prepričujejo tihotapci z ljudmi. Nemška vlada iskalcem zatočišča v angleščini, francoščini in arabščini sporoča, da je v resnici morska pot do Evrope zelo nevarna, saj posredniki v gonji po čim večjem dobičku uporabljajo stara in nevarna plovila, na katere natlačijo ljudi, zaradi česar jih je samo lani v Sredozemskem morju utonilo več kot pet tisoč. Ni niti nobenih delovnih zagotovil za migrante, vsak prosilec zatočišča bo pregledan posebej, in če nima pravice do njega, bo zavržen. Nemčija ne zagotavlja niti finančne dobrodošlice in še manj hiše, še več, v mestih je vse težje najti celo najemniška stanovanja, begunci pa ne morejo sami odločiti o mestu nastanitve. Niti selitve v Kanado jim ne bodo omogočili, poudarjajo na vladni spletni strani, zato pa navajajo legalne možnosti za priseljevanje v Nemčijo. Poudarjajo, da so te povezane z iskanjem delovnega mesta, za tiste, ki so lahko v pomoč nemškemu gospodarstvu, pa navajajo spletno stran Uspeti v Nemčiji (Make it in Germany).

Pridružitve družinski članov morebitna politična bomba

Bodo množice, ki si želijo v Nemčijo, prepričali? Najbrž ne, če ne bo z enim glasom govorila tudi prihodnja vlada. Pogajanja o njej med konservativno unijo CDU/CSU, liberalno FDP in zelenimi se šele dobro začinjajo, a dobro obveščeni že poročajo o sporih zaradi priseljevanja. Vplivni krščanski demokrat Jens Spahn od liberalcev in zelenih zahteva soglasje z omejitvami človekoljubnega priseljevanja na dvesto tisoč ljudi na leto, kot je bavarska CSU prepričala tudi kanclerko Angela Merkel, in če se bo to zgodilo, lahko omenjeni stranki določita temelje zakonitega priseljevanja. Liberalci odgovarjajo, da so imeli krščanski demokrati 12 let časa za ureditev priseljevanja, in ker ga niso, se bo treba zdaj dogovoriti o celovitem pristopu, zeleni pa se še naprej zavzemajo za človekoljubno begunsko politiko in še zlasti za prihod svojcev iskalcev zatočišča. Prav pridružitve družinskih članov bo morda skorajšnja nova politična bomba, saj naj bi številni sorodniki prejemnikov zatočišča iz leta 2015 že kmalu dobili pravico do prihoda v Nemčijo. Zunanje ministrstvo samo prihodnje leto pričakuje 270.000 Sircev in Iračanov, kar bi več kot zapolnilo konservativno kvoto za človekoljubno priseljevanje. Prav te dni državna statistična služba poroča, da v Nemčiji živi 18,6 milijona ljudi priseljenkega izvora, med njimi veliko državljanov EU s posebno velikim deležem Poljakov, Italijanov in drugih prebivalcev vzhodne in južne Evrope, pa tudi turških »gostujočih delavcev« in njihovih potomcev. Ta razmerja se po letu 2015 hitro spreminjajo in se bodo, kot kaže, v prihodnosti še bolj.

- **Veter avtonomizma. Saša Vidmajer. Delo, 25.10.2017, str. 6**

Dom in svet

V senci krize v Kataloniji je v nedeljo potekal dvojni referendum v Italiji, še zdaleč ne tako dramatičen kot katalonski. Brez velikega mednarodnega zanimanja in množice novinarjev, brez razvpite politične kampanje in množičnih zborovanj, tudi brez policije in pendrekov, samo s svinčniki in elektronsko je severna Italija glasovala o večji avtonomiji dveh dežel. V primerjavi z dvema milijonoma Kataloncev je na volišča v Venetu in Lombardiji prišlo dvainpolkrat več volivcev. Udeležba je bila velikanska in presenetljiva, še posebej, ker niso odločali o tako rekoč ničemer. Šlo je za simboliko.

»Več kot pet milijonov ljudi je odšlo na volišča. In vi sprašujete, kako je šlo?« je Matteo Salvini, predsednik Severne lige, ki je organizirala referendum, pred novinarji v Milanu komentiral, da rezultata »pač ni mogoče zaobiti«. Impozantna volilna udeležba, v Venetu skoraj 60-odstotna, je voda na mlin skrajni desnici. In vendar predvsem uspeh obeh deželnih predsednikov, Roberta Maronija in Luce Zaie, sam strankarski voditelj se je znašel v malce paradoksnih situaciji. V minulih letih je spremenil značaj stranke, iz nekdanje secesionistične Lega Nord Umberta Bossija, ki je propagirala Padanijo, jo je preoblikoval v evropsko populistično gibanje po vzoru Nacionalne fronte Marine Le Pen; ni naključje, da je Salvini pred referendumom poudarjal nasprotovanje odcepitvi severa in enotnost italijanske države. Mita o Padaniji že davno ni več. A v sezoni volitev, te bodo predvidoma marca prihodnje leto, potrebuje strnitev vrst in prav vsak volilni glas.

Rezultat, ki ga lahko slavi Severna liga, pa je precej simbolen. Volivci so glasovali samo o tem, ali naj njihovi voditelji na Rim naslovijo pismo in prosijo za večjo regionalno avtonomijo. Zmagovalci referenduma so bili pred glasovanjem pravljničarji.

»Fiskalni ostanek«, torej razlika med dajatvami državi in vračili za javne izdatke regije, ki je bil pomemben motor referenduma, se ne bo spremenila niti za en evro, piše Sole 24 ore.

Referendumski izid pa ostaja brez dvoma zanimiv. Nihče ni pričakoval več kot 57-odstotne udeležbe v deželi Veneto, v Padovi, Vicenzi in Trevisu je udeležba preseгла 60 odstotkov, in solidne 40-odstotne v Lombardiji, čeprav kvorum ni bil dosežen. Podpora avtonomiji v obeh regijah je preseгла 90 odstotkov. Na obskurni referendum je prišlo več volivcev kot na predsedniške volitve v Sloveniji. Rezultat je precizen znak razpoloženja na severu Italije, v dveh ključnih, najbogatejših deželah. Lokalna politika Zaia in Maroni sta znala ujeti duh časa in probleme severa.

Toda v dveh italijanskih referendumih je poleg konflikta med severom in jugom, večne teme Mezzogiorna, prepoznati tudi upor proti eliti, ki ga je opaziti v vseh evropskih državah. Regionalizem in avtonomizem sta odraz nezaupanja v politično kasto, nezadovoljstva z razmerji med državo in regijami, in tudi z demokracijo, v tem smislu so si razmere v Kataloniji in severnoitalijanskih deželah podobne.

- **Na Kosovu je pričakovano slavil »državni projekt« Beograda. Vili Einspieler. Delo, 25.10.2017, str. 6**

Lokalne volitve. Slab izid za vladajočo koalicijo bi lahko bil uvod v nove predčasne parlamentarne volitve

Na kosovskih lokalnih volitvah je dobila največ podpore - Demokratska liga Kosova bivšega premiera Ise Mustafe, ki je bila poraženka letošnjih parlamentarnih volitev. V devetih od desetih večinsko srbskih občin je zmagala Srbska lista, ki je »državni projekt« Beograda.

Demokratska liga Kosova (LDK) je po preliminarnih rezultatih dobila slabih 27 odstotkov glasov, sledi ji Demokratska stranka (PDK) predsednika parlamenta Kadrija Veselija. Rezultat je tudi posledica delitev in napetosti v PDK, ker se Veseli upira predsedniku države Hashimu Thaçiju, ki želi ohraniti prevladujoč vpliv v stranki.

Ključni politični boj ni končan

Na tretjem mestu je opozicijsko nacionalistično gibanje Samo-opredelitev, ki je dobilo 16 odstotkov glasov, medtem ko je bilo na parlamentarnih volitvah na prvem mestu. Napovedi analitikov, da bodo lokalne volitve pomenile nov vzpon gibanja Samoopredelitev, se niso uresničile. Samoopredelitev na državni ravni ni še nikoli participirala na oblasti, ker ni po meri in okusu mednarodne skupnosti.

Vladajoče Zaveznštvo za prihodnost (AAK) premiera Ramusha Haradinaja je podprlo le 12 odstotkov volivcev. Njegova stranka ima le 10 od skupno 120 poslancev v parlamentu. Koalicijo je sestavil s pomočjo Veselija, Fatmirja Limaja in Behgjeta Pacollija, vlada pa ne bi dobila zelene luči, če je ne bi po navodilih Beograda podprla Srbska lista. Lokalne volitve so bile prvi resni test Haradinajevе vlade in vojne koalicije na oblasti in bi lahko bile glede na izid tudi uvod v nove predčasne parlamentarne volitve. Volilna udeležba je bila po podatkih volilne komisije 46-odstotna, Kosovci pa so tudi tako pokazali, da so nezadovoljni in apatični.

V večini večjih kosovskih mest bodo dobili župana v drugem krogu- 19. novembra, tudi v Prištini, kjer bo sedanji župan iz vrst gibanja Samoopredelitev Shpend Ahmeti nastopil proti izzivalcu iz vrst LDK Arbanu Abrashiju. Ahmeti je prvič postal župan Prištine, kjer živi četrtina prebivalstva, tudi zato, ker se je ogradil od radikalnih stališč ustanovitelja gibanja Samoopredelitev Albina Kurtija. Vladajoča koalicija mu vseskozi meče polena pod noge, očitno pa zaradi notranjih razhajanj ni našla kandidata, ki bi se lahko uspešno soočil z Ahmetijem, čeprav ključni politični boj na lokalnih volitvah poteka prav za prvega moža Prištine.

Kosovski naprednjaki in izdajalci srbskega naroda

Lokalne volitve v večinsko srbskih občinah je usmerjal Beograd, tako da je bilo vnaprej jasno, da bodo na njih slavili »kosovski naprednjaki« srbskega predsednika Aleksandra Vučića. Direktor urada za Kosovo Marko Đurić je zmagal Srbske liste na čelu z Goranom Rakićem označil za veliko zmago celotnega srbskega naroda, Vučić pa je poudaril, da ni uspelo tistim, ki so poskušali razdeliti Srbe na Kosovu. Beograd je predstavljal lokalne volitve na srbskih območjih kot boj za življenje in smrt, predvolilna kampanja pa je bila v znamenju pritiskov na politične nasprotnike in volivce.

Po mnenju nekaterih analitikov si je Beograd naredil medvedjo uslugo, ker je povzročil slabitev srbske skupnosti na Kosovu in s tem tudi lastnih pogajalskih izhodišč v dialogu s Prištino. V Beogradu se je Srbske liste že prijelo ime kosovska Srbska napredna stranka, srbski državni vrh pa je obtožil vse, ki so bili proti njej, da delujejo proti interesom srbskega naroda. Na mejnem prehodu Jarinje, na meji s Srbijo, so v nedeljo aretirali tri osebe, ko so na turističnem avtobusu s kosovskimi Srbi, ki imajo volilno pravico, odkrili dve bombi. To naj bi potrdilo trditve opozicijskih aktivistov v srbskih krajih, da so bili tarča velikega pritiska, da v predvolilni kampanji ni bilo nobenih soočenj in da je prevladovalo ozračje strahu. Če je imela opozicija kje realno možnost, da premaga Srbsko listo, so njihovim kandidatom podtaknili bombo pod osebno vozilo ali odvrgli molotovko na hišo.

Lokalne volitve na srbskih območjih je zaznamovala tudi ostra predvolilna kampanja proti Oliverju Ivanoviću, ki je bil kandidat za župana severnega dela Kosovske Mitrovice. Po mnenju prvaka državljanske pobude Srbija, demokracija, pravica si Beograd za vsako ceno prizadeva za zmago Srbske liste na severu Kosova, ker se boji, da bi njen poraz načel tudi oblast v Srbiji.

Na njegovo izjavo, da je ciprski model najboljša rešitev za Kosovo, se je ostro odzval Vučić, ki se je vprašal, ali bi bili Srbi v tem primeru Turki. Ker je Ivanović še vedno v sodnem postopku zaradi domnevnih zločinov nad albanskimi civilisti, ga Beograd ne more označiti za izdajalca. Kljub temu Rakić z izjavo, da bo drugi krog lokalnih volitev čez štiri leta, ni -brcnil v temo.

- **Kurz bo vladal s svobodnjaki. Z. R. Delo, 25.10.2017, str. 7**

Avstrija Danes začetek koalicijskih pogajanj

Dunaj – Vodja ljudske stranke (ÖVP), zmagovalke avstrijskih parlamentarnih volitev, Sebastian Kurz je na Dunaju sporočil, da se bo o oblikovanju koalicije pogajal s svobodnjaki (FPÖ). Predsednik svobodnjakov Heinz-Christian Strache je nato sporočil, da je FPÖ pripravljena na koalicijske pogovore, ki se bodo začeli danes opoldne. Stranki se vsebinsko ponekod povezuje, na nekaterih točkah pa stojita narazen, je pred tem dejal Kurz. Dodal je, da je v pogovoru s Strachejem dobil vtis, da imajo močno voljo do skupnih prizadevanj za spremembe. Kurz je znova poudaril, da mora biti njegova vlada nedvomno proevropsko usmerjena. Prisotna mora biti volja do aktivnega sooblikovanja EU.

Strache je kasneje sporočil, da je stranka pripravljena na koalicijske pogovore, a hkrati posvaril, da se lahko zgodi, da pogovori ne bodo uspešni. »Nihče naj ne misli, da bomo ÖVP olajšali stvari,« je dejal. Prvo koalicijo med ljudsko stranko in svobodnjaki po drugi svetovni vojni je imela Avstrija pred skorajda 18 leti. Črno-modra koalicija je bila v Avstriji na oblasti med letoma 2000 in 2006.

»Avstrija si zasluži hitro oblikovanje vlade,« je dejal Kurz. Spomnil je, da koalicijska pogajanja v povprečju trajajo 60 dni, in obljubil, da ne bo odlašal s pogovori. Do božiča bi morala Avstrija dobiti stabilno vlado, je poudaril.

- **Tik pred špansko prekucijo? Mimi Podkrižnik. Delo, 26.10.2017, str. 6**

Katalonska pot. Od razglasitve neodvisnosti do 155. člena ustave ter predčasnih volitev

Spet je ponovil, kar govori ves čas: »Cilj španske vlade je vrniti- Katalonijo v zakonite okvire, iz katerih jo je potisnila katalonska vlada.« Premier Mariano- Rajoy je tudi včeraj v kongresu- vztrajal pri radikalni drži, čeprav se utegne danes, ko zaseda katalonski parlament, in jutri, ko naj bi prihodnost Katalonije določil španski senat, zaradi tega prevrniti država.

Prevrat je utemeljen strah in razlog za nelagodje mnogih ljudi v Kataloniji in Španiji. A za Rajoya je še naprej edina pot iz krize: predčasne volitve v nepokorni Kataloniji, v šestih mesecih zapovedane iz Madrida, in vse druge skrajnosti, ki jih prinaša morebitna skorajšnja aktivacija 155. člena ustave v zgornjem domu parlamenta, senatu.

Možni scenariji

Po nedavnem poročanju katalonske tiskovne agencije je bil predsednik Carles Puigdemont sprva pripravljen nastopiti – tja so ga tudi povabili – pred španskim senatom, preden bi ta morda izglasoval 155. člen ustave. Po besedah Jordija Turulla, uradnega govornika vlade v Barceloni, bi to storil »z veseljem, saj se nikoli nismo bali dialoga«. Potem ko je bilo veliko ugibanja, kdaj se bo to zgodilo – danes zaseda katalonski parlament, jutri se bo zbral tudi španski senat, in oba zbora sta ključna za razvoj dogodkov –, je včeraj katalonski predsednik poskrbel za obrat: ne bo ga v Madrid.

Bi se lahko v Barceloni zdaj odločili, da bo katalonski parlament že danes ali morda jutri razglasil neodvisnost, ali bo Puigdemont morda razpisal samo predčasne volitve, ki bi jih bilo treba po regionalni zakonodaji potem izpeljati v dveh mesecih? Po tej drugi poti bi prehitel Rajoyevo namero, da po 155. členu razpusti vlado in v šestih mesecih sam, »po špansko«, poskrbi za volitve v Kataloniji. Možna naj bi bila še tretja pot: razglasitev katalonske neodvisnosti in predčasne volitve ... Da Puigdemonta danes ne bo v Madrid, je za neredke znamenje, da je v Kataloniji čas za republiko.

Odločno proti predčasnim volitvam, tudi tistim »po katalonsko«, so, denimo, v katalonski stranki Cup, v kateri verjamejo, da bi s tem »najslabšim možnim scenarijem« zavrli osamosvojitveno gibanje, saj utegne Madrid prepovedati sedanjim independentističnim političnim silam udeležbo na prihodnjih volitvah. Zato je slišati nekatere pobude, da je nujno, kot poroča El País, že pred prevratno potezo v senatu enostransko razglasiti neodvisnost ... Tudi v civilnodružbeni organizaciji Katalonska narodna skupščina (ANC) pozivajo k skorajšnji republici in velikemu ljudskemu zboru jutri popoldne.

Kako bi utegnili prizadeti Katalonijo uveljavitev 155. člena, je znano (od odstavitve vlade in prevzema oblasti nad institucijami in mediji ter predčasnih volitev), kakor je tudi pričakovati, da se bodo Katalonci v odgovor branili ne le politično, ampak tudi civilnodružbeno. Napovedujejo, da bodo miroljubne ljudske množice poskusile preprečiti podreitev Barcelone Madridu. Zato je bilo, kot je pojasnila katalonska tiskovna agencija, medtem slišati iz centra tudi nekatera manj radikalna razmišljanja.

Zunanji minister Alfonso Dastis je, denimo, izjavil, »če obstaja kakšna možnost, da nam ne bo treba uporabiti 155. člena, bo to zelo dobrodošlo«. Madrid morda ne bo pritisnil na »jedrski gumb« ob morebitni Puigdemontovi napovedi predčasnih volitev, zagotovo pa ga bo ob razglasitvi neodvisnosti. Vsaj za španske socialiste bi bilo to dovolj, da bi nacionalna vlada za trenutek postala, preden bi naredila usodni korak ... Ni pa bilo tolikšne spravljivosti slišati v vladi.

Glasovi zunaj Španije

Medtem ni mogoče spregledati nekaterih opozoril na tujem, recimo posameznih španskih, katalonskih in drugih evropskih poslancev, ki svarijo, da sta Španija in Katalonija pred katastrofalnim scenarijem, in se sprašujejo, ali je res mogoče govoriti o španski demokraciji, ko pa Madrid dojema Katalonijo kot kolonijo, in kako je mogoče, da si demokratična Evropska unija še naprej zatiska oči, kakor da se ne dogaja nič.

Odločno in z ogorčenjem so se zganili tudi v zvezah novinarjev – v katalonskem cehu in recimo še v slovenskih novinarskih organizacijah – s podporo avtonomnim in neodvisnim katalonskim javnim medijem, ki jim ob morebitni sprožitvi 155. člena grozi odvzem samostojnosti. V Društvu novinarjev Slovenije so zapisali: »V primeru, da bo španska vlada politično prevzela katalonske javne medije (TV3, Catalunya Ràdio in tiskovna agencija), pričakujemo, da bo Evropska zveza novinarjev (EFJ) od evropske komisije, evropskega parlamenta in evropskega sveta, kakor tudi od Sveta Evrope, zahtevala, da ukrepajo proti Španiji. Svoboda tiska in javnega izražanja je namreč ena temeljnih človekovih pravic in osnov evropskega povezovanja.«

Pritiski na gospodarstvo

Svobodnega in normalnega poslovanja ter povezovanja v Kataloniji in Španiji si želijo tudi gospodarstveniki. Svoj sedež je iz Katalonije preneslo kakih 1000 podjetij in iz podjetniških vod je slišati, da nejasna situacija in predvsem pomanjkanje dialoga slabo vplivata na atmosfero in povzročata nepotrebne napetosti. Ne le katalonski, tudi svetovni mediji so v teh dneh poročali o »političnih in kraljevih« pritiskih na avtomobilskega proizvajalca Seat, denimo, naj preseli sedež v Madrid. Po besedah prvega moža ni razloga za umik, dokler je omogočeno zakonito varno delovanje. V belgijskem Le Soiru medtem ugibajo, kam bi lahko, če bo v gluhi in slepi Evropi prihodnost na strani Madrida, v skrajnem primeru prebežali katalonski politiki. Belgija bi menda lahko postala njihov eksil.

- **Z Vilino do znanja brez učbenikov, zvezkov in pisal. Mateja Kotnik. Delo, 26.10.2017, str. 10-11**

Jezikovne delavnice. Zakonca Ristič z Raven na Koroškem v zamejstvu poučujeta slovenščino s pomočjo pravljичnega lika Železna Kapla – Ona je pustila službo v Koroškem pokrajinskem muzeju, on v ravenski jeklarski družbi Metal. Prodala sta vse svoje imetje ter se preselila na avstrijsko Koroško, kjer v ljudskih šolah in zasebnih vrtcih zdaj na nekonvencionalen način poučujeta slovenščino.

Simona Javornik Ristič in Aljoša Ristič sta prva Slovenca, ki jima je uspel preboj v avstrijski šolski sistem, a po poklicu nista učitelja. Za njune delavnice se je sprva odločilo deset šol in vrtcev. Dober glas o tem, kako znata otroke prijazno, z drugačnimi metodami in sredstvi spodbuditi k učenju slovenskega jezika, se je na avstrijskem Koroškem razširil kot blisk. Danes sodelujeta s petintridesetimi ljudskimi šolami in desetimi zasebnimi vrtci. Njun projekt sta finančno podprla vladni urad za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Slovenska prosvetna zveza iz Celovca.

»Otroci, s katerimi delava, imajo različno znanje slovenščine. Nekateri dobro razumejo, kaj govoriva, drugi slabo, so tudi takšni, ki ne razumejo niti besede,« pove Aljoša Ristič, ki ugotavlja, da se starši otrok na avstrijskem Koroškem zavzemajo za večjezičnost in jo tudi spodbujajo. »Najine jezikovne delavnice so motivacija za pouk slovenščine na šoli oziroma dodatna ponudba k že ustaljenemu načinu poučevanja. Z otroki v razredu nisva nikoli sama. Vedno je navzoč eden od učiteljev, ki naju sproti ocenjuje, ves čas sva tudi pod nadzorom šolske inšpekcije,« pravi Simona.

Kapelski rock zvezdi

Na njunih delavnicah otroci ne potrebujejo pisal, zvezkov, delovnih zvezkov ali učbenikov in med poučevanjem ne sedijo v klopeh. »To naju dela tako posebne in zato naju otroci obožujejo. To zdaj že lahko rečem. Pravzaprav se v Železni Kapli, kjer

imava začasen dom, počutiva kot kakšni rock zvezdi. Otroci naju ustavljajo na cesti, vlečejo za rokav in predstavljajo svojim staršem. Če se takoj ne odzoveva, za nama tako dolgo kričijo, dokler se ne ozreva,« pove Simona. Njihova srca sta osvojila z Vilino, likom igrive, nagajive in skuštrane deklice, ki sta ga razvila sama. Vilina otrokom pripoveduje strašne in manj strašne zgodbe v slovenskem jeziku, uči jih tudi peti in plesati.

Na delavnicah izbirata splošne teme, s katerimi se otroci srečujejo v šolah: živali, letni časi, šola, družina, dom, prazniki. Komunikacijo v slovenskem jeziku spodbujata s skeči, igro z lutkami, slikovnim materialom, s sistemom miselnih vzorcev ... »Odvizno od starosti otrok in znanja jezika. Takšen pristop od naju terja izjemno veliko prilagajanja. Ravno sva prišla iz šole v bližini italijanske meje, kjer otroci skoraj nič ne razumejo slovensko. A sva z njimi ves čas komunicirala v slovenščini. Štiri ure sva bila z njimi. Otrokom je takšno učenje všeč, ker ga povezujejo s prijetnim, s sproščeno in zabavno izkušnjo,« sta prepričana sogovornika.

Odšla v desetih dneh

Za otroke se razdajata od jutra do večera. »To lahko počneva, ker nimava svojih, a kljub temu ni bilo vedno lahko. Kot tujca sva potrebovala strokovno pa tudi politično podporo. Pri otrocih je pa tako: ali te sprejmejo ali pa ne! Naju so. Mene nihče več ne pokliče po imenu. Zanje sem Vilina in pika,« pravi Simona. Začasni dom sta si uredila v Železni Kapli, v kraju, skozi katerega sta nekoč potovala in se čudila, kako lahko ljudje tu sploh živijo. »Ljudje so tukaj odprti in prijazni. Ne obžalujeva, da sva prišla. Odločila sva se hitro. V desetih dneh sva prodala hišo v Sloveniji, kupila hišo na Hrvaškem in najela stanovanje v Avstriji,« pripoveduje Simona. Svoje aktivnosti zdaj selita še na Hrvaško. »Bova zmogla? Bova!« pravita v en glas. Na območju Reke in Buzeta je veliko povpraševanje po učenju slovenskega jezika. »Veliko mladih od tam odhaja na študij v Ljubljano, starši otrok zato že pravi čas razmišljajo, da bo znanje slovenskega jezika zanje ključno. Za zdaj je načrt tak, da bova med tednom na avstrijskem Koroškem, podaljšane vikende pa na Hrvaškem,« pravi Aljoša.

O kadrovski krepitvi v družinskem podjetju ne razmišljata. Opažata, da je kar problem, če se med otroki pojavi le eden od njiju, kaj šele da bi se pojavil kdo drug. »S svojim delom ves čas hodiva po robu in učiteljem slovenščine nastavljava ogledalo. Med njimi se najdejo posamezniki, ki jim to ni všeč. Postanejo nervozni, nekateri se negativno odzovejo. A takšnih res ni veliko,« trdi Aljoša. Gabriel Hribar, podžupan v Železni Kapli, je prepričan, da je nastavljanje takšnega ogledala učiteljem nujno: »Hvaležen sem, da ju imamo. Odziv otrok je izjemen, saj imajo priložnost komunicirati z rojenimi govorcji. Pogosto jočejo, ko je delavnic konec.« »To so bili trije najboljši šolski dnevi mojega življenja,« je o delavnicah povedal Norbert z ljudske šole v Kostanjah pri Vrbi.

Vestnik, Murska Sobota

- **Dileme Kataloncev so bile tudi naše dileme. Nataša Gider. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 43, 26. oktobra 2017, str. 5**

Srečanje pri Domu borcev in mladine na Vaneči

Za svobodo, za preživetje naroda, za dostojanstvo človeka je šlo na Vaneči in v Sloveniji, zanje gre tudi v Kataloniji, pravi Milan Kučan

S pohodom in srečanjem pri Domu borcev in mladine na Vaneči sta Združenje borcev za vrednote NOB Murska Sobota in Občina Puconci počastila spomin na padle borce NOB v bojih, ki so tam potekali oktobra 1944. Nekdanji predsednik države Milan Kučan, slavnostni govornik na prireditvi, je v svojem govoru to povezal tudi z aktualnimi dogodki v Kataloniji. Ti so, pravi Kučan, resen izziv in preizkus demokracije v Španiji, EU in tudi pri nas, v Sloveniji.

Spomnil je, da so mnoge dileme, s katerimi se spopadajo Katalonci, bile tudi naše dileme, ko smo se odločali za življenje v samostojni državi. Pričakoval je, da bodo v Bruslju obsodili nasilje španskih državnih oblasti, namesto odgovora pa se je Evropska komisija zavila v molk: »Zmogla je le izgovor, da je to notranja zadeva Španije. A v Bruslju znajo odgovarjati tudi drugače. Drugače, ko je Grčija zabredla v finančno krizo. Drugače, ko je Sloveniji grozil bančni zlom. Slovenija je ravnala podobno kot evropske institucije, a bi imela dovolj razlogov, da bi jasno povedala, da postavljanje ultimativ in grožnje ne morejo pripeljati do dobrih dolgoročnih rešitev. « To govori, pravi Kučan, kako pomembno je, da imamo na vodstvenih položajih v državi ljudi, ki imajo pogum, da se zavzemajo za načelna stališča brez izmikanj.

Dogajanje v Kataloniji in v zvezi z njo je z dogodki leta 1944 na Vaneči povezal takole: »Tudi tukaj, v bitki, v kateri je pod strelji veliko številnejše fašistične soldateske padla trojica partizanov, je šlo za svobodo, za preživetje naroda, za dostojanstvo človeka. To nas zavezuje, da na izročilu teh junakov in njihovega boja za te vrednote določamo svoja ravnanja pri iskanju najboljših rešitev, najbolj demokratičnih in najbolj človeških, pri sebi doma in v svetu, v katerem živimo.«

- **Manjka nam poguma, odgovornosti in vztrajnosti. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 43, 26. oktobra 2017, str. 13**

Protestantska etika: naslednjih 500 let

Odgovore na vprašanja sodobne družbe bi morali bolj iskati v protestantski etiki - Kako nam lahko izkušnje preteklosti vlijejo pogum

Ko je hotel Martin Luter pred natanko 500 leti vzbuditi razpravo o teoloških temah, je velike spremembe in drugačna gledanja povzročil tudi na drugih področjih življenja. Svoje mnenje je strnil v 95 tezah in jih, kot je bilo tedaj običajno, pribil na vrata cerkve, poleg tega pa jih je še razposlal in pričakoval, da o njih premislijo. Sledile so vroče razprave, spopadi in izobčenja, ustaljena pravila in red so se začela rušiti in krhati, družba pa po tistem nikoli ni bila več ista. S tem ko so ljudje začeli brati Sveto pismo, so začeli bolje razumeti stvari in bolj misliti s svojo glavo. Njegove teze in tudi protestantska etika pa so aktualne tudi danes. O tem, koliko, so razmišljali na simpoziju Protestantska etika: naslednjih 500 let, ki sta ga v Ljubljani pripravila Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Slovensko-švedsko društvo.

V uvodu je evangeličanski škof Geza Filo povedal, da je Lutrova odločitev, da svoje misli zapiše in jih objavi, nagovorila

številne ljudi ter jim dala moč, da so zbrali pogum in glasno izrazili svoje nelagodje in zastavili vprašanja, ki so jih težila. »S tem pa so se na vseh področjih življenja odprle nove resničnosti, govorniki jeziki ljudi so dobili zapisano obliko in začeli izpodrivati latinščino. Sledila je osvoboditev po strogih pravilih cerkvenih nauk in v ospredje stopi posameznik.«

Nič ni nemogoče

O pionirskem jezikovnem in književnem delu slovenskih protestantskih piscev je spregovoril literarni zgodovinar dr. Kozma Ahačič. »Vzpostavitev književnosti v slovenskem jeziku je bil izjemno drzen načrt, če se zavedamo, da so slovenski protestantski pisci vsaj sprva pisali in tiskali knjige za bralce, ki jih še ni bilo. Čeprav so se zavedali težav, se niso ozirali na dejansko situacijo, ampak so bili usmerjeni v prihodnost. K uspehu jih je lahko pripeljalo samo močno prepričanje, da je treba delati to, kar je res pomembno in potrebno.«

Po pričakovanju pa so se knjige zelo slabo prodajale, zato so jih veliko razdelili zastonj, da bi lahko nadaljevali svojo dejavnost, pa so iskali financiranje in tudi našli mecene, ki so financiranje takšnih projektov jemali kot osebno dolžnost. Ahačič sklene, da nam lahko pogled v preteklost za današnji čas vlije pogum, da ni nič nemogoče, tudi če so razmere na prvi pogled nevzdržne, hkrati pa nam je lahko ogledalo, koliko slabše presojujejo današnji podjetniki, kam vložiti svoj denar. Saj je kultura postala večinoma v domeni državnega proračuna.

Živeti kot pravi kristjan

O podjetništvu in o protestantski etiki v gospodarstvu je spregovoril evangeličanski duhovnik Leon Novak in povedal, da je podjetniško delovanje za gospodarski razvoj temeljnega in odločilnega pomena. Spomnil je, da sta vprašanje vrednot in njihova uveljavitev v gospodarski dejavnosti izjemnega pomena, saj obravnava tudi socialno pravičnost in ohranjanje naravnih življenjskih habitatov našega planeta.

V času globalizacije je podjetniško delovanje nemalokrat povezano z ukinjanjem delovnih mest in selitvijo proizvodnje v cenejše okolje, z visokimi plačami in denarnimi nagradami menedžerjev, hkrati pa se zaradi konkurenčnosti pritiska na nižanje dohodkov delavcev. Zato je toliko pomembneje, pravi, da se začnejo pojavljati podjetja, lastniki in menedžerji, ki bodo v kaotičnem svetu zgled podjetniškega delovanja, ki bodo znali gospodarsko dinamiko usmeriti v pravično tekmovalnost, in da bo rast v gospodarstvu pomenila blaginjo za vse.

Novak je končal z besedami nemškega podjetnika in ustanovitelja trgovine s čevlji Heinza Horsta Deichmanna: »Na koncu mojega življenja me Bog ne bo vprašal, koliko čevljev sem prodal. Hotel bo vedeti, ali sem živel kot pravi kristjan in ali sem širil evangelij.«

Individualna odgovornost

Zgodovinar in direktor ZRC SAZU dr. Oto Luthar je ob predstavitvi vzajemnega vpliva nemške renesanse in reformacije opozoril na protestantski vpliv na preoblikovanje družbene pogodbe. Sociolog dr. Frane Adam pa je skozi prizmo Webrovega dela Protestantska etika in duh kapitalizma povzel vpliv reformacije na nastanek modernega kapitalističnega gospodarstva in racionalne kulture. Iz tega Webrovega dela namreč izhaja, da so protestantske denominacije in veje, zlasti kalvinizem, poudarjale individualno odgovornost ter delovno, poklicno in podjetniško etiko. Načeloma so dežele in tista okolja, kjer se je ta kulturni in vrednotni model uveljavil, uspešnejši v razvoju modernih oblik gospodarstva, znanosti, pravne države in demokracije.

Simpoziju je sledil pogovor sodelujočih in zbranih, na katerem je Janez Pergar, predsednik Slovensko-švedskega društva, razmišljal, kako je protestantizem vplival na razvoj družbe na Švedskem in v nordijskih državah po eni strani in kako v Sloveniji na drugi ter kako bi lahko primere dobre prakse prenesli na slovenska tla. Pravi, da so sporočila protestantske etike aktualna in uporabna še danes in da bi lahko svet, v katerem se čutijo neenakost, neodgovornost, egoizem, uničevanje planeta, vendarle postal bolj prijazen in človeški, če bi odgovore bolj iskali v protestantski etiki, pri njenem bistvu in v njenih koreninah. Dodal je še, da je zanimivo vprašanje, zakaj v Sloveniji po eni strani tako častimo Primoža Trubarja, po drugi strani pa nemalokrat ravnamo precej drugače, kot bi si želel on. So pa v pogovoru sogovorniki največkrat poudarili, da nam v družbi, kjer imamo veliko možnosti in priložnosti, še najbolj manjka odgovornosti, poguma in vztrajnosti.

- **Do tec i dale ne. Besedilo: Nataša Gider. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 43, 26. oktobra 2017, priloga PEN, str. 15**

Ena od posebnosti prekmurskega prostora je, da ima vsaka vas vsaj eno pokopališče. Svojevrstno bogastvo Pomurja in Porabja so napisali na starih kamnitih nagrobnikih

Zaradi bogate dediščine na naših pokopališčih nam ne bi smelo biti vseeno, kaj se dogaja z nagrobniki, pravi etnologinja Jelka Pšajd. Nekaj dobrih primerov ohranjanja te dediščine že imamo.

Nimamo Mone Lize, imamo pa neprecenljivo dediščino na pokopališčih, « ugotavlja etnologinja Jelka Pšajd po opravljeni raziskavi za razstavo, ki jo bodo v Pomurskem muzeju v Murski Soboti odprli 1. decembra in nosi naslov Čez ta prag me bodo nesli, ko zatisnil bom oči. Govori o smrtnih šegah in pogrebnih praksah, značilnih za Pomurje in Porabje, delno pa tudi za preostali prostor Slovenskih goric. Namen razstave in publikacije, ki bo ob njej izšla, je »razbijati tabuje o smrti, se o tem pogovarjati in prikazati, da je smrt del življenja posameznika in skupnosti«.

V primerjavi s preteklostjo danes smrt vedno bolj postaja tabu. »Ne pogovarjamo se več o smrti, ni več del življenja, odrivamo jo.« Nekoč so ljudje umirali v domačem okolju. »Danes tudi zaradi spremenjenega načina življenja to ni več vsakomur omogočeno, opažamo pa, da imajo predvsem starejši na podeželju še veliko srečo, da lahko umrejo doma, ob svojih najbližjih.«

Pšajdova je v okviru razstave evidentirala tudi pokopališča v Pomurju in Porabju, blizu 195 jih je, le kakih 20 jih je ostalo neraziskanih. »Medtem ko ima drugod, na primer v Slovenskih goricah, vsaka župnija svoje pokopališče, je posebnost prekmurskega prostora, da ima vsaka vas najmanj eno pokopališče. To pomeni dve, sploh ko govorimo o goričkem delu, kjer gre za večverskost, imamo pa tudi kraje s celo tremi ali štirimi pokopališči. Na primer Lendava ima štiri.« V zadnjem času pa je opaziti trend združevanja pokopališč.

Zgovorni epitafi

Posebej je avtorica analizirala epitafe (nagrobne napise). »Vrednost v primerjavi s preostalim slovenskim etničnim ozemljem so v Pomurju in Porabju gotovo epitafi na starih, kamnitih nagrobnikih.« Vrednost teh epitafov vidi v več elementih. »Največja vrednost je gotovo jezik.« Nagrobni napisi, ki jih je najti v tem prostoru, so v slovenskem, nemškem, hebrejskem, madžarskem in hrvaškem jeziku. Potem so tu še narečja, in sicer starejša in novejša prekmurščina ter porabščina. Tak napis v stari prekmurščini je na primer: »Tu pocsiva vöpreminocsa ...« ali »spome nekraj vorostúje (bdi, op. p.) nad etin grobon ...« Prekmurske besede so pogosto zapisane z madžarskim črkopisom, na Štajerskem pa je opaziti vplive nemščine. »Epitafi so osebna izkaznica pokopanega, povedo nam, kdo je bil oziroma kaj, predvsem v štajerskem delu Pomurja se je zapisovalo, kaj je bil, na primer mlinar, posestnik ...« Tudi sorodstvene vezi so se zapisale, sploh če gre za družinski grob. Najti je podpis kamnoseka, v Pomurju in Porabju je bil to pogosto Josip Močnik iz Murske Sobote, ki je deloval tudi v Monoštru. Na judovskem pokopališču (ohranjeno je v Dolgi vasi in kot spominski park v Murski Soboti) pa se pojavi več imen kamnosekov. »Prekmurski Judje so dali nagrobnike izdelovati v Zagrebu, Varaždinu, Budimpešti, Mariboru, kar kaže na dobro situiranost tukajšnjih judovskih družin.«

Na evangeličanskih nagrobnikih so pogosti psalmi, na splošno je na nagrobnikih najti tudi pesniške verze. »V Murski Soboti pa imamo enega najdaljših epitafov v Sloveniji sploh.« (Zapisal si ga je Griša Koritnik.) Največkrat je na nagrobnikih najprej možovo ime, potem ženino, pri čemer je velikokrat zapisan samo deklinirani priimek žene. Zanimivo je tudi, da ni bilo pravila, kam pokopati ženo in moža, če sta bila različne vere. »Imamo različne variante, od tega, da sta na istem pokopališču, a vsak na svoji strani, ali da sta, kjer sta dve pokopališči, eden tu, drugi tam, do tega, da sta v istem grobu. To je bila predvsem odločitev potomcev.« Če so v istem grobu, sta imeni moža in žene, pa tudi otrok, napisani na enem nagrobniku. »Imamo pa edinstven primer na Goričkem, kjer imata mož in žena vsak svoj nagrobnik, pisan v prekmurščini z madžarskim črkopisom, na istem grobu. Zapisano je celo, kdaj sta se poročila, koliko let sta bila poročena, in to pri obeh, nagrobnika je izdelal tudi isti kamnosek.« Velikokrat na nagrobniku piše tudi, kdo ga je dal postaviti, če je bil izseljenec, je to posebej poudaril (na primer »brat iz Amerike « ...), gre za nagrobnike iz 20. in 30. let 20. stoletja. Posebnost pa je nagrobnik v Lončarovcih s konca 60. let 20. stoletja, na katerem piše »Ta spomenik sem si dal postaviti sam«. Poleg standardnih epitafov je torej najti tudi humorne. Največkrat z epitafi mrtvi nagovarjajo žive, sporočajo, da vsakogar čaka konec. Eden takih, ki ga je Pšajdova našla le na enem nagrobniku, je na primer »Do tec i dale ne!«

Najstarejši so s konca 19. stoletja

Starejši epitafi nam ogromno povedo o preteklem načinu življenja, politični in gospodarski situaciji. »Imamo tudi primere, kjer na enem nagrobni ku najdemo napise v treh jezikih. Torej so se prilagajali politični situaciji.« Ogromno nagrobnikov je bilo seveda odstranjenih, tako se vse ugotovitve nanašajo na sedanje stanje, poudari Pšajdova. Najstarejši ohranjeni nagrobniki so s konca 19. stoletja, a so zelo redki, veliko jih je iz druge četrtine 20. stoletja. Tudi umetniške elemente je najti ponekod na nagrobnikih. »Imamo tudi Plečnikovo delo, v Martjancih in Bratonicih, kjer je oblikoval podobo nagrobnikov, pa tudi na zasebnem grobu v Beltincih je Plečnik sodeloval pri oblikovanju groba.«

Nekateri dobri primeri ohranjanja te dediščine so že, na primer če posamezniki ob postavitvi novih nagrobnikov na družinskih grobovih ohranijo stare. Pomurski muzej in Občina Moravske Toplice pa sta se tudi dogovorila, da »tiste nagrobnike, ki jih mi ocenimo kot dediščinske, skušamo ohraniti na istem mestu na pokopališču«. Pa tudi posamezne krajevne skupnosti so poskrbele za ohranitev starih nagrobnikov.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **1956 – minus 18 procentov. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 2**

Cejle generacije smo tak gorzrasle, ka smo o 23. oktobri leta 1956 eno čüli v šauli, drugo pa doma. V šauli smo se včüli, ka je tau bila prautirevolucija (ellenforradalom), vej je pa narod sto dolameniti komuništare, steri so o sebi tak mislili, ka so oni zakonita oblast (törvényes hatalom). Doma so nika drugo nej gunčali, ka je tau bila revolucija, ka se je narod naveličo vsega tistoga, ka so komuništarge delali z njim, pa se je zdigno prauti njim.

Tau je gvüšno, ka so tista lejta pred revolucijo trno težka bila, sploj pa za lidi, steri so živeli pri granici. Če pri avstrijski granici, te zatok, ka so tam prejk prej grdi imperialisti, če pri jugoslovanski (slovenski), te zatok, ka te rosag vodi Tito, steri je prej pes na lanci imperialistov. Našim Slovencom je nikak nej dobro bilau, vej pa v tom našom kauti so bili zagrajeni tak z avstrijskov kak z jugoslovanskov granicov.

Najbole so pritiskavali na tiste, od šteri so se bodjali ali so tak mislili, ka se morajo bodjati. Tau so bili tisti školnicke, steri so tak mislili, ka bi nika nej škaudilo, če bi se slovenski mlajši v šauli slovenski včüli. Samo par nji je bilau, dapa tisti najbole zavedni (öntudatosak) so mogli odskaučiti v Jugoslavijo (Slovenijo). Pregarjali so malo vekše pavre, bautoše pa obrtnike...Starejši se ešče spominate na črne tefune, steri so vnoči prišli v ves. Dosti takšni lidi so iz naši vesnic tö odpelali na Hortobágy. Med letoma 1950 pa 53 so naše vesnice zavolo deportacij zgibile kauli 300 lidi...

Dapa oblasti nejso se smilili srmacke tö nej. Če je pavar nej mogo telko pauva doladati, ka so ma naprej napisali, so prišli pa dolazameli pod, ka je držina po tistim nej mejla gesti. Nej čüda, če se je narod 1956-oga leta zdigno prauti komuništarom pa nej čüda, če je zelo oditi, živeti v rosagaj, gé je sloboda, gé tisti, steri dela, najde srečo.

Ka smo Slovenci tistoga ipa živeli paulek granice, je bila sreča. Sreča za tiste, steri so steli oditi. Pa nji je trno dosta bilau. Nejso tau bili – zvün ništrni – steri bi meli vekšo bajo s politiko. Bili so tau većinoma mladi ligdé, steri so iskali svojo srečo, steri so iskali ležejši žitek. Indrik. Nej doma.

Ka so odišli, je bila tau za nji (gvüšno) sreča, dapa bila je tau nesreča za cejlo našo krajino. Porabje je v tisti mejsecaj med pa po revoluciji zgibilo skurok 18 procentov svoji lidi. Si leko mislite, ka je tau pomejnilo za te naše vasnice? Pa nej samo v tistom momenti, liki dukše gledano tö, vej so pa tau bili mladi lidgé, steri bi doma mlajše, držine meli... Tak so se pa zgibile cejle generacije, zatok nej čüda, ka je numera Slovencev na Madžarskom vsigdar menša gračüvala.

Pa menkša gračüva njina numera tö, vej pa vse večkrat pride ir iz Merke ali drugi rosagov, ka je mrau té ali tisti... Tau so

generacije, sterim doma več samo vözvonijo. Ne pozabite za nji pri spomenikaj, na steraj ranč tak piše, vužgati kakšno svejčo na vsi svecovo.

- **Ojdlji smo po važji pauti. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 2-3**

»POBEG IZ ZGODOVINE V PRIHODNOST – PO POTI STRPNOSTI/ MENEKÜLÉS A TÖRTÉNELEMBŐL A JÖVŐBE – A TOLERANCIA ÚTJÁN,« se zové projekt s pomočjo steroga smo 21. oktobra ojdlji po Vražji pauti v Andovcaj, bole povedano po andovski goščaj. Projekt vodi občina Apače, na Vogrskom je pa partner Porabsko kulturo in turistično društvo Andovci tö.

Pa če smo že pri naslovi projekta, buma tau soboto smo dostafart nücali strpnost ali toleranco, ka bi v kmičnoj gauški eden drugoma nej na petau staupili. Dostafart smo bili tak na gausti, ka smo komik stapali.

Gda sva s kolegico kauli frtau sedme prišle na dvorišče andovske stare domačije, je tam že bilau naroda kak mrmaura.

Avtonge so pa ešče itak prihajali eden za drugim, mejšano madžarske pa slovenske oknaj pa po kotaj, v oknaj stare domačije so bile figure, kakšna čaralica ali smrt. V ednoj skupini se je čüla vogrska rejč, v drugoj prekmurska, v tretjoj porabska, tü pa tam kakšna knjižno-slovenska tö. Ništrne porabske skupine, ka bi se nej »bojale«, so s sebov vzele malo domanje palinke... Vsepovsedi so pa lidgé meli male posvejte, patrine ali šturmlampaše. Meni se je najbolje vido posvejt v obliki staroga šturmlampaša notri so pa gorejle štiri svejče.

Pohodnike je pozdravo predsednik andovskoga društva (pa naš kolega) Karči Holec, steri je zvün toga, ka je na kratko gunč od projekta, je pohodnikom tapravo, ka vsa ta bitja (lények), stere mo na pauti srečali, so en tau naše slovenske (nesnovne) kulturne dediščine. Potejm je pa staupo na čelo pohoda pa nas je pelo po pauti, stera je bila kauli 4 kilometre duga. Po parstau metraj smo na medjej šonžeta pa gauške zaglednili iskrice pa male plamenčke, steri so es pa ta skakali. Tau so prej düše tisti merarov (inženirjev), steri so nej dobro zmejriji meje med njivami, zatok so je pavri zakunili, zatok so nej mogli oditi s toga svejta, njina düša je blaudila med tem pa drüгим svejtom.

Med tejm, ka smo ojdlji, je nas Karči Holec spomino na križ, steri je stau na križpauti. Križpauti so se lidgé prej vsigdar bodjali, ka se je tam leko vsigdar kaj lagvoga zgodilo, zatok so je raj vöokrauzili.

Dapa mi smo nej mogli vöokrauziti čaralice, stere so gostüvanje mele. Na srejdi pauti so v kotli fejst küjale pa kauli ognja plesale. O čaralica je dosti zgodb v porabskom ljudskom verovanji. One so prej moške, sploy pa tiste, steri so ponauči ojdlji, zapelale, ka so cejlo nauč mogli z njimi plesati. Zdaj so ništrne pohodniketö zgrabile, dapa zatok njim je nej trbelo cejlo nauč plesati. Čalejr, steri leko »dojvzeme« tisto, ka so čaralice zacomprale, je srmaka muzikanta dunk nej mogo rejšiti, mogo je igrati, če je sto ali nej. Od lanskoga muzikanta so pa več samo čunte viselena drejvi.

Kak smo tadale šli smo srečali smrt tö, ta je ne blüzi prišla, dapa s svojo kosauv, s tejm, ka go je brüsila, je dala pohodnikom na znanje, ka je ona tista, steroj nišče ne more vujti. Pa če smo že vidli smrt, smo mogli priti do graubišča ali cintora tö, gdé so se začnili opirati grobauvge, iz nji pa naprej prišli mrtvecke. Kak je Karči Holec pripovejdo, lidgé so se vsigdar batrivne (pogumne) delali, ka se oni prej ne bojijo. Gnakje v ednoj vesi se eden moški prej stavo s padašiv krčmej, ka z graubišča križ prinese v krčmau. Tak je napravo pa daubo par litrov vina. Gda je križ nazaj neso pa ga dejvo nazaj na grob, ma je vörtok (ka so ga tistoga ipa moški tö nosli) prišo pod križ. Misló je, ka ga mrtvecke dojvlečejo pa se je tak postrašo, ka ma je srcé stanilo pa je mrau.

Mi smo se zatok od mrtvecov nej tak fejst postrašili pa smo tadale stapali. Tak dugo, tak dugo, ka smo naleteli na garaboncijaše. Črnošolci so bili tisti falirani študentke, od steri so se po vasaj trno bodjali lidgé. Če se njim je kaj nej vidlo, če nji niso ponidili z gestijom ali njim dali piti, so leko viher napravili z vetrom pa točo. Zatok njim je Karči Holec ponüdo pijačo pa smo leko tadale šli, dokeč so se nam nej skazale šnjave (sküšnjave, mora), stere so si lidgé zamislili, kak bejle ženske, pred sterimi se ne moreš skriti. Največkrat je šnjava se vsedla na prsi lidi vnoči, gda so spali. Dapa kak je prišla, tak je odišla tö.

Gda smo se malo spogledalvali s šnjavami, smo mi tö odlišli na ledino med gauškami, gdenas je čako sam hüdi s svojimi pomočniki. Vragauv so se najbolje mlajši postrašili, vej so pa rejsan grdi bili.

Pa če smo že pri deci, te naučni pohod se njim najbolje vidi. Dobro je, ka se za njino volo malo vögenejo iz iž stariške pa stari stariške. Samo vüpamo leko, ka njim na pitanja prave odgovore dajo, vej je pa vodja pohoda vse tapravo v slovenskoj (domanjoj) pa v vogrskoj rejči. Ka nedo kaj naaupek naaupek mislili, ka nedo mislili, ka je tau nika takšoga, kak gda naskrivaj gledajo grozljivke.

Fontoško (pomembno) je tau tö, ka andovska Vražja paut ne kopira nej nikše angleške pa nej nikše merikanarske navade pa šege kauli 1. novembra, vej pa mi mamó svoje like (alakok), stere si je napravila pa ohranila ljudska fantazija. Več lidi sem pitala, naj mi povejo, kelko nas je bilau na tom nočnom pohodi. Ništrni so pravli, ka 250, ništrni ka 450. Dja tak mislim, ka je realnost nin med dvöma mumerama. Dapa nej je tau najbolje pomembno, liki tau, ka je v najmenkšoj porabskoj vesi telko lidi doživelo nika posebnoga. Mogauče do potom toga bole tolerantni do drugačnosti, do naše drugačnosti. Za konec samo telko.

Mlada mati je – že prauti konci pohoda – trauštala svojo trüdnó dejte s tem, naj pogledne gor na nebo, kak so lejpe zvezjde. Sama sem tö poglednila gor v nebo. In tau nauč so rejsan bile lejpe zvezjde nad Andovci.

- **Dobili so gošticove bejkljne. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 3**

V Sakalovci so se tö pridružili akciji »Teden lokalni vrednot«. Mlajši pa mladi so najprva napravili okraske za na sto iz gesenski pauvov, so se pa spoznavali tüdi s tehniko, kak trbej kukarčo lüščiti. Organizatorge so njim ponidili gošticove bejgline, stere sta spekle Marija Vajda Gašpar pa Ildiko Gašpar Repnjak.

Program se je končo z včenjom plesov, pri tom so njim pomagali plesalci sakalovske slovenske folklorne skupine.

- **Trezino senje v Soboti. Silva Eöry. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 3**

Trezino senje je bilou zavolo toga, ka je god svete Terezije Avilske letos spadno na nadelo, en den kesnej, 16. oktobra. Vala baugi, se je v Murski Soboti na té pondelkov den meгла že dopaudneva zdignila, tak ka so se vsi, tak tisti, steri so odavali,

kak tisti, steri so kipüvali ali pa so se samo prišli družiti, lepau meli. Ške dobro, ka je glavna vilica že rano popaudne spadnola v senco, vej pa bi cejli den na sunci nej bilou za zdržati. Za küpiti je bilo vsega zadosta, od zoklinov, gvanta, svejč, mekeu, leseni reči, orejov in drügoga sadja, medenjakov in ške marsikaj drügoga. Tüdi za gesti (največ lüstva je v vrsti stalo tam, gé so kürtös kalács odavali) je bilou telko, ta ka je niške nej šau domau lačen ali žeden.

- **Dvodnevni uradni obisk državnozbornske komisije na Madžarskem. –dm- . Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 4**

Na povabilo zagovornice slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Erike Köleš Kiss so se 12. oktobra na uradnem obisku v Budimpešti mudili člani Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu. Od enajstih članov delovnega telesa so se obiska v madžarski prestolnici udeležili predsednik komisije Ivan Hršak, državnozbornska poslanka Marija Bačič in poslanec Danijel Krivec.

Člane delegacije je v eni od reprezentativnih dvoran Parlamenta pozdravil podpredsednik madžarskega Parlamenta dr. János Latorcai. Poudaril je, da je za madžarske parlamentarce izredno pomembno vzdrževanje dobrih odnosov s parlamenti sosednjih držav in izpostavil, da so madžarsko-slovenski odnosi vzorni.

Po delovnem kosilu so se začela usklajevalna pogajanja v duhu strokovnega dialoga in izmenjave izkušenj. Slovenska delegacija se je najprej sestala s predstavniki Odbora za narodnosti na Madžarskem (Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága). Od članov delovnega telesa so bili prisotni zagovornik slovaške narodnosti János Fuzik, zagovornica poljske narodnosti dr. Csúcs Lászlóné, zagovornik grške narodnosti Laokratiz Koranisz, zagovornik bolgarske narodnosti Szimeon Varga in zagovornik srbske narodnosti Ljubomir Alexov. Sejo je odprl podsekretar Ministrstva za človeške vire (EMMI) za odnose z verskimi in narodnostnimi skupnostmi ter civilnimi organizacijami Attila Fülöp.

Na prošnjo slovenskih gostov je predsednik odbora János Fuzik predstavil nove priložnosti, ki jih je ponujal Zakon o pravicah narodnih in etničnih manjšin, orisal sistem narodnostnih samouprav na lokalni, regionalni in državni ravni ter poudaril pomen avtonomije v kulturi in šolstvu, ki so si jo izborile narodnostne skupnosti. Predsednik odbora je izpostavil, da je njihovo delovno telo inštanca, ki lahko enakovredno drugim predlaga novelo zakona in poda mnenje v parlamentu ter nadzoruje delovanje vlade. Predstavil je še dejavnosti odbora, spregovoril pa je tudi o nastanku sistema narodnostnih zagovornikov ter njihovi vlogi. Prvi mož slovenske delegacije je opisal vlogo narodnostnih poslancev v Državnem zboru RS in oblike zastopanja interesov narodnosti v Sloveniji.

V nadaljevanju programa se je skupina slovenskih gostov sestala s člani Odbora za enotnost naroda (Nemzeti Összetartozás Bizottsága). Poslanca večje vladne stranke (Fidesz) László L. Simon in Attila Petneházy sta pred predstavila delovanje odbora, uspehe madžarske vlade na področju nacionalne politike, torej tudi dejavnosti kabineta, ki krepijo stike madžarskih skupnosti v inozemstvu z matično domovino. V svoji predstavitvi sta še poudarila, da je odbor v tesnih stikih s političnimi, cerkvenimi in civilnimi organizacijami Madžarov v Karpatskem bazenu in po svetu. Spregovorila sta tudi o fundacijah in štipendijah, preko katerih podpirajo madžarske skupnosti v zamejstvu in izboljšujejo njihov položaj.

Tudi predsednik slovenske državnozbornske komisije Ivan Hršak je predstavil napore Vlade RS za izboljšanje položaja slovenskih skupnosti v zamejstvu in po svetu. Kot primer je izpostavil, da prirejajo v Ljubljani vsako leto vseslovenska srečanja, poudaril pa je, da slovenska vlada tudi finančno podpira slovenske organizacije v inozemstvu. Strokovnih pogovorov so se udeležili še veleposlanik RS v Budimpešti dr. Robert Kokalj, namestnica veleposlanika Metka Lajnšček in vodja Sektorja za Slovence v zamejstvu pri Uradu Vlade RS za Slovence Robert Kojc.

Člani obeh odborov so ugotovili, da je tokratno formalno srečanje začetek dialoga in dobrih delovnih stikov. Slovenska delegacija je izpostavila, da visoko ceni delovanje slovenske zagovornice za rojake na Madžarskem in njeno sposobnost za uveljavljanje interesov.

Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu je svoj dvodnevni uradni obisk na Madžarskem 13. oktobra nadaljevala v Slovenskem Porabju. V okviru programa so se člani udeležili pogovorov na Generalnem konzulatu RS in Slovenskem kulturno-informacijskem centru v Monoštru, kasneje pa si še ogledali Slovensko vzorčno kmetijo, Kúharjevo spominsko hišo in Dvojezično osnovno šolo Jožefa Košiča na Gornjem Seniku.

Člani delegacije so se udeležili odkritja doprsnega kipa prvega poklicnega znanstvenika iz vrst Slovencev na Madžarskem Avgusta Pavla, ki bo odslej na ogled pred sedežem Državne slovenske samouprave na Gornjem Seniku. Na slavnostnem dogodku je zbrane pozdravil predsednik gostujoče komisije, povabljeni slovenski parlamentarci pa so si ogledali tudi razstavo o »zvestem sinu dveh narodov«, ki ga je pripravil Kabinet slovenske zagovornice pod vodstvom Erike Köleš Kiss. (Za informacije se zahvaljujemo pomočniku slovenske zagovornice Ferencu Sütőju.)

- **Skupni kmetijski prostor. Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 5**

Agrosломak: Jubilejna publikacija.

Agrosломak - Kmetijska slovenska manjšinska koordinacija, deluje pet let in ob prvi okrogli obletnici je slovensko Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izdalo brošuro, v kateri sta predstavljena pomen in delo sodelovanja kmetijskih organizacij in posameznikov z avstrijske Koroše, iz Italije, Hrvaške in Porabja. Od ustanovitve, 17. maja 2012, na Ptujju je vodja koordinacije Vladimir Čeligoj s kmetijskega ministrstva.

»Ustanovitev te koordinacije je omogočila medsebojno povezovanje, osebno spoznavanje, predvsem pa spoznavanje resničnosti razmer v okoljih, kjer živijo posamezne slovenske narodnostne skupnosti. Svet, v katerem živi Porabski Slovenec, je povsem drugačen kot tisti, v katerem živi Slovenec na Tržaškem ali ta na Koroškem ali tisti v Gorskem kotarju (Hrvaška)«, je v Predgovoru izpostavil minister mag. Dejan Židan.

Ideja o ustanovitvi koordinacije slovenskih zamejskih kmetijskih organizacij se je porodila marca 2012 med srečanjem predstavnikov teh organizacij s tedanjim kmetijskim ministrom Francem Bogovičem, zdaj evroposlanecem. »Uresničitev te pobude smo povzeli po koordinaciji Slomak, ki deluje pri Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu,« je zapisal vodja koordinacije. Slomak, ustanovljen pred več kot desetletjem, je z delom v prvih petih letih, ko ga je vodil Rudi Pavšič, predsednik Kulturno gospodarske zveze iz Trsta, bil zgled sodelovanja, izmenjave izkušenj in dogovarjanja za skupne naloge,

vendar zdaj kaže, da je (skoraj povsem) ugasnil. Čeprav so se lani v Potrni, v Pavlovi hiši, dogovorili, da po premoru nadaljujejo z delom, se to ni zgodilo. Za nadaljevanje dela Slomaka se je v pogovoru za Porabje zavzel tudi lani imenovan koordinator Nanti Olip, podpredsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, vendar se to ni zgodilo. Ampak to je tema za kdaj drugič, zato se vrnimo k Agroslomaku.

Ustanovno listino Agroslomaka so podpisali Franc Fabec, predsednik Kmečke zveze Trst, Štefan Domej, Skupnost južnokoroških kmetov in kmetov, Andrea Kovács, Razvojna agencija Slovenska krajina, Slavko Malnar, Kulturno društvo Gorski Kotar, sekcija za kmetijstvo, in Franc Bogovič, minister. Člani Agroslomaka se običajno srečujejo in izmenjujejo informacije na prireditvi Dobrote slovenskih kmetij na Ptuju in na Agri, mednarodnem kmetijskem sejmu v Gornji Radgoni. Na Agri se jim je ob kmetijskem ministru Dejanu Židanu večkrat pridružil predsednik slovenske vlade dr. Miro Cerar. Razvojno agencijo Slovenska krajina predstavlja Andrea Kovács in poudarja njeno vlogo pri razvoju Porabja na kulturnem, turističnem in gospodarskem področju. »Celotno območje Slovenskega Porabja pripada Naturi 2000 in je sestavni del Nacionalnega parka Órség. Prav iz teh razlogov so razvojne možnosti pokrajine zelo omejene in so usmerjene v razvoj naravi prijaznega turizma in kmetovanja,« meni Andrea Kovács in opozori na problem zaraščanja zemljišč. Posebej opiše projekt čezmejnega sodelovanja Slovenija - Madžarska, projekt Visokodebelni biseri - Upkač, s pomočjo katerega je bila postavljena predelovalnica sadja, ki zagotavlja možnost lastnikom sadovnjakov, da pr pridejo do lastnega soka. Posebno pozornost nameni vzorčni kmetiji na Gornjem Seniku. Projekt je bil postavljen s ciljem, da se v največji slovenski vasi na Madžarskem vzpostavi model vzorčne kmetije za okoljske pogoje, ki jih zahteva Nacionalni park. Avtorica podrobneje predstavi kmetijo in izpostavi, da je del kmetije tudi turistični objekt za goste ob slovensko-madžarski Tromeji z restavracijo. Spomni tudi na ohranjanje tradicionalne ljudske kulture in običajev z najbolj znanim borovim gostüvanjem. Franc Fabinc opisuje 65 let skupnega delovanja slovenskih kmetov v Italiji in predstavi položaj kmetijstva na območjih, kjer so zgodovinsko naseljeni Slovenci v Furlaniji-Juljski krajini. Predsednik Skupnosti južnokoroških kmetov in kmetov Stefan Domej pa poudari, da »močno kmetijstvo že stoletja krepí slovensko besedo in identiteto.« Kako deluje Kmetijska izobraževalna skupnost v Gorskem Kotarju na Hrvaškem, izvemo iz zapisa Zorana Ožbolta: »Nekaj članov redno sodeluje na prireditvi Dobrote slovenskih kmetij na Ptuju, kjer za svoje izdelke vsako leto prejmejo tudi priznanja.« Iz vsebine člankov in številnih fotografij spoznamo, da je Agroslomak pomembna oblika sodelovanja v zamejskem prostoru. Pohvali se lahko s skupnimi in posamičnimi akcijami in tudi srečanji ter pogovori tako na Ptuju kot v Gornji Radgoni. Beremo tudi, da je kmetijstvo zelo važen del gospodarstva v sosednjih državah Slovenije, pa tudi, daima pomembno vlogo pri ohranjanju narodnostne identitete v vseh odtenkih (jezik, kultura, stari običaji, druženje in še mnogo drugega, kar je zajeto in kar ni v jubilejni brošuri).

- **Grajski bazar z goričkimi meštri. Tekst in foto: E. Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 7**

Lepo jesensko vreme je privabilo na Grajski bazar z goričkimi meštri, ki ga tradicionalno organizirata Krajski park Goričko v sodelovanju z Goričkim društvom za lepši vütro, izjemno število obiskovalcev z različnih koncev Slovenije, vse tja do Ljubljane, pa tudi iz Avstrije in Madžarske.

Obiskovalci so si ogledali sejem domačih obrti, poizkusili do domače dobrote, kruh, potico, pecivo; videli in lahko kupili bučno olje, domače žganje in ročna dela, recimo lončarja, kovača in še koga, saj je sodelovalo 30 mojstvic in mojstrov. Odprti so bili opremljeni grajski prostori, postavljena razstava jabolk domačih sort, pa še marsikaj je bilo za videti in tudi poizkusiti. Obiskovalci so spremljali tudi kulturni program, tako domačih pevcev in gostujočih skupin iz južne Gradišanske. Za vsakega nekaj, in teh se je kar trlo na dvorišču in v prostorih največjega gradu na Slovenskem.

Pomemben del prireditve je že nekaj let podelitev nagrad in priznanj, in sicer za »naj travnik« (Ani Gašpar iz Čepinec), za »naj visokodebelni sadovnjak« (Janezu Šadlu iz Gerelinec), za »naj vrt« ((Brigiti Šušteršič iz Ivanovec) in letos prvič za »naj brajdec« (Dajani Kovačec iz Šulinec). Podelili so tudi pet nazivov »skrbnik narave«. Vse v vzpodbudo vsem, ki živijo v Krajskem parku Goričko, ki ga zdaj vodi krajska arhitektka Stanislava Dešnik.

- **Slovenska maša v Monoštru. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 7**

Na nedeljo sv. Terezije Avilske, cerkvene učiteljice, je v monoštrski baročni cerkvi daroval mašo ljutomerski kaplan Ivan Car. 29-letni dušni pastir je v pridigi izpostavil, da Bogu ni pomembno, koliko storimo, temveč koliko ljubezni je v naših dejanjih. Nebeški oče je pripravljen dati vsem ljudem zveličanje, saj njegova dobrota velja za vse narode.

Naslednja slovenska maša bo v Monoštru 19. novembra.

- **Milan Vincetič (1957-2017). Franci Just. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 10**

»Nindrik indrik zdaj živej,
tan, ge spijo štrki,
šteri nosijo za vejs
deco ali smrti.

Na konci se ponavlja rejč,
štera se ne čüje,
štera odpisti kak grej
in od znoutraj klüvle.«

Avtorja teh verzov, slovenskega pesnika in pisatelja Milana Vincetiča, ni več med nami. Ni mu bilo dano, da bi 11. oktobra v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota prisostvoval predstavitvi mape svojih izbranih pesmi Kalejdoskop, s katero smo prijatelji želeli počastiti njegov 60. rojstni dan. Tudi svojega romana Luna na mesecu, ki ga bodo bralci v Porabju prejeli

decembra kot knjižni dar, ne bo mogel prelistati. Sila minevanja je odločila drugače in 2. oktobra končala njegovo zemeljsko življenje. »Nindrik indrik zdaj živej«, na način in v razsežnosti, ki nam nista poznana. A kakor vemo, da se neizprosni sili minevanja ni mogoče upreti, tako tudi verjamemo, da obstajajo prostori, v katerih se bomo še dotikali Milanove večnosti. Za nas, ki smo bili z njim tesneje povezani in smo z njim prijateljevali, je ta prostor spomin, kjer so shranjeni naši skupaj preživeti dnevi, in s tem čutečim delom naše duše bomo z Milanom še naprej.

Ostaja pa še en prostor, v katerem se bomo poslej lahko družili z Milanom Vincetičem ne samo tisti, ki smo z njim delili skupne dni, ampak vsi Slovenci. To je prostor umetniške besede, v katero je lovil šepet lepega in vtiskoval svoja življenjska občutja ter spoznanja. To je prostor, v katerem se »ponavla rejč, štera se ne čuje«: njegovega rahlo privzdignjenega, zanosnega glasu, ko je na literarnih večerih recitiral svoje pesmi in bral odlomke iz svojih pripovedi, ne bomo mogli več slišati, še zmeraj pa bomo lahko prebirali njegove pesmi in pripovedi, ki jih je ustvarjal polna štiri desetletja. Od leta 1977, ko je v glasilu Oči in srce objavil prve pesmi, do letošnjega 2017. leta, ko je še dočakal zadnjo objavo svoje pripovedi v septembrski številki revije Sodobnost, se je v slovensko književnost zapisal kot pripovednik in pesnik prepoznavnega sloga in globokih sporočil. Če se sprašujemo o nasprotjih sveta, o poveljujoči in hkrati uničujoči sili ljubezni, o človekovi minljivosti, o času, ki odmerja naše zemeljske dni in jih pretaka v brezčasnost, potem lahko vzamemo v roke tudi katero od štirinajstih samostojnih pesniških zbirk Milana Vincetiča. Če se sprašujemo o razlogih, ki ljudi potiskajo k življenjskim robovom, lahko prisluhnemo tudi Milanovim pripovednim likom, nenavadnežem in posebnežem, ki jih je ustvaril v svojih treh romanih in osmih samostojnih zbirkah kratke proze.

Med temi proznimi knjigami pripada posebno mesto tistim trem, ki jih je pripravil za porabske bralce in so izšle v knjižni zbirki Med Rabo in Muro v knjižni slovenščini in porabščini: Parnik v ajdi/Šift v idini, Pobeglo morje/Vujšlo mordje ter Lebdeča prikazen/ Lebdeža prilika. S temi knjigami je gradil duhovni most med slovensko književnostjo in Porabjem. Poleg tega je Milan Vincetič več kot dve desetletji vztrajno in predano pisal kratke zgodbe za časopis Porabje in Slovenski ter pozneje Porabski koledar. Tudi te zgodbe so se prikupile bralcem, saj so bile zasnovane pregledno in izpeljane ravno dovolj zagonetno, da so pritegnile polno zanimanje. Privlačen in prepričljiv je bil njegov pogled na pripovedni svet skozi otroške oči, ta pogled mu je omogočal, da je izrazil čudenje nad življenjem in se nevsiljivo, z blagim humorjem in kančkom ironije, posmehnil svetu odraslih. Nasmeh in toplina, s katerima je pisal te zgodbe, bosta ostala v spominu in srcih porabskih bralcev.

Milan Vincetič je bil ustvarjalec širokega zamaha. Kot publicist in kolumnist je duhovito in pronicljivo komentiral slovenski, še zlasti pomurski vsakdan in mu nastavljal kritično ogledalo. Bil je literarni kritik, sistematično je spremljal in ocenjeval delo svojih pesniških kolegov. Tudi njegove literarne kritike in spremne besede, ki jih je napisal preko 400, razodevajo njegov dobrohotni značaj: ni kazal s prstom na spodrsljaje, raje je v ocenjevanih delih izpostavil najboljše, tisto, kar jih je odlikovalo. Znal je deliti svoje široko znanje in bogate literarne izkušnje. Kot urednik v reviji Separatio in Sodobnost, na Pomurski založbi, v založbi Litera in založbi Franc-Franc je pomagal mnogim avtorjem, da so bile njihove besedne stvaritve v knjigah še boljše kot v tipkopisih. Kot sodelavec revije Mentor in Javnega sklada za kulturne dejavnosti je bil odprt svetovalec mladim, ki so iskali lasten literarni izraz. Bil je tudi dejaven član Društva slovenskih pisateljev, Društva slovenskih literarnih kritikov in velikokrat se je pridružil svojim kolegom slavistom v Slavističnem društvu Prekmurja, Prlekije in Porabja. Tudi med Porabskimi Slovenci je Milan Vincetič pustil opazno sled: s svojimi že omenjenimi pripovedmi, z literarnimi nastopi, predavanji in tudi s svojo toplo človeško besedo je bil graditelj mostov med Porabjem in Slovenijo. Porabskim Slovencem je približal slovensko besedo, Slovencem v domovini pa je v številnih zapisih približeval ta del slovenskega zamejstva. A najbolj od vsega je bil Milan Vincetič pesnik. Za poezijo, z njo in skozi njo je živel. Slovenski kulturni prostor je prepoznal njegovo pesniško moč in z nekaj nagradami tudi priznal izvirnost poti, ki jo je izhodil v sodobni slovenski poeziji. In s prevodi stopil preko slovenskih meja, v misli in srca ljudi drugih jezikov in kultur. Milan Vincetič je ustvaril svojstvene pesniške svetove, gradil jih je iz urejene oblike in pomensko večplastne vsebine, ki jo je prepojil z globokimi življenjskimi spoznanji. Morda nas njegova spoznanja, npr. to, da so življenjska nasprotja ne samo boleči, ampak nujni del našega bivanja, da smo lahko edino z njimi to, kar smo – morda nas takšna njegova spoznanja ne bodo pomirila, zagotovo pa nas bo očaral način, kako jih je izpovedal. Kajti Milan Vincetič je znal z besedami: z nepotešljivo radovednostjo, lastno otroški in pesniški duši, je iskal v svet in v jezik. Luščil je besede iz različnih plasti slovenskega jezika, tudi iz svoje materinščine – goriškega narečja. Znal je poiskati stare, že skoraj pozabljene besede in jih v svojih pesmih priklicati v novo življenje. Znal je izumiti nove besede in jih vtakati v svoje verze tako, da so se zdele povsem domače in razumljive. Vse besede pa je skrbno brusil in loščil, dokler niso zazvenele in zasijale tako, da so mogle pričati o lepem, kije bilo poglobitno vodilo njegove literarnega ustvarjanja. Z globoko pesniško izpovedjo in lepoto, ki ju je vtakal v svojo poezijo, je majhna sobica v hiši številka 39 A v majhni goriški vasi Stanjevci postala ena od velikih zlatarn slovenske umetniške besede. Malokdo v njegovi vasi se je tega zavedal, kajti Milan Vincetič je bil skromen, ni se hvalisal s svojimi literarnimi dosežki, tudi ne z literarnimi nagradami, ki jih je prejel, v pogovore z domačini se je raje vključeval z iskricami mislimi in šalami, omizja in družčine je poživiljal z zgodbami in domisljicami. A prav on je z močjo svoje umetniške besede Stanjevce vrisal v slovenski literarni zemljevid, zaradi njega se ime kraja v slovenskem kulturnem prostoru izgovarja priznavajoče in spoštljivo.

Njegova iskrica in blagohotna narava, človeška toplina in dobromarnost Milana Vincetiča vežejo v ogrlico spominov, ki jo bo čas lahko natrgal šele tedaj, ko bomo v brezčasje odhajali tisti, ki jim je dal del sebe. Nima pa ta čas moči nad tem, kar je Milan ustvaril. Kajti iz podob sveta, ki ga je moral prezgodaj zapustiti, iz tresljajev svoje duše, ki je odpotovala v drugo svetovje, je ustvaril čarobne svetove, ki bodo ostali.

- **Tekmovanje v namiznem tenisu. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 12**

Na civilno pobudo so v Števanovcih 14. oktobra priredili I. pokal v namiznem tenisu, ki ga je podprla tudi slovenska samouprava vasi. Pokal se je odvijal v prostorih Dvojezične osnovne šole Števanovci. Eden od organizatorjev Gábor Holec je povedal, da se bodo tekmovanja nadaljevala in nudila mladim zaposlitev za dolge zimske večere.

Končni rezultat pokala: na prvem mestu je končal László Soós, na drugem Norbert Dončec, tretji je bil István Svetec, četrti pa István Lovenjak.

- **Romanje v Slovenijo. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 12**

Ob stoti obletnici fatimskih prikazovanj se je kakih petdeset romarjev iz Monoštra in Slovenske vesi napotilo v Slovenijo. Romanje je organizirala slovenska manjšinska samouprava s pomočjo slovenske zagovornice v madžarskem parlamentu Erike Köleš Kiss. V cerkvi Kraljice miru na Kureščku je sveto mašo daroval gospod Franc Režonja, škofov vikar za narodnosti škofije Murska Sobota. Romarji so si tekom dneva ogledali cistercijski samostan v Stični, ki je bil ustanovljen leta 1135, in obiskali cerkev Marijinega vnebovzvetja na Bledu.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **1956 – minus 18 procentov. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 2**

Cejle generacije smo tak gorzrasle, ka smo o 23. oktobri leta 1956 eno čüli v šauli, drugo pa doma. V šauli smo se včüli, ka je tau bila prautirevolucija (ellenforradalom), vej je pa narod sto dolameniti komuništare, steri so o sebi tak mislili, ka so oni zakonita oblast (törvényes hatalom). Doma so nika drugo nej gunčali, ka je tau bila revolucija, ka se je narod naveličo vsega tistoga, ka so komuništarge delali z njim, pa se je zdigno prauti njim.

Tau je gvüšno, ka so tista lejta pred revolucijo trno težka bila, sploj pa za lidi, steri so žüveli pri granici. Če pri avstrijski granici, te zatok, ka so tam prejk prej grdi imperialisti, če pri jugoslovanski (slovenski), te zatok, ka te rosag vodi Tito, steri je prej pes na lanci imperialistov. Našim Slovencom je nikak nej dobro bilau, vej pa v tom našem kauti so bili zagrajeni tak z avstrijskov kak z jugoslovanskov granicov.

Najbole so pritiskavali na tiste, od šteri so se bodjali ali so tak mislili, ka se morajo bodjati. Tau so bili tisti školnicke, steri so tak mislili, ka bi nika nej škaudilo, če bi se slovenski mlajši v šauli slovenski včüli. Samo par nji je bilau, dapa tisti najbole zavedni (öntudatosak) so mogli odskaučiti v Jugoslavijo (Slovenijo). Pregarjali so malo vekše pavre, bautoše pa obrtnike... Starejši se ešče spominate na črne tefune, steri so vnoči prišli v ves. Dosti takšni lidi so iz naši vesnic tö odpelali na Hortobágy. Med letoma 1950 pa 53 so naše vesnice zavolo deportacij zgibile kauli 300 lidi...

Dapa oblasti nejso se smilili srmacke tö nej. Če je pavar nej mogo telko pauva doladati, ka so ma naprej napisali, so prišli pa dolazameli pod, ka je držina po tistim nej mejla gesti. Nej čüda, če se je narod 1956-oga leta zdigno prauti komuništarom pa nej čüda, če je želo oditi, žüveti v rosagaj, gé je sloboda, gé tisti, steri dela, najde srečo.

Ka smo Slovenci tistoga ipa žüveli paulek granice, je bila sreča. Sreča za tiste, steri so steli oditi. Pa nji je trno dosta bilau. Nejso tau bili – zvün ništrni – steri bi meli vekšo bajo s politiko. Bili so tau većinoma mladi lidgé, steri so iskali svojo srečo, steri so iskali ležejši žitek. Indrik. Nej doma.

Ka so odišli, je bila tau za nji (gvüšno) sreča, dapa bila je tau nesreča za cejlo našo krajino. Porabje je v tisti mejsecaj med pa po revoluciji zgibilo skurok 18 procentov svoji lidi. Si leko mislite, ka je tau pomejnilo za te naše vasnice? Pa nej samo v tistom momenti, liki dukše gledano tö, vej so pa tau bili mladi lidgé, steri bi doma mlajše, držine meli... Tak so se pa zgibile cejle generacije, zatok nej čüda, ka je numera Slovincov na Madžarskom vsigdar menša gračüvala.

Pa menkša gračüva njina numera tö, vej pa vse večkrat pride ir iz Merke ali drugi rosagov, ka je mrau té ali tisti... Tau so generacije, sterim doma več samo vözvonijo. Ne pozabite za nji pri spomenikaj, na steraj ranč tak piše, vužgati kakšno svejčo na vsi svecovo.

- **Ojdlj smo po važji pauti. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 2-3**

»POBEG IZ ZGODOVINE V PRIHODNOST – PO POTI STRPNOSTI/ MENEKÜLÉS A TÖRTÉNELEMBÖL A JÖVÖBE – A TOLERANCIA ÚJTJÁN,« se zové projekt s pomočjo steroga smo 21. oktobra ojdlj po Vražji pauti v Andovcaj, bole povedano po andovski goščaj. Projekt vodi občina Apače, na Vogrskom je pa partner Porabsko kulturo in turistično društvo Andovci tö.

Pa če smo že pri naslovi projekta, buma tau soboto smo dostafart nücali strpnost ali toleranco, ka bi v kmičnoj gauški eden drugoma nej na petau staučili. Dostafart smo bili tak na gausti, ka smo komik stapali.

Gda sva s kolegico kauli frtau sedme prišle na dvorišče andovske stare domačije, je tam že bilau naroda kak mrmaura.

Avtonge so pa ešče itak prihajali eden za drugim, mejšano madžarske pa slovenske oknaj pa po kotaj, v oknaj stare domačije so bile figure, kakšna čaralica ali smrt. V ednoj skupini se je čüla vogrska rejč, v drugoj prekmurska, v tretjoj porabska, tü pa tam kakšna knjižno-slovenska tö. Ništrne porabske skupine, ka bi se nej »bojale«, so s sebov vzele malo domanje palinke... Vsepovsedi so pa lidgé meli male posvejte, patrine ali šturmlampaše. Meni se je najbole vido posvejt v obliki staroga šturmlampaša notri so pa gorejle štiri svejče.

Pohodnike je pozdravo predsednik andovskega društva (pa naš kolega) Karči Holec, steri je zvün toga, ka je na kratko gunčo od projekta, je pohodnikom tapravo, ka vsa ta bitja (lények), stere mo na pauti srečali, so en tau naše slovenske (nesnovne) kulturne dediščine. Potejm je pa stau po na čelo pohoda pa nas je pelo po pauti, stera je bila kauli 4 kilometre duga. Po parstau metraj smo na medjej šonžeta pa gauške zaglednili iskrice pa male plamenčke, steri so es pa ta skakali. Tau so prej düše tisti merarov (inženirjev), steri so nej dobro zmejriji meje med njivami, zatok so je pavri zakunili, zatok so nej mogli oditi s toga svejta, njina düša je blaudila med tem pa drügim svejtom.

Med tejm, ka smo ojdlj, je nas Karči Holec spomino na križ, steri je stau na križpauti. Križpauti so se lidgé prej vsigdar bodjali, ka se je tam leko vsigdar kaj lagvoga zgodilo, zatok so je raj vöokraučili.

Dapa mi smo nej mogli vöokraučiti čaralice, stere so gostüvanje mele. Na srejdi pauti so v kotli fejst küjale pa kauli ognja plesale. O čaralica je dosti zgodb v porabskom ljudskom verovanji. One so prej moške, sploj pa tiste, steri so ponauči ojdlj, zapelale, ka so cejlo nauč mogli z njimi plesati. Zdaj so ništrne pohodniketö zgrabile, dapa zatok njim je nej trbelo cejlo nauč

plesati. Čalejr, steri leko »dojzeme« tisto, ka so čaralice zacomprale, je srmaka muzikanta dunk nej mogo rejšiti, mogo je igrati, če je sto ali nej. Od lanskoga muzikanta so pa več samo čunte viselena drejvi.

Kak smo tadale šli smo srečali smrt tö, ta je ne blüzi prišla, dapa s svojo kosauv, s tejm, ka go je brüsila, je dala pohodnikom na znanje, ka je ona tista, steroj nišče ne more vuji. Pa če smo že vidli smrt, smo mogli priti do graubišča ali cintora tö, gdé so se začnili opirati grobauve, iz nji pa naprej prišli mrtvecke. Kak je Karči Holec pripovejdo, lidgé so se vsigdar batrivne (pogumne) delali, ka se oni prej ne bojijo. Gnakje v ednoj vesi se eden moški prej stavo s padašiv krčmej, ka z graubišča križ prinese v krčmau. Tak je napravo pa daubo par litrov vina. Gda je križ nazaj neso pa ga dejvo nazaj na grob, ma je vörtok (ka so ga tistoga ipa moški tö nosli) prišo pod križ. Mislo je, ka ga mrtvecke dojvlečejo pa se je tak postrašo, ka ma je srcé stanilo pa je mrau.

Mi smo se zatok od mrtvecov nej tak fejst postrašili pa smo tadale stapali. Tak dugo, tak dugo, ka smo naleteli na garaboncijaše. Črnošolci so bili tisti falirani študentke, od steri so se po vasaj trno bodjali lidgé. Če se njim je kaj vidlo, če nji niso ponidili z gestijom ali njim dali piti, so leko viher napravili z vetrom pa točo. Zatok njim je Karči Holec ponüdo pijačo pa smo leko tadale šli, dokeč so se nam nej skazale šnjave (sküšnjave, mora), stere so si lidgé zamislili, kak bejle ženske, pred sterimi se ne moreš skriti. Največkrat je šnjava se vsedla na prsi lidi vnoči, gda so spali. Dapa kak je prišla, tak je odišla tö. Gda smo se malo spogledalvali s šnjavami, smo mi tö odlišli na ledino med gauškami, gdenas je čako sam hüdi s svojimi pomočniki. Vragauv so se najbolje mlajši postrašili, vej so pa rejsan grdi bili.

Pa če smo že pri deci, te naučni pohod se njim najbolje vidi. Dobro je, ka se za njino volo malo vögenejo iz iž stariške pa stari stariške. Samo vüpamo leko, ka njim na pitanja prave odgovore dajo, vej je pa vodja pohoda vse tapravo v slovenskoj (domanjoj) pa v vogrskoje rejči. Ka nedo kaj naaupek naaupek mislili, ka nedo mislili, ka je tau nika takšoga, kak gda naskrivaj gledajo grozljivke.

Fontoško (pomembno) je tau tö, ka andovska Vražja paut ne kopira nej nikše angleške pa nej nikše merikanarske navade pa šege kauli 1. novembra, vej pa mi mamó svoje like (alakok), stere si je napravila pa ohranila ljudska fantazija. Več lidi sem pitala, naj mi povejo, kelko nas je bilau na tom nočnom pohodi. Ništrni so pravli, ka 250, ništrni ka 450. Dja tak mislim, ka je realnost nin med dvöma mumerama. Dapa nej je tau najbolje pomembno, liki tau, ka je v najmenkšoj porabskoj vesi telko lidi doživelo nika posebnoga. Mogauče do potom toga bole tolerantni do drugačnosti, do naše drugačnosti. Za konec samo telko.

Mlada mati je – že prauti konci pohoda – trauštala svojo trüdnó dejte s tem, naj pogledne gor na nebo, kak so lejpe zvezde. Sama sem tö poglednila gor v nebo. In tau nauč so rejsan bile lejpe zvezde nad Andovci.

- **Dobili so gošticove bejklíne. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 3**

V Sakalovci so se tö pridružili akciji »Teden lokalni vrednot«. Mlajši pa mladi so najprva napravili okraske za na sto iz gesenski pauvov, so se pa spoznavali tüdi s tehniko, kak trbej kukarčo lüščiti. Organizatorge so njim ponidili gošticove bejglije, stere sta spekle Marija Vajda Gašpar pa Ildiko Gašpar Repnjak.

Program se je končo z včenjom plesov, pri tom so njim pomagali plesalci sakalovske slovenske folklorne skupine.

- **Trezino senje v Soboti. Silva Eöry. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 3**

Trezino senje je bilou zavolo toga, ka je god svete Terezije Avilske letos spadno na nadelo, en den kesnej, 16. oktobra. Vala baugi, se je v Murski Soboti na té pondelkov den megla že dopaudneva zdignila, tak ka so se vsi, tak tisti, steri so odavali, kak tisti, steri so kipüvali ali pa so se samo prišli družiti, lepau meli. Ške dobro, ka je glavna vilica že rano popaudne spadnola v senco, vej pa bi cejli den na sunci nej bilou za zdržati. Za küpiti je bilo vsega zadosta, od zoklinov, gvanta, svejč, mekeu, lesení reči, orejov in drügoga sadja, medenjakov in ške marsikaj drügoga. Tüdi za gesti (največ lüstva je v vrsti stalo tam, gé so kürtös kalács odavali) je bilou telko, ta ka je niške nej šau domau lačen ali žeden.

- **Dvodnevni uradni obisk državnozbornske komisije na Madžarskem. –dm- . Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 4**

Na povabilo zagovornice slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Erike Köleš Kiss so se 12. oktobra na uradnem obisku v Budimpešti mudili člani Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu. Od enajstih članov delovnega telesa so se obiska v madžarski prestolnici udeležili predsednik komisije Ivan Hršak, državnozbornska poslanka Marija Bačič in poslanec Danijel Krivec.

Člane delegacije je v eni od reprezentativnih dvoran Parlamenta pozdravil podpredsednik madžarskega Parlamenta dr. János Latorcai. Poudaril je, da je za madžarske parlamentarce izredno pomembno vzdrževanje dobrih odnosov s parlamenti sosednjih držav in izpostavil, da so madžarsko-slovenski odnosi vzorni.

Po delovnem kosilu so se začela usklajevalna pogajanja v duhu strokovnega dialoga in izmenjave izkušenj. Slovenska delegacija se je najprej sestala s predstavniki Odbora za narodnosti na Madžarskem (Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága). Od članov delovnega telesa so bili prisotni zagovornik slovaške narodnosti János Fuzik, zagovornica poljske narodnosti dr. Csúcs Lászlóné, zagovornik grške narodnosti Laokratisz Koranisz, zagovornik bolgarske narodnosti Szimeon Varga in zagovornik srbske narodnosti Ljubomir Alexov. Sejo je odprl podsekretar Ministrstva za človeške vire (EMMI) za odnose z verskimi in narodnostnimi skupnostmi ter civilnimi organizacijami Attila Fülöp.

Na prošnjo slovenskih gostov je predsednik odbora János Fuzik predstavil nove priložnosti, ki jih je ponujal Zakon o pravicah narodnih in etničnih manjšin, orisal sistem narodnostnih samouprav na lokalni, regionalni in državni ravni ter poudaril pomen avtonomije v kulturi in šolstvu, ki so si jo izborile narodnostne skupnosti. Predsednik odbora je izpostavil, da je njihovo delovno telo inštanca, ki lahko enakovredno drugim predlaga novelo zakona in poda mnenje v parlamentu ter nadzoruje delovanje vlade. Predstavil je še dejavnosti odbora, spregovoril pa je tudi o nastanku sistema narodnostnih zagovornikov ter njihovi vlogi. Prvi mož slovenske delegacije je opisal vlogo narodnostnih poslancev v Državnem zboru RS in oblike zastopanja interesov narodnosti v Sloveniji.

V nadaljevanju programa se je skupina slovenskih gostov sestala s člani Odbora za enotnost naroda (Nemzeti Összetartozás Bizottsága). Poslanca večje vladne stranke (Fidesz) László L. Simon in Attila Petneházy sta pred predstavila delovanje odbora, uspehe madžarske vlade na področju nacionalne politike, torej tudi dejavnosti kabineta, ki krepijo stike madžarskih skupnosti v inozemstvu z matično domovino. V svoji predstavitvi sta še poudarila, da je odbor v tesnih stikih s političnimi, cerkvenimi in civilnimi organizacijami Madžarov v Karpatskem bazenu in po svetu. Spregovorila sta tudi o fundacijah in štipendijah, preko katerih podpirajo madžarske skupnosti v zamejstvu in izboljšujejo njihov položaj.

Tudi predsednik slovenske državnozbornske komisije Ivan Hršak je predstavil napore Vlade RS za izboljšanje položaja slovenskih skupnosti v zamejstvu in po svetu. Kot primer je izpostavil, da prirejajo v Ljubljani vsako leto vseslovenska srečanja, poudaril pa je, da slovenska vlada tudi finančno podpira slovenske organizacije v inozemstvu. Strokovnih pogovorov so se udeležili še veleposlanik RS v Budimpešti dr. Robert Kokalj, namestnica veleposlanika Metka Lajnšček in vodja Sektorja za Slovence v zamejstvu pri Uradu Vlade RS za Slovence Robert Kojc.

Člani obeh odborov so ugotovili, da je tokratno formalno srečanje začetek dialoga in dobrih delovnih stikov. Slovenska delegacija je izpostavila, da visoko ceni delovanje slovenske zagovornice za rojake na Madžarskem in njeno sposobnost za uveljavljanje interesov.

Komisija za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu je svoj dvodnevni uradni obisk na Madžarskem 13. oktobra nadaljevala v Slovenskem Porabju. V okviru programa so se člani udeležili pogovorov na Generalnem konzulatu RS in Slovenskem kulturno-informacijskem centru v Monoštru, kasneje pa si še ogledali Slovensko vzorčno kmetijo, Kúharjevo spominsko hišo in Dvojezično osnovno šolo Jožefa Košiča na Gornjem Seniku.

Člani delegacije so se udeležili odkritja doprsnega kipa prvega poklicnega znanstvenika iz vrst Slovencev na Madžarskem Avgusta Pavla, ki bo odslej na ogled pred sedežem Državne slovenske samouprave na Gornjem Seniku. Na slavnostnem dogodku je zbrane pozdravil predsednik gostujoče komisije, povabljeni slovenski parlamentarci pa so si ogledali tudi razstavo o »zvestem sinu dveh narodov«, ki ga je pripravil Kabinet slovenske zagovornice pod vodstvom Erike Köleš Kiss. (Za informacije se zahvaljujemo pomočniku slovenske zagovornice Ferencu Sütőju.)

- **Skupni kmetijski prostor. Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 5**

Agroslovak: Jubilejna publikacija.

Agroslovak - Kmetijska slovenska manjšinska koordinacija, deluje pet let in ob prvi okrogli obletnici je slovensko Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izdalo brošuro, v kateri sta predstavljena pomen in delo sodelovanja kmetijskih organizacij in posameznikov z avstrijske Koroše, iz Italije, Hrvaške in Porabja. Od ustanovitve, 17. maja 2012, na Ptujju je vodja koordinacije Vladimir Čeligoj s kmetijskega ministrstva.

»Ustanovitev te koordinacije je omogočila medsebojno povezovanje, osebno spoznavanje, predvsem pa spoznavanje resničnosti razmer v okoljih, kjer živijo posamezne slovenske narodnostne skupnosti. Svet, v katerem živi Porabski Slovenec, je povsem drugačen kot tisti, v katerem živi Slovenec na Tržaškem ali ta na Koroškem ali tisti v Gorskem kotarju (Hrvaška)«, je v Predgovoru izpostavil minister mag. Dejan Židan.

Ideja o ustanovitvi koordinacije slovenskih zamejskih kmetijskih organizacij se je porodila marca 2012 med srečanjem predstavnikov teh organizacij s tedanjim kmetijskim ministrom Francem Bogovičem, zdaj evropsalcem. »Uresničitev te pobude smo povzeli po koordinaciji Slomak, ki deluje pri Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu,« je zapisal vodja koordinacije. Slomak, ustanovljen pred več kot desetletjem, je z delom v prvih petih letih, ko ga je vodil Rudi Pavšič, predsednik Kulturno gospodarske zveze iz Trsta, bil zgled sodelovanja, izmenjave izkušenj in dogovarjanja za skupne naloge, vendar zdaj kaže, da je (skoraj povsem) ugasnil. Čeprav so se lani v Potrni, v Pavlovi hiši, dogovorili, da po premoru nadaljujejo z delom, se to ni zgodilo. Za nadaljevanje dela Slomaka se je v pogovoru za Porabje zavzel tudi lani imenovan koordinator Nanti Olip, podpredsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, vendar se to ni zgodilo. Ampak to je tema za kdaj drugič, zato se vrnimo k Agroslovaku.

Ustanovno listino Agroslovak so podpisali Franc Fabec, predsednik Kmečke zveze Trst, Štefan Domej, Skupnost južnokoroških kmetov in kmetov, Andrea Kovács, Razvojna agencija Slovenska krajina, Slavko Malnar, Kulturno društvo Gorski Kotar, sekcija za kmetijstvo, in Franc Bogovič, minister. Člani Agroslovak se običajno srečujejo in izmenjujejo informacije na prireditvi Dobrote slovenskih kmetov na Ptujju in na Agri, mednarodnem kmetijskem sejmu v Gornji Radgoni. Na Agri se jim je ob kmetijskem ministru Dejanu Židanu večkrat pridružil predsednik slovenske vlade dr. Miro Cerar. Razvojno agencijo Slovenska krajina predstavlja Andrea Kovács in poudarja njeno vlogo pri razvoju Porabja na kulturnem, turističnem in gospodarskem področju. »Celotno območje Slovenskega Porabja pripada Naturi 2000 in je sestavni del Nacionalnega parka Órség. Prav iz teh razlogov so razvojne možnosti pokrajine zelo omejene in so usmerjene v razvoj naravi prijaznega turizma in kmetovanja,« meni Andrea Kovács in opozori na problem zaraščanja zemljišč. Posebej opiše projekt čezmejnega sodelovanja Slovenija - Madžarska, projekt Visokodebelni biseri - Upkač, s pomočjo katerega je bila postavljena predelovalnica sadja, ki zagotavlja možnost lastnikom sadovnjakov, da pr pridejo do lastnega soka. Posebno pozornost nameni vzorčni kmetiji na Gornjem Seniku. Projekt je bil postavljen s ciljem, da se v največji slovenski vasi na Madžarskem vzpostavi model vzorčne kmetije za okoljske pogoje, ki jih zahteva Nacionalni park. Avtorica podrobneje predstavi kmetijo in izpostavi, da je del kmetije tudi turistični objekt za goste ob slovensko-madžarski Tromeji z restavracijo. Spomni tudi na ohranjanje tradicionalne ljudske kulture in običajev z najbolj znanim borovim gostovanjem.

Franc Fabinc opisuje 65 let skupnega delovanja slovenskih kmetov v Italiji in predstavi položaj kmetijstva na območjih, kjer so zgodovinsko naseljeni Slovenci v Furlaniji-Juljski krajini. Predsednik Skupnosti južnokoroških kmetov in kmetov Stefan Domej pa poudari, da »močno kmetijstvo že stoletja krepilo slovensko besedo in identiteto.« Kako deluje Kmetijska izobraževalna skupnost v Gorskem kotarju na Hrvaškem, izvemo iz zapisa Zorana Ožbolta: »Nekaj članov redno sodeluje na prireditvi Dobrote slovenskih kmetov na Ptujju, kjer za svoje izdelke vsako leto prejmejo tudi priznanja.« Iz vsebine člankov in številnih fotografij spoznamo, da je Agroslovak pomembna oblika sodelovanja v zamejskem prostoru. Pohvali se lahko s skupnimi in posamičnimi akcijami in tudi srečanji ter pogovori tako na Ptujju kot v Gornji Radgoni. Beremo tudi, da je

kmetijstvo zelo važen del gospodarstva v sosednjih državah Slovenije, pa tudi, daima pomembno vlogo pri ohranjanju narodnostne identitete v vseh odtenkih (jezik, kultura, stari običaji, druženje in še mnogo drugega, kar je zajeto in kar ni v jubilejni brošuri).

- **Grajski bazar z goričkimi meštri. Tekst in foto: E. Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 7**

Lepo jesensko vreme je privabilo na Grajski bazar z goričkimi meštri, ki ga tradicionalno organizirata Krajinski park Goričko v sodelovanju z Goričkim društvom za lepši vütro, izjemno število obiskovalcev z različnih koncev Slovenije, vse tja do Ljubljane, pa tudi iz Avstrije in Madžarske.

Obiskovalci so si ogledali sejem domačih obrti, poizkusili do domače dobrote, kruh, potico, pecivo; videli in lahko kupili bučno olje, domače žganje in ročna dela, recimo lončarja, kovača in še koga, saj je sodelovalo 30 mojstvic in mojstrov. Odprti so bili opremljeni grajski prostori, postavljena razstava jabolk domačih sort, pa še marsikaj je bilo za videti in tudi poizkusiti. Obiskovalci so spremljali tudi kulturni program, tako domačih pevcev in gostujočih skupin iz južne Gradišanske. Za vsakega nekaj, in teh se je kar trlo na dvorišču in v prostorih največjega gradu na Slovenskem.

Pomemben del prireditve je že nekaj let podelitev nagrad in priznanj, in sicer za »naj travnik« (Ani Gašpar iz Čepinec), za »naj visokodebelni sadovnjak« (Janezu Šadlu iz Gerelinec), za »naj vrt« ((Brigiti Šušteršič iz Ivanovec) in letos prvič za »naj brajde« (Dajani Kovačec iz Šulinec). Podelili so tudi pet nazivov »skrbnik narave«. Vse v vzpodbudo vsem, ki živijo v Krajinskem parku Goričko, ki ga zdaj vodi krajinska arhitektka Stanislava Dešnik.

- **Slovenska maša v Monoštru. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 7**

Na nedeljo sv. Terezije Avilske, cerkvene učiteljice, je v monoštrski baročni cerkvi daroval mašo ljutomerski kaplan Ivan Car. 29-letni dušni pastir je v pridigi izpostavil, da Bogu ni pomembno, koliko storimo, temveč koliko ljubezni je v naših dejanjih. Nebeški oče je pripravljen dati vsem ljudem zveličanje, saj njegova dobrot velja za vse narode. Naslednja slovenska maša bo v Monoštru 19. novembra.

- **Milan Vincetič (1957-2017). Franci Just. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 10**

»Nindrik indrik zdaj živej,
tan, ge spijo štrki,
šteri nosijo za vejs
deco ali smrti.

Na konci se ponavlja rejč,
štera se ne čüje,
štera odpisti kak grej
in od znoutraj klüvle.«

Avtorja teh verzov, slovenskega pesnika in pisatelja Milana Vincetiča, ni več med nami. Ni mu bilo dano, da bi 11. oktobra v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota prisostvoval predstavitvi mape svojih izbranih pesmi Kalejdoskop, s katero smo prijatelji želeli počastiti njegov 60. rojstni dan. Tudi svojega romana Luna na mesecu, ki ga bodo bralci v Porabju prejeli decembra kot knjižni dar, ne bo mogel prelistati. Sila minevanja je odločila drugače in 2. oktobra končala njegovo zemeljsko življenje. »Nindrik indrik zdaj živej«, na način in v razsežnosti, ki nam nista poznana. A kakor vemo, da se neizprosni sili minevanja ni mogoče upreti, tako tudi verjamemo, da obstajajo prostori, v katerih se bomo še dotikali Milanove večnosti. Za nas, ki smo bili z njim tesneje povezani in smo z njim prijateljevali, je ta prostor spomin, kjer so shranjeni naši skupaj preživeti dnevi, in s tem čutečim delom naše duše bomo z Milanom še naprej.

Ostaja pa še en prostor, v katerem se bomo poslej lahko družili z Milanom Vincetičem ne samo tisti, ki smo z njim delili skupne dni, ampak vsi Slovenci. To je prostor umetniške besede, v katero je lovil šepet lepega in vtiskoval svoja življenjska občutja ter spoznanja. To je prostor, v katerem se »ponavlja rejč, štera se ne čüje«: njegovega rahlo privzdignjenega, zanosnega glasu, ko je na literarnih večerih recitiral svoje pesmi in bral odlomke iz svojih pripovedi, ne bomo mogli več slišati, še zmeraj pa bomo lahko prebiralali njegove pesmi in pripovedi, ki jih je ustvarjal polna štiri desetletja. Od leta 1977, ko je v glasilu Oči in srce objavil prve pesmi, do letošnjega 2017. leta, ko je še dočakal zadnjo objavo svoje pripovedi v septembrski številki revije Sodobnost, se je v slovensko književnost zapisal kot pripovednik in pesnik prepoznavnega sloga in globokih sporočil. Če se sprašujemo o nasprotjih sveta, o poveljujoči in hkrati uničujoči sili ljubezni, o človekovi minljivosti, o času, ki odmerja naše zemeljske dni in jih pretaka v brezčasnost, potem lahko vzamemo v roke tudi katero od štirinajstih samostojnih pesniških zbirk Milana Vincetiča. Če se sprašujemo o razlogih, ki ljudi potiskajo k življenjskim robovom, lahko prisluhnemo tudi Milanovim pripovednim likom, nenavadnežem in posebnežem, ki jih je ustvaril v svojih treh romanih in osmih samostojnih zbirkah kratke proze.

Med temi proznimi knjigami pripada posebno mesto tistim trem, ki jih je pripravil za porabske bralce in so izšle v knjižni zbirki Med Rabo in Muro v knjižni slovenščini in porabščini: Parnik v ajdi/Šift v idini, Pobeglo morje/Vujšlo mordje ter Lebdeča prikazen/ Lebdejča prilika. S temi knjigami je gradil duhovni most med slovensko književnostjo in Porabjem. Poleg tega je Milan Vincetič več kot dve desetletji vztrajno in predano pisal kratke zgodbe za časopis Porabje in Slovenski ter pozneje Porabski koledar. Tudi te zgodbe so se prikupile bralcem, saj so bile zasnovane pregledno in izpeljane ravno dovolj zagonetno, da so pritegnile polno zanimanje. Privlačen in prepričljiv je bil njegov pogled na pripovedni svet skozi otroške oči, ta pogled mu je omogočal, da je izrazil čudenje nad življenjem in se nevsiljivo, z blagim humorjem in kančkom ironije, posmehnil svetu odraslih. Nasmeh in toplina, s katerima je pisal te zgodbe, bosta ostala v spominu in srcih porabskih bralcev.

Milan Vincetič je bil ustvarjalec širokega zamaha. Kot publicist in kolumnist je duhovito in pronicljivo komentiral slovenski, še zlasti pomurski vsakdan in mu nastavljal kritično ogledalo. Bil je literarni kritik, sistematično je spremljal in ocenjeval delo svojih pesniških kolegov. Tudi njegove literarne kritike in spremne besede, ki jih je napisal preko 400, razodevajo njegov dobrohotni značaj: ni kazal s prstom na spodrsiljaje, raje je v ocenjevanih delih izpostavil najboljše, tisto, kar jih je odlikovalo. Znal je deliti svoje široko znanje in bogate literarne izkušnje. Kot urednik v reviji *Separatio* in *Sodobnost*, na Pomurski založbi, v založbi *Litera* in založbi *Franc-Franc* je pomagal mnogim avtorjem, da so bile njihove besedne stvaritve v knjigah še boljše kot v tipkopisih. Kot sodelavec revije *Mentor* in Javnega sklada za kulturne dejavnosti je bil odprt svetovalec mladim, ki so iskali lasten literarni izraz. Bil je tudi dejaven član Društva slovenskih pisateljev, Društva slovenskih literarnih kritikov in velikokrat se je pridružil svojim kolegom slavistom v Slavističnem društvu Prekmurja, Prlekije in Porabja. Tudi med Porabskimi Slovenci je Milan Vincetič pustil opazno sled: s svojimi že omenjenimi pripovedmi, z literarnimi nastopi, predavanji in tudi s svojo toplo človeško besedo je bil graditelj mostov med Porabjem in Slovenijo. Porabskim Slovencem je približal slovensko besedo, Slovencem v domovini pa je v številnih zapisih približeval ta del slovenskega zamejstva. A najbolj od vsega je bil Milan Vincetič pesnik. Za poezijo, z njo in skozi njo je živel. Slovenski kulturni prostor je prepoznal njegovo pesniško moč in z nekaj nagradami tudi priznal izvirnost poti, ki jo je izhodil v sodobni slovenski poeziji. In s prevodi stopil preko slovenskih meja, v misli in srca ljudi drugih jezikov in kultur. Milan Vincetič je ustvaril svojstvene pesniške svetove, gradil jih je iz urejene oblike in pomensko večplastne vsebine, ki jo je prepojil z globokimi življenjskimi spoznanji. Morda nas njegova spoznanja, npr. to, da so življenjska nasprotja ne samo boleči, ampak nujni del našega bivanja, da smo lahko edino z njimi to, kar smo – morda nas takšna njegova spoznanja ne bodo pomirila, zagotovo pa nas bo očaral način, kako jih je izpovedal. Kajti Milan Vincetič je znal z besedami: z nepotešljivo radovednostjo, lastno otroški in pesniški duši, je iskal v svet in v jezik. Luščil je besede iz različnih plasti slovenskega jezika, tudi iz svoje materinščine – goriškega narečja. Znal je poiskati stare, že skoraj pozabljene besede in jih v svojih pesmih priklicati v novo življenje. Znal je izumiti nove besede in jih vtakati v svoje verze tako, da so se zdele povsem domače in razumljive. Vse besede pa je skrbno brusil in loščil, dokler niso zazvenele in zasijale tako, da so mogle pričati o lepem, kije bilo poglobitno vodilo njegove literarnega ustvarjanja. Z globoko pesniško izpovedjo in lepoto, ki ju je vtikal v svojo poezijo, je majhna sobica v hiši številka 39 A v majhni goriški vasi Stanjevci postala ena od velikih zlatarn slovenske umetniške besede. Malokdo v njegovi vasi se je tega zavedal, kajti Milan Vincetič je bil skromen, ni se hvalisal s svojimi literarnimi dosežki, tudi ne z literarnimi nagradami, ki jih je prejel, v pogovore z domačini se je raje vključeval z iskrivimi mislimi in šalami, omizja in družčine je poživiljal z zgodbami in domislicami. A prav on je z močjo svoje umetniške besede Stanjevce vrisal v slovenski literarni zemljevid, zaradi njega se ime kraja v slovenskem kulturnem prostoru izgovarja priznavajoče in spoštljivo.

Njegova iskriča in blagohotna narava, človeška toplina in dobronamernost Milana Vincetiča vežejo v ogrlico spominov, ki jo bo čas lahko natrgal šele tedaj, ko bomo v brezčasje odhajali tisti, ki jim je dal del sebe. Nima pa ta čas moči nad tem, kar je Milan ustvaril. Kajti iz podob sveta, ki ga je moral prezgodaj zapustiti, iz tresljajev svoje duše, ki je odpotovala v drugo svetovje, je ustvaril čarobne svetove, ki bodo ostali.

- **Tekmovanje v namiznem tenisu. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 12**

Na civilno pobudo so v Števanovcih 14. oktobra priredili I. pokal v namiznem tenisu, ki ga je podprla tudi slovenska samouprava vasi. Pokal se je odvijal v prostorih Dvojezične osnovne šole Števanovci. Eden od organizatorjev Gábor Holec je povedal, da se bodo tekmovanja nadaljevala in nudila mladim zaposlitev za dolge zimske večere.

Končni rezultat pokala: na prvem mestu je končal László Soós, na drugem Norbert Dončec, tretji je bil István Svetec, četrti pa István Lovenjak.

- **Romanje v Slovenijo. LRH. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 26. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 43, str. 12**

Ob stoti obletnici fatimskih prikazovanj se je kakih petdeset romarjev iz Monoštra in Slovenske vasi napotilo v Slovenijo. Romanje je organizirala slovenska manjšinska samouprava s pomočjo slovenske zagovornice v madžarskem parlamentu Erike Köleš Kiss. V cerkvi Kraljice miru na Kureščku je sveto mašo daroval gospod Franc Režonja, škofov vikar za narodnosti Škofije Murska Sobota. Romarji so si tekوم dneva ogledali cistercijanski samostan v Stični, ki je bil ustanovljen leta 1135, in obiskali cerkev Marijinega vnebovzvetja na Bledu.

Reporter

- Vroči kostanj : o posebnih ustavnih pravicah pripadnikov narodov nekdanje SFRJ /Ivan Puc. – št. 43, 24.10.2017, str. 16
- Volilna prelomnica druge republike / Andrej Rahten. – št. 43, 24.10.2017, str. 40-42
- Romi in »civilni« na dveh bregovih /Biserka Karneža. – št. 43, 24.10.2017, str. 44-46

Mladina

- Prekletstvo spomina /Grega Repovž. – št. 43, 27.10.2017, str. 2
- Po oktoberfestu /Vlado Mihelj. – št. 43, 27.10.2017, str. 6
- Komisar za človekove pravice : kandidatura ministra Gorana Klemenčiča /Peter Petrovič. – št. 43, 27.10.2017, str. 10-11
- Priviligirani kot žrtev : Katalonija, slovenske volitve in avtonomija Štajerske /Bernard Nežmah. – št. 43, 27.10.2017, str. 16
- Imitacija politike : ni dobrih politikov brez aktivnih državljanov /Jure Trampuš. – št. 43, 27.10.2017, str. 19-21
- To ni več Slovenija /Dino Bauk. – št. 43, 27.10.2017, str. 22-23

Periodične publikacije – kazala

- Časopis za suvremenu povijest, Vol. 49 No. 2, Listopad 2017
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=15123
- Dve domovini / Two Homelands, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU
Leto: 2017, številka 46
http://twohomelands.zrc-sazu.si/sl/issues/articles_list/46/2017
http://twohomelands.zrc-sazu.si/uploads/issues/1507450317_DD_TH_46_web.pdf
- Družboslovne razprave, Vol. XXXIII - 2017, številka 85
<http://druzboslovne-razprave.org/sl/>
<http://druzboslovne-razprave.org/stevilka/2017/85/>